PIERRE
GASCAR

Ani de vrajă

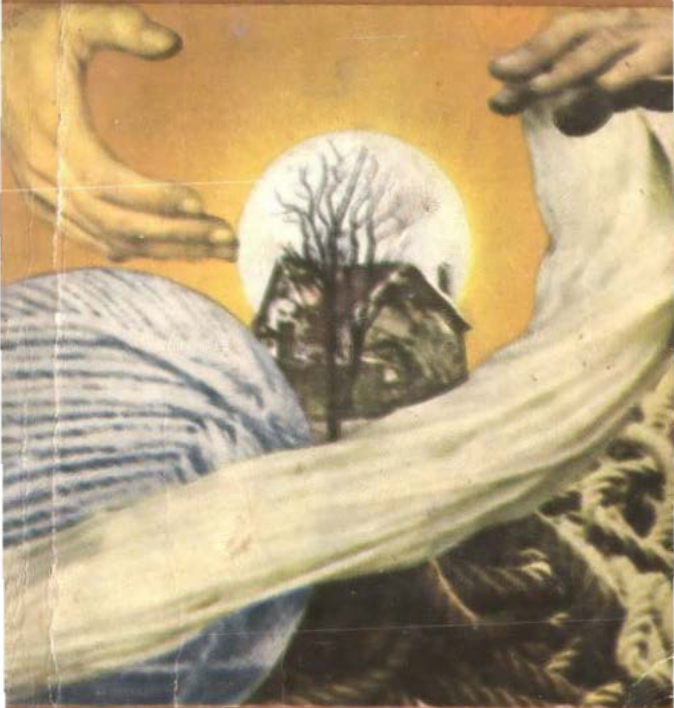

Colecția GLOBUS / Editura Univers

240

PIERRE
GASCAR

Ani de vrajă

Un sat, care trebuie să fie un sat din Sud, ars de soare aspru, dar unde freamătă seara...plopii. Nu vom cunoaște nici preotul, nici primarul, nici învățătorul din acest sat. Nu vom vedea trecînd prin el nici un adult, nici măcar umbra sau silueta unuia dintre ei. Aici, în acest univers, pierdut între copilărie și adolescență, nu există decît un grup mic de băieți și fete. Și nici lor, nici unuia dintre ei nu li se spune numele: își trăiesc în colectiv certurile, febrele, neștiința, dorințele vagi, cunoașterea anticipativă. Unicul și singurul personaj al acestei povestiri se numește „noi".

(R.M.ALBÉRÈS, *LE ROMAN D'AUJOURD'HUI*, 1960—1970)

EDITURA UNIVERS
GLOBUS

Lei 5.50

Coperta colecției de *Ion State*
Ilustrația de *Vasile Socoliuc*

GLOBUS

PIERRE GASCAR

ANI DE VRAJĂ

Traducere și prefață de

Angela Cismaș

EDITURA UNIVERS

București

1974

Pierre Gascar

Les Charmes

© Éditions Gallimard, 1965

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
EDITURII UNIVERS.

UN ANTIROMAN AL COPILĂRIEI

Iată un scriitor pe care publicul cititor român ar fi trebuit să-l cunoască mai de mult, cu două decenii în urmă, pe vremea cînd talentatul cronicar literar şi reporter de la *France-Soir* era încununat de două ori acelaşi an Premiul criticilor, pentru excelentul volum de nuvele *Les Bêtes (Animalele)* — 1953 şi Premiul Goncourt pentru consemnarea acelui document viu care a fost experienţa sa de deţinut al lagărelor fasciste — *Le Temps des Morts (Timpul morţilor)*. Începînd din 1969, Pierre Gascar deţine în palmaresul său încă unul din cele mai prestigioase premii ale Franţei: Marele Premiu pentru literatură, decernat de Academia franceză. Publicarea sa oarecum tardivă nu va face, poate, decît să ne prilejuiască înţelegerea mai completă, în cvasitotalitatea sa, a unei opere variate, dacă nu excesiv de prolixe, contradictorii oarecum sub raportul scriiturii, cît şi a personalităţii unui scriitor pentru care această calitate se confundă cu însăşi conştiinţa umanităţii. „Gascar, spune Pierre de Boisdeffre, ştie să arunce asupra timpului nostru privirea exactă şi ascuţită a unui observator, care merge drept spre esenţial".[1] Este acesta deopotrivă rezultatul unei investiri conştiente cu întreaga responsabilitate pe care o dă calitatea de mandatar al umanităţii, dar şi al unei

[1] În *Les Nouvelles littéraires* din 19 iunie 1969, articol omagial cu prilejul decernării Marelui Premiu pentru literatură.

bogate experienţe de viaţă. Gascar aparţine acelei familii de scriitori care îşi răspund în răstimpuri peste secole, înţelegînd să-şi clameze originea mai mult decît modestă, să afle într-aceasta mîndrie şi chiar izvorul propriei vitalităţi şi voinţe de autodepăşire lipsuri îndurate cu stoicism, împrejurări istorice vitrege — nimic nu-i va împiedica pe un Michelet sau Louis Guilloux, pe Jean Guéhénno sau Pierre Gascar să-şi afirme menirea pe care şi-o ştiu. „Sărăcia, servitutea — se pot socoti şi ele în fîrtare, ca şi nobleţea, iar eu, în taina fiinţei mele, m-am mîndrit totdeauna de-a fi fost născut atît de jos" — spune răspicat în *L'Arche (Arca)*. Cu toate că născut la Paris (în 1916), Pierre Fournier, devenit pentru literatură Pierre Gascar, se simte urmaşul strămoşilor săi ţărani din Périgord, ţinut aspru şi secetos, dogorît de soare, semănat cu pietre şi sterpiciune, unde apa izvorăşte cu zgîrcenie şi e adusă de la mare depărtare. Ţinut cu oameni flămînzi, ţinuţi în neştiinţă şi supunere ca pe vremea evului mediu. Ţinut cu oameni tăcuţi, ca în pînzele lui Le Nain dar e o muţenie denunţătoare, căzuţi pe gînduri aşa cum stau, strînşi în jurul unei mese scunde, pe care se află un blid gol. În tinereţe, bunica dinspre tată slujise la castelul lui Fénelon, prelatul-scriitor. Singura moştenire transmisă din tată în fiu nu pare a fi alta decît foamea „Din tată în fiu, sîntem destul de scunzi de statură. E o moştenire de familie. E consecinţa a veacuri întregi de foame. Aproape jumătate din viaţa ei bunica a suferit de foame. La fel şi tata, întreaga lui copilărie. Mi s-a întîmplat ca la rîndu-mi să îndur şi eu foamea, dar niciodată, în cazul meu, ea n-a atins această dimensiune istorică". *(L'Arche.)* Tot istorice, plasate oarecum în atemporalitate, i se par şi ţinuta, chipul acelor „bătrîni supţi, cu oasele împungînd pe sub cămăşile grosolane de in, cu gesturi uscăţive". În numele condiţiei lor

de neoameni va vorbi nepotul „Am nevoie să existe unii în spatele celorlalţi, aceşti şerbi cu frunţile plecate, aceşti ciumaţi descrişi de Montaigne, zileri care la sfîrşitul vieţii căpătau pe patul de moarte capete de apostoli [...]. Vorbesc cu toţii de fraternitatea celor ce le-a fost foame, le e foame şi le va fi foame multă vreme încă de la un capăt la altul al lumii." (*L'Arche*). Motiv obsedant ideea aceasta a misiunii sale de legatar : marchează de la început opera, în acea carte autobiografică a unei copilării lipsite de copilărie care este *La Graine* (*Sămînţa*), 1955. Se amplifică în *L'Arche*, în partea finală, a *apendicelui,* aparent fără legătură directă cu prima parte a lucrării, ce nu se încadrează în nici unul din genurile cunoscute ale prozei şi care aduce mai curînd cu un roman de anticipaţie. Înainte de-a fi prins în angrenajul războiului, care va constitui evenimentul capital din viaţa sa şi-a generaţiei sale, oferindu-i una din temele de „rezistenţă" ale operei, Gascar trece prin acea şcoală a vieţii asemănătoare întrucîtva cu existenţa unui picaro modern : e rînd pe rînd agent publicitar, funcţionar de bancă, reprezentant comercial. Cei opt ani petrecuţi sub uniformă îl aruncă de la un capăt la altul al Europei, sfîrşind prin a fi închis într-un lagăr din Germania. După două încercări de evadare ratate, e mutat disciplinar în lagărul de la Rava-Ruska, de unde e eliberat în 1945, datorită schimbării raportului de forţe pe frontul de est. Deşi prima în ordine cronologică, *Les Meubles (Mobilele)* — 1949, se referă la perioada imediat postbelică, caracterizată prin mari lipsuri economice, ca şi prin înfruntarea făţişă dintre adepţii stîngii — cei care supravieţuiseră războiului şi mizeriei — şi-ai dreptei, compromisă în colaborarea cu inamicul, în traficul la bursa neagră. Anul 1953, aşa cum am arătat, îi aduce lui Gascar afirmarea adevărată : *Les Bêtes* şi *Le Temps des Morts* îl impun ca pe un scriitor

care nu numai că are ceva de spus („Îmi asum, în felul meu, îndatoririle conştiinţei umane", spune Franz, straniul personaj din nuvela *Entre Chien et Loup (Între câine şi lup),* dar o spune într-un fel neobişnuit faţă de tiparele prozei realiste. Desele salturi în fantastic şi absurd, apelul la parabolă (ce altceva este nuvela *Gaston* dacă nu *Ciuma* în dimensiuni reduse, arătînd prin mijloace proprii infiltrarea insidioasă a răului ?), „prezentarea obsedantă şi ilogică a imaginilor orientate către lumea exterioară, [...] universul mohorît şi demenţial evocat, totul se realizează cu răceala minuţioasă a lui Kafka, într-un stil în acelaşi timp vizual şi ireal".[1] Criticii au fost unanimi în a recunoaşte un scriitor format, observaţiile lor concordînd pînă la coincidenţă : remarcînd la rîndu-i acea zugrăvire a unor fapte atroce care dă naştere unui peisaj imaginar, aproape *ireal,* Boisdeffre o numeşte „viziune lipsită de recul".[2] Gascar poate fi aşadar socotit un precursor al unei modalităţi artistice ce-avea să se extindă în deceniile imediat următoare, şi nu numai în literatură, pentru că abstractizarea, incifrarea anumitor sensuri, plurivalenţa acestora, viziunea „de miop" asupra lumii — dar care produce o reacţie cu întîrziere *în mintea cititorilor,* schimbarea raportului însuşi producător-consumator, care nu mai poate fi cel de la un emiţător activ (scriitorul) la un receptor pasiv (cititorul), acesta din urmă simţindu-se în permanenţă solicitat şi antrenat — pînă la a deveni „colaborator" al operei de artă — toate acestea au dus la un anumit grad mai mult sau mai

---

[1] R.-M. Albérès, *Histoire du roman moderne,* Albin Michel, 1962, p. 338.

[2] P. de Boisdeffre, *Une Histoire vivante de la littérature d'aujourd'hui,* Librairie académique Perrin, 1964, p. 395.

puţin concentrat de cerebralizare a produsului artistic, de mai redusă accesibilitate.

Iată de ce o operă cum e *La Barre de Corail* (*Barajul de corali*) — 1958, uzînd de recuzita obişnuită a mijloacelor realiste, rod al unei călătorii în Africa (Somalia) şi înregistrînd momentele de gestaţie a mişcării de eliberare naţională avea să acrediteze bănuiala unei „reveniri", a renunţării la inovaţie. La fel *Le Fugitif (Fugarul)* — 1961, ecou tardiv al experienţei de război şi prezentînd oarecum un caz limită : drama, imposibilitatea supravieţuirii celui lipsit de putinţa opţiunii. După cum *Les Moutons de Feu* (*Berbecii de foc*), 1963, scoate din nou în evidenţă „...orgolioasa şi smintita dorinţă a autorului de-a se identifica celei mai nevralgice realităţi a lumii". „Berbecii de foc" sînt exploziile, atentatele, şantajele şi violenţele exercitate de cei care protestează astfel, aflaţi în faţa perspectivei iminente de a-şi pierde avantajele şi prerogativele odată cu ieşirea Franţei din rîndul puterilor coloniale. Din 1964, cînd dă *Le Meilleur de la vie* (*Ce-i mai de preţ în viaţă*), de care vom mai aminti, Gascar părăseşte iarăşi modalitatea de exprimare lineară, lipsită de surprize. Urmează în 1965 *Les Charmes*, cartea de faţă, pentru ca în 1969 să dea uluitoarele *Chimères* (*Himerele*). Subscriind de astă dată cu ostentaţie prozei experimentale (viziune reificantă asupra lumii, ea însăşi ajunsă la un exces de reificare), *Himerele* alcătuiesc un triptic : sîngele, sarea, altoiurile. Cititorul e bombardat cu date, demonstraţii, asociaţii percutante ce abolesc spaţiul şi timpul, pentru a-i fi revelată în ultimă instanţă o întreagă zonă liminară a realităţii, cuprinderea mai profundă a acesteia. Simbolistica triadei pomenite nu poate fi decît înrudirea omului deopotrivă cu lumea minerală şi vegetală, coeziunea, prezenţa, permanenţa materiei de orice fel. Şi

L'Arche (*Arca*), amintită mai sus, demonstrează că Pierre Gascar nu-şi poate recruta publicul printre cititorii comozi, cei care, în virtutea unor automatisme devenite reflex şi speculate de o mare parte a autorilor de produse literare, pretind literaturii divertisment, liniştire (cum spunea Gide), frivolitate (în toate sensurile). Gascar pare a demonstra că nu există nici o contradicţie între calitatea, gravitatea temei abordate de un scriitor şi factura novatoare, ţinînd chiar de experiment, a tratării ei. A avea faţa întoarsă spre realităţile cele mai traumatizante ale lumii — nu înseamnă să le exprimi simplist şi plat. Este încă o prejudecată pe care Gascar ia asupră-şi s-o spulbere. Proză insolită, încadrîndu-se la rigoare în genul povestirilor de anticipaţie, *L'Arche* porneşte de la un decor realist: un sat minuscul, cu o abaţie dezafectată şi-o populaţie ce se împuţinează, pornită cum e în căutare de meserii mai bănoase. Aici, la D., năvălesc treptat oamenii dinspre „concentrările umane care s-au substituit oraşelor; unde aerul se împuţinează; unde circulă otrăvuri subtile şi unde pînă şi zgomotul ne viciază sîngele". Însufleţiţi iniţial de gîndul de-a atrage turiştii, localnicii pornesc să amenajeze grotele din D. Dar gîndul ascuns care-i roade e acela de-a le transforma în adăposturi antiatomice. Cititorul e însă din ce în ce mai convins că genunele vor protegui oamenii nu doar în faţa cataclismului presimţit — ci vor fi mai curînd şi un refugiu benevol, ca un protest, o revanşă a omului (acest animal mărginit în fiinţa lui biologică şi „făcut pentru traiul mărunt de zi cu zi, în tovărăşia semenilor săi") asupra civilizaţiei tehnocrate, dezumanizante — căreia îi este aservit. Refugiul la sînul pămîntului — imagine pe care trecutul său cel mai îndepărtat i-o propune omului de azi — reprezintă nu numai contestarea tarelor aduse de progresul tehnic („creşterea radioactivităţii, poluarea ae-

rului, apei, solului, sofisticarea alimentelor, intoxicarea terapeutică"), dar şi a celor spirituale, ţinînd de „hărţuiala audio-vizuală la care omul e supus prin intermediul informaţiei şi al publicităţii, de depersonalizarea sa în mulţimea urbană". În miturile străvechi ale omenirii, ca şi în psihanaliză, imaginea grotei se asociază marilor imagini ale refugiului, semnificînd întoarcerea la mamă, deci la puritatea şi siguranţa dintru începuturi, oferite generos de acest receptacol-matrice care este pîntecul cald al Terrei. O dezvăluire dureroasă a marilor contradicţii ale societăţii de „supraconsum", cum spune Gascar, iată ce este *L'Arche,* adică *Arca* străvechiul şi legendarul leagăn al umanităţii salvate. „Prisosul — spune scriitorul, a ajuns să coexiste cu penuria cea mai crîncenă ; [...] în anii din urmă s-a cheltuit mai multă materie cenuşie şi bani pentru punerea la punct a avionului supersonic şi a televiziunii în culori decît pentru creşterea resurselor alimentare din lumea asta a noastră unde mai bine de un miliard de fiinţe omeneşti suferă de foame." Privită astfel, *L'Arche* poate fi considerată şi reactualizarea modernă a străvechilor minuturi despre sfîrşitul lumii şi unde, ca şi-n acestea, accentul cade nu atît pe sfîrşitul în sine cît pe putinţa şi certitudinea unui nou început, a unei „renaşteri".

Scrisă în anul imediat următor, *Le Présage* (*Semnul, Prevestirea*) denunţă de astă dată traumele aduse naturii : zdruncinarea echilibrului ecologic al planetei. Uzînd de aceeaşi scriitură de factură novatoare, Gascar dă o proză ce nu se poate încadra riguros în nici unul din genuri, rămînînd ceea ce este : un semnal de alarmă, un semn al vremurilor. E consemnată dispariţia treptată, în ultimii ani, în regiunile boreale, a lichenilor — plante inferior organizate şi care au proprietatea să fixeze radioactivitatea din atmosferă. Aceasta — crescînd — a dus la dispariţia numitelor plante, („O metodă aproape ştiinţifică de spio-

naj"), [...] „denunțătoarele a ceea ce, pentru prima oară, amenință toate formele de viață de pe glob". Referindu-se la această carte a sa, R.-M. Albérès observă că lui Gascar experiențele limbajului îi slujesc „să exprime acel dialog al eului cu lumea și care este cîntecul profund al romanului astăzi" [1].

În 1973, deci la cinci ani după consumarea evenimentelor din mai 1968, Gascar publică o nouă carte, *Qartier Latin* (*Cartierul Latin*). Celebra citadelă a învățămîntului universitar francez „e cel mai bun post de observație pentru cine vrea să aibă ochii larg deschiși asupra timpului său". Gascar se numără printre aceștia. Cartea sa e mai curînd un amplu reportaj, uzînd de întreaga claritate oferită de valențele genului. [2] Pornind de la parabola biblică a lui Tobie, care orbise la 56 de ani și căruia fiul său îi redă în chip miraculos vederea, „dînd la o parte de pe ochi și azvîrlind o pojghiță alburie, ca pieliță unui ou", Gascar sugerează că cei nevîrstnici, la rîndu-le, „își pot și ei aduce părinții pe lume", dezvăluindu-le noi înțelesuri ale lucrurilor. Bătrînețea ar însemna, așadar, nu atît să fii vîrstnic, cît „să fi îmbătrînit fără să descoperi adevărul". Cu inteligență, cu bună-credință, scriitorul se apleacă spre generația tînără, încercînd să-i descifreze, să-i justifice crezul, cuvintele de ordine și acea masivă ac-

---

[1] În cadrul anchetei deschisă de *Les Nouvelles littéraires* (10 martie 1974) *Declin sau renaștere a romanului*, în articolul *Les frères ennemis*, pag. 3.

[2] Gascar a ilustrat reportajul în numeroase rînduri ; consemnăm numai memorabilele sale volume mai vechi, roade ale unor repetate călătorii în Asia *Chine ouverte (China deschisă)* și *Voyage chez les vivants (Călătorie spre cei ce trăiesc)*. Amintim cu acest prilej, fără a o mai putea adăuga la parada operelor sale beletristice, și activitatea lui Gascar de eseist și dramaturg.

ţiune de contestare a progresului tehnico-ştiinţific care, în chip paradoxal, în loc să aducă oamenilor eliberarea — îi transformă în prizonieri ai unor structuri economice, sociale şi politice „rămase de-o îngustime şi de-o rigiditate arhaice".

Dacă n-ar fi să examinăm decît motivul copilăriei, aşa cum apare el în cele trei cărţi autobiografice, şi care în ordine cronologică sînt : *La Graine, Le Meilleur de la vie, Les Charmes,* evoluţia în factura scriiturii este evidentă ; în *La Graine* Gascar uzează de procedeele obişnuite în asemenea evocări un erou nevîrstnic care descoperă realitatea şi care concentrează în juru-i tot interesul, impunîndu-se atenţiei cititorului prin spectaculosul prăvilor declanşate de el. De notat însă că avem de-a face cu partea negativă a formulei : eroul e orfan, crescut departe de tată, de către rude puţin avute. Astfel că viziunea copilului (stranie uneori, ajunsă la o maturizare precoce) e sumbră, scăldată în tristeţe, ca însăşi copilăria sa lipsită de iubire. Motivul e scris aşadar în gamă minoră, ca şi în cazul lui Jules Renard (*Poil-de-Carotte*) (*Morcoveaţă*) sau al lui Hervé Bazin, în cunoscuta sa trilogie[1]. Faţa medaliei ar fi formula Anatole France (sau Creangă) o copilărie plenară, însorită, eroul bucurîndu-se de afecţiune şi îndestulare materială. *Le Meilleur de la vie* nu-i decît o verigă intermediară, deşi mai apropiată ca factură a scriiturii şi ca modalitate de tratare a temei de *Anii de vrajă,* prefigurînd-o : lipsa unui erou unic, densitatea şi poezia contexturii frazelor, absenţa

[1] *La mort du petit Cheval (Moartea căluţului), Vipère au poing (Cu vipera în mînă),* ELU, 1964, *Le Cri de la Chouette (Strigătul bufniţei,* în curs de apariţie în limba română.)

oricărei precizări în legătură cu timpul şi locul etc.). Deşi *Anii de vrajă* nu epuizează obsesia copilăriei. Aşa cum am văzut, *Apendicele* la *Arca* e o nouă revenire autobiografică, la rîndu-i, *Quartier Latin* poate fi privită ca o încercare nemărturisită de polemică, de comparaţie cu ceea ce a însemnat propria tinereţe, iar în *Le Présage* amintirea e neostenit prezentă: „Mă simt aproape de toţi copiii însinguraţi, mă regăsesc în fiecare din ei". Poate şi pentru că maturitatea şi bătrîneţea, chiar cînd aduc cu ele împlinirea, înseamnă fără voie o încercare de întoarcere în timp, închipuind cumva mişcarea unui arc ale cărui capete tind să se atingă.

Întrucît ar întruni *Anii de vrajă* caracteristicile unui *antiroman* cînd, precum se ştie,[1] Gascar se numără printre oponenţii acestei formule estetice? Istoricii literari (cf. Boisdeffre, Albérès) pun totuşi curent alături pe autorul *Gumelor* de cel al *Anilor de vrajă*. O fac însă îndreptăţiţi de locul pe care atît Robbe-Grillet cît şi Gascar îl acordă în opera lor *obiectului,* existenţei reificate, chiar dacă ajung la rezultate diferite.

Cum vom vedea, *Anii de vrajă* evită prin întreaga sa alcătuire coordonatele definitorii ale genului romanesc, avînd chiar valoarea unei contestări a modalităţii tradiţionale de structurare a prozelor despre copilărie. *Eroul* cărţii lui Gascar e colectiv: un grup de copii, neindividualizaţi în vreun alt fel (nume etc.) decît prin vîrstă (cea adolescentină", care-i opune adulţilor, iar între ei prin diferenţa de sex (băieţi, fete). Este, putem spune, şi singurul personaj, cei mari nefiind decît nişte comparşi situaţi undeva în fundal, partea lor părînd a

[1] Cf. R.-M. Albérès, *Le roman d'aujourd'hui, (1960—1970,* Albin Michel, 1970, p. 201.

fi doar zgîrcenia (la iluminatul casei, la îmbrăcăminte), abrutizarea de pe urma muncilor istovitoare la cîmp şi dovedindu-se mai curînd lipsiţi de înţelegere faţă de cei nevîrstnici. Derularea (mai exact, poate, descrierea) puţinelor episoade propriu-zis narative (dialogul e cu totul absent) se va desfăşura invariabil la persoana întîi plural. În cartea lui Gascar lipsesc reacţiile individuale, deosebitoare, ce-ar putea caracteriza sau impune atenţiei pe unul sau altul dintre copii. Accentul cade deliberat nu pe ceea ce e propriu şi personal, ci pe *unanimitatea* în manifestare. Identificarea pînă la contopire cu grupul — e pe de o parte procedeul prin care este boicotată entitatea de „personaj", caracteristică prin excelenţă povestirilor realiste autobiografice, iar pe de alta, procedeul ce sugerează complicitatea acestei vîrste de hotar cu o realitate unanimă, apropiată : lumea în totalitatea ei (natură, elemente, vieţuitoare) le vorbeşte într-o limbă a cărei cheie copiii o deţin, pentru că e o lume de taină, numai de ei ştiută, mai vie, mai adevărată decît cea obişnuită şi în care sînt proiectate propriile lor dorinţe şi aspiraţii. O privesc cu un ochi nou şi nealterat, descoperind în ea ceea ce *vor* cu toţii să vadă şi *resimt nevoia* să vadă, împărtăşindu-se în comun din sentimentele ce le inspiră : teamă, bucurie, ispită, aprehensiune, speranţă. Desfăşurarea *naraţiunii* nu e unitară, nici lineară ; dacă ar fi să reprezentăm grafic materialul *Anilor de vrajă,* acesta ar lua un aspect poantilst : pete de culoare grupate laolaltă, fără o ordine anume şi, necondiţionate cronologic cum sînt, intervertibile între ele, putînd lipsi una sau mai multe (şi invers : putîndu-li-se adăuga altele) fără a provoca un hiatus sau o încărcătură de prisos. Puţine dintre aceste aglomerări de celule sau alveole alcătuiesc în sens strict naraţia unui eveniment şi deci au o intrigă, un suspens, un deznodămînt. Amintim episodul cu

moartea fetiței, la fel cel despre cornul de bivol sau povestirea turbării cîinelui. *Timpul* (istoric) nu este precizat în vreun fel, accentuînd o dată mai mult opoziția față de romanul tradițional al copilăriei. S-ar putea vorbi, în cazul *Anilor de vrajă,* numai de un timp *al vîrstei,* rezultat din zona de interferență a două sfere : cea închipuită de lumea copilăriei pe care o părăsesc, cea a maturității, în care încă n-au pătruns, și care-i atrage, plină cum e de neîndoielnice promisiuni. Moment al schimbărilor, fugarnic și nestatornic între toate, dar care-i face pe copii să se simtă plini de stingherealâ (cu hainele rămase prea scurte și prea strîmte, cu mîinile ieșind dizgrațios din mîneci) sau cuprinși de pudori neașteptate, să-și manifeste preferințele, să se simtă rivali. *Locul* (nu al *acțiunii,* ar fi impropriu spus), de asemenea, nu e precizat, situarea în spațiu fiind dată de unele repere vagi : livezile de măslini, turmele de tauri, arșița soarelui — ar indica o zonă undeva în sudul Franței, mai mult spre Provența decît spre Aquitania paternă (Périgord).

Într-o mare măsură, despre *Anii de vrajă* s-ar putea spune, ceea ce se spune despre multe din textele experimentale : că important e nu *ceea ce* spun, ci *cum* spun. Fără a putea fi redusă la o simplă experiență de limbaj, această carte a lui Gascar se evidențiază *și* prin factura deosebită a scriiturii, foarte apropiată de cea a poeziei : prin densitatea, prin desăvîrșirea descrierilor *artiste,* în manieră flaubertiană [1], dar și prin atenția acordată universului obiectual, lumii materiale în genere, îndreptățind deopotrivă referința la Robbe-Grillet dar și la Ponge [2]. Ca

[1] Cf. R.-M. Albérès, *Histoire du roman moderne,* ed. cit., p. 340.

[2] Cf. P. De Boisdeffre, articol omagial, *Les Nouvelles Littéraires,* 19 iunie 1969.

și acesta din urmă (cf. *Le parti pris des Choses, De partea lucrurilor*), Gascar a reinventat în felul său limbajul poetic (realizînd de fapt o antipoezie), abătîndu-l din tiparele sale știute, clișee devalorizate, și înturnîndu-l la surse, adică la obiectul însuși, situat în prim-plan și impunîndu-se „ca nou" privirii, în toată nuditatea sa materială. Există pagini întregi în *Les Charmes* în care privirea „iscodește", raportînd minuțios și exact ceea ce descoperă. Sînt enumerate (și totdeauna pornind de la un obiect sau ființă situate central), cu aparența unei digresiuni gratuite, alcătuirea „a ceva" (a biciuștii, a ulciorului, a păianjenului, a burdufului de suflat în foc sau a curselor de prins păsări) ca și toate posibilitățile de întrebuințare sau de joacă oferite de acestea, dînd senzația de epuizare, de investigare exhaustivă a utilităților (unui lucru) sau a sentimentelor inspirate (de o ființă). Adevărate nuclee stelare — pentru că imaginația își ia zborul, divagînd un timp, elaborînd asociații neașteptate, comparații și metafore inedite, revelatoare ale unui adevărat univers nou, neașteptat și izbitor de viu, ca apoi să se întoarcă iar la matcă, la punctul stabil de unde plecase. Aceasta este și definiția pe care Bachelard o dă poeziei : „...pornirea către o lume cu totul nouă..." [1], spre acele „imagini netrăite, imagini pe care viața nu le pregătește și pe care poetul le creează. E vorba să trăiești ceva ce nu s-a mai trăit și să te deschizi unei deschideri de limbaj" [2]. Utilizarea cuvîntului la Gascar capătă adevărată putere demiurgică.

Aplecarea atentă către lumea obiectuală nu este niciodată la Gascar anihilantă pentru personalitatea umană. În timp ce universul lui A. Robbe-Grillet, populat pînă la saturație de obiecte, este și reductibil la acestea :

[1] Cf. Gaston Bachelard, *La poétique de l'espace*, PUF, 1967, p. 12.
[2] Ibidem, p. 13.

„A. Robbe-Grillet «geometrizează» lumea printr-o descriere minuţioasă şi neutră", spune Albérès[1], iar Michel Mansuy, despre acelaşi „...devitalizează şi dezumanizează lucrurile, pe alţii, pe el însuşi, el însuşi e transformat în lucru, e reificat"[2]. La Gascar, adaugă în continuare Albérès, „lumea îşi păstrează mirosul şi intimitatea ei de lume pe care-o *simţi*, ataşîndu-se puternic, dens, de ceea ce s-ar putea numi patetismul sensualităţii". Nu e vorba de un patetism romantic, cu gestică şi sentimente insistent clamate, ci de un lirism reţinut, contenit şi controlat cu bună-ştiinţă, „cerebralizat" în mare măsură, corijat adică de raţiune şi expus cu oarecare uscăciune. Cititorul, odată aflat în posesia „cheii" (şi pentru proza lui Gascar e necesară o asemenea cheie) începe să o descifreze, să-i repereze simbolurile şi sensurile. Deşi omul e cel care se află situat în permanenţă în epicentrul universului lui Gascar, universul, la rîndul său, pare a fi un receptacol imens, populat şi însufleţit în totalitatea sa: lumea anorganică este mai curînd *preorganică,* fiinţa umană, la rîndu-i, se poate simţi, ca în vechile mituri, înălţîndu-se din pămînt, întinzîndu-se arborescent în toate părţile; animalele, ca nişte vechi totemuri hibride, se alcătuiesc din părţi umane şi părţi animale, purtătoare toate ale unor *înţelesuri,* ale unei înfiorări fantastice, oarecum neliniştitoare. Titlul francez al cărţii: *Les Charmes:* farmece, sortilegii, vrăji — ar voi poate să sugereze tocmai această realitate transfigurată, pusă cum e sub semnul corespondenţelor şi-al simbolurilor ce-şi răspund unul altuia. Un simbolism oniric, re-inventat de fiecare generaţie în parte în momentul cînd se inte-

[1] R.-M. Albérès, *Le roman d'aujourd'hui 1960—1970,* ed. cit., 1970, p. 201.

[2] *Etudes sur l'imagination de la vie,* José Corti, Paris, 1970.

grează vîrstei adolescentine. E vorba aşadar de o arhetipologie a vîrstei, de acele manifestări arhaice, de situaţii rezumative, condensatoare ale experienţei mitice de viaţă a speciei şi legate de fenomenele repetitive din natură sau ale naturii umane. Simboluri ce transpar mai cu seamă în activitatea ludică (de joc) a copiilor sau cu care aceştia investesc elementele naturii, uneltele casnice, vieţuitoarele. proiectînd asupră-le propriile lor dorinţe şi vise, ca o compensaţie şi ca o revanşă asupra realităţii de zi cu zi. Imaginaţia îi înzestrează cu simţuri „în plus", făcîndu-i vizionarii, posesorii unei lumi a *invizibilului* — care pentru ei este o *prezenţă* şi se defineşte prin ceea ce există iar ceilalţi nu văd — în timp ce pentru adulţi ea nu se defineşte decît prin absenţă. Există în *La Graine* anumite repere individuale, obsesii ale unor date reale autobiografice : animalele (semnificînd teamă în faţa realităţii ostile, a viitorului precar) ce bîntuie visele copilului, rîul cu apa verzuie, nămoloasă şi înceată („nu există apă care să nu-mi fi mîngîiat un pic suferinţa"), curăţitorii de plopi, joaca cu bicele, joaca în hambare etc. În *Anii de vrajă,* acestea s-au înglobat unor repere generale, căpătînd semnificaţie de simbol şi contribuind la proiectarea copilăriei în dimensiunile ei mitice. *Apa* — nu atît jocurile copilăreşti cu stropitorile şi ulcioarele, nici scena finală a scaldei în unda *tulbure* a rîului (traducere a instinctului erotic), ci construcţiile de vis, palatele de apă imaginate de copii pot semnifica speranţa în existenţa unei lumi mai pure, mai desăvîrşite ; fluiditatea elementului lichid favorizează alcătuirea unor alte lumi posibile, opuse durităţii, imobilităţii şi uscăciunii celei terestre. *Aerul,* condensat în burduful de suflat în foc apoi plimbat prin păr, pe gură şi pe trup se identifică unei persoane ghiduşe, care glumeşte nestingherit, *celei* sau *celui* aşteptat. *Focul,* element masculin

(opus celui feminin al apei), prefigurează tăria arzătoare a flăcării erotice. *Pămîntul* — este matricea vieţii „a schimbului şi a osmozei, a diluţiei eului în altceva şi a supravieţuirii prin transfer, a uitării, a fugii de destin". *Copacii* (plantele în genere) reprezintă punctul de interferenţă, sinteza elementelor primare : apa, aerul, căldura, lumina, pămîntul. Sînt intermediarii puterilor cereşti şi ale nopţii „cos noaptea de zi".

Tema *animalului* în opera lui Gascar e una dintre cele mai importante, impunîndu-se de la început cu *Les Bêtes* şi prefigurînd oarecum factura motivelor obsesionale ale scriitorului. Fiecare specie de animal, cu caracteristica ei dominantă, constituie ca un fel de „stare secundă" în care omul se regăseşte pe sine, ca şi cum şi-ar contempla, cuprins de mirare dar şi pătruns de un simţ fratern, „propriul chip răvăşit într-o oglindă ştearsă" *(Les Bêtes)*. Sînt şi cele două registre principale pe care se axează atitudinea faţă de animal identificarea cu el, cum se întîmplă în nuvela *Caii (Les Bêtes)*, animale nobile, cu forme gracile, înnebunite de spaimă la auzul canonadei, al avioanelor în picaj şi-al întregului flagel declanşat de om, sau confruntarea cu „jivina" — nuvela *Între cîine şi lup*, una dintre cele mai tulburătoare, unde violenţa şi neomenescul sînt întrupate de cîinii dresaţi să atace omul, şi într-atît de obişnuiţi cu întunericul, cu tenebrele şi noaptea, încît nu se opresc din lătrat decît în clipa cînd se ivesc zorile. Animalele populează într-o mare măsură *Anii de vrajă*. Copiii în nevîrstnicia lor, n-au ajuns încă să-şi înăbuşe reacţiile primare, fruste, aşa încît sînt mai aproape de animale prin comportarea lor netrucată, instinctivă, decît de om. Unele, prin hidoşenia lor, le stîrnesc teama : a se vedea scena cu păianjenul, una din cele mai specifice pagini Gascar. Asupra altora, printr-un transfer al libido-

ului caracteristic acestei vîrste, se revarsă mari cantităţi afective : scena cu tăurașul Manoum, „iubit" de una din fetiţele grupului. În general, ca „replică" a omului, animalele ajung să simbolizeze ceea ce copiii ar dori să fie : părtaşi ai acelei lumi „mai adevărate", întruchipată de vieţuitoarele originare, cu forme mari, desăvîrşite, ce nu ajung niciodată să fie prinse în capcane ; sau se tem să fie : cîinii cei gălbui, costelivi şi famelici, împerechindu-se fără nici un sîrg, ca nişte automate, închipuiesc decăderea în instinct şi înjosire. Căutînd bine, oricărui lucru din carte i se pot desluşi înţelesuri : *foarfeca,* cea cu care fetele lucrează de zor la trusoul de zestre, devine simbol al emasculării, al feminizării şi domesticirii agresivităţii masculine. Înarmate cu ea, fetele atacă tot ce e *ascuţit* (principiul masculin, reprezentat prin obiecte alungite, unghiulare — forma percutantă a donatorului) *rotunjind* totul, dînd forma ovoidă a receptacolului primitor. În timp ce pentru oamenii mari *mîna* nu-i decît un simplu instrument ce pecetluieşte încheierea unui tîrg : „bate palma", sau unealtă de muncă (mîini umflate de trudă), pentru adolescenţi ea devine simbolul unei virilităţi ieşite din comun (pecetea unei mîini mari, întipărită peste tot prin sat), sau personifică obiectul iubit în întregimea lui (degetele fetelor ieşind din mănuşi, episod din cele mai tandre), sau obiect al mîngîierii, al îndrăznelii. *Erotismul* difuz ce pluteşte în toate episoadele fără excepţie e dealtfel şi liantul cel mai uşor sesizabil, se află la capătul tuturor pistelor, „travesteşte" întreaga activitate ludică a adolescenţilor. Se mai cuvine să adăugăm că e de o mare puritate, că nu presupune cîtuşi de puţin imixtiunea maculantă a celor mari şi că dorinţa de cunoaştere erotică se confundă permanent, presupune, mai exact, dorinţa de cunoaştere în genere, accesul la înţelepciune, la renaşterea spirituală, la

depășirea copilăriei. Cheia strecurată meșter de copii pe spinarea fetei căreia-i curge sînge din nas pare a nu avea simple virtuți tămăduitoare, ci a închipui însăși cheia unei cunoașteri inițiatice, dobîndite cu trudă, pe parcursul unui adevărat ritual. Scenă cu-adevărat arhetipală este și tabloul final al scaldei, al fetei „inițiatoare, purtătoare de torță, care de-atîtea ori luminase di inte-le trecerea spre o lume de dincolo de fiecare zi, tărîm ascuns îndărătul obișnuitelor realități". După cum scene arhetipale, revelatoare ale unor adevăruri profunde intuite de copii sînt și cele ale perechii din barcă, fată și băiat stînd cufundați în tăcere și nemișcare *ca în moarte,* sau scena părinților surprinși în somnul odihnitor de după îmbrățișări și părînd la fel de țepeni și nemișcați ca morții. Tot funerare și aspre ca un giulgiu par și oghialurile de nuntă brodate de fete — dragostea aducînd mai curînd a îndatorire și-a constrîngere decît a plăcere. Eros apare indestructibil legat de Thanatos, principiul său opus și pereche, condiționîndu-se **și** presupunîndu-se unul pe celălalt. Ca și în ceremoniile legate de pubertate din vechile mituri, Gascar amintește faptul că procrearea e inseparabilă de condiția muritoare a omului. E într-un fel răscumpărată prin moarte, aceasta din urmă fiind neîncetat confirmată dezmințită de fiecare individ în parte : sucombă prin propria-i ființă pieritoare, se salvează prin ceea ce a pus la adăpost, prin produșii procreării sale — ciclul repetîndu-se la infinit sub forma acestui tribut dat morții pe din două.

Renunțînd la valențele oferite de prozele realiste despre copilărie, în care accentul cade pe *sincronic,* pe condiționarea imediată a unui anumit timp și spațiu, pe ceea ce e unic și nerepetabil, *Anii de vrajă* cîștigă în profunzime, în intenția realizată a cărții de-a ilustra *diacronicul,* prin proiectarea condiției copilăriei, a omului chiar, într-un timp

mitic, însemnat de reperele cele mai generale, de situațiile exemplare, cu valoare arhetipală. Referința la copilărie-adolescență (perioadă de început, de introducere în existență) oferă pretextul recapitulării simbolice a cosmogoniei, a condiționării ființei umane de către întreaga lume minerală, vegetală și animală, căreia omul îi aparține prin toată structura sa biologică. Astfel, „în romanele neromanești ale lui Pierre Gascar omul nu e prezent decît pentru a recepta chemarea lumii înconjurătoare și pentru a-i răspunde“ [1], stabilind un adevărat „dialog cu existența“. Adevăr exprimat tot mai insistent de Gascar în ultimele sale lucrări *(L'Arche, Le Présage),* ca un fel de răspuns la amenințarea pe care o simte plutind asupra integrității omului ca ființă biologică și asupra mediului ce i-ar putea deveni ostil, din prieten cum i-a fost la începuturi.

S-ar putea spune în legătură cu *Anii de vrajă* că reprezintă mai mult decît o demonstrație de cum se poate scrie *astăzi* o carte despre copilărie. Dedicînd lui Gaspar un întreg capitol *(Realismul fantastic al lui Pierre Gascar)* în cartea sa *Littérature horizon 2000,* R.-M. Albérès face pronosticuri asupra literaturii viitorului așa cum se întrevede ea din producțiile ultimelor decenii și îl așază pe Gascar printre reprezentanții acesteia. Căci romanele „neromanești“ ale lui Gascar se află la jumătatea drumului dintre romanul tradițional, cel care apare azi convențional, cu întreaga armătură a trucajului său [2] și căutările neonoului-roman (de formulă structuralistă, grupat în jurul revistei *Tel-Quel*) și care tratează limbajul ca pe un scop

---

[1] R.-M. Albérès, *Littérature horizon 2000,* Albin Michel, 1974, p. 250.

[2] Cf. alocuțiunea finală *Leçons et perspectives* a lui Michel Mansuy la Colocviul de la Strasbourg (nr. 8) : *Positions et oppositions sur le roman contemporain,* Ed. Klincksieck, Paris, 1971.

în sine iar nu ca pe o modalitate de exprimare. Caracterizîndu-i proza drept „realism fantastic", „realism oniric", „irealitate poetică", R.-M. Albérès nu face decît să numească în felul său atributele unei scrieri de mare originalitate şi care e rezultatul topirii într-un creuzet personal al unor modalităţi de expresie mai vechi, fructificate şi revigorate de căutările unor formule artistice novatoare.

ANGELA CISMAŞ

PĂRINȚII NOȘTRI PUNEAU ÎN TOATE spiritul de economie: foloseau ulcioare ieftine, date doar în partea de sus cu smalț de culoare galben-verzuie. În cuptor, smalțul cursese și se închegase formînd ici festoane, colo stropi, ca niște lacrimi scurse dintr-o lumînare. În umbra întunecoasă a caselor din sat, pe timp de vară ulcioarele străluceau oarecum. La depărtare de mai bine de un metru, legat la ochi, și tot ai fi simțit răcoarea apei. Cu toate că nici o picătură nu îmbrobonea partea rotunjită a vasului, acolo unde lutul gol își păstra toată asprimea. Trebuia să te apleci cu fața chiar peste gura ulciorului, ca să-ți dai seama că într-adevăr apa răcorește astfel corpul crovului.

Apa ne răspundea numaidecît printr-o sclipire bătînd în alb sau albăstrui, iar umbra coroiată pe care o desena gîtul ulciorului scădea după ceasul zilei, sau după cum era luminată odaia unde ne aflam. Dacă te aplecai ceva mai mult, zăreai într-o parte, drept la nivelul apei, ieșitura buzei, alcătuind ca un cioc în exterior. Pîntecoase, încoronate de toartă, țintindu-te cu ciocul lor lucitor, ulcioarele păreau a fi niște cocoși ai tăcerii.

Ca să bem, ne mulțumeam cel mai adesea să luăm clonțul în gură și să sorbim apa. Era de-ajuns să apleci vasul puțin spre tine. Cîteodată, o bu-

cată din smaltul ce-acoperea gurguiul sărise din pricina vreunei lovituri, și limba atingea neplăcut pămîntul ars, pînă cînd apa, venind prea mult dintr-o dată, ne sufoca aproape.

Sorbeam cum nu mai sorbisem niciodată. Iar apa cădea greu, cum nu mai căzuse niciodată. Ulciorul aflat în umbră, tăcerea, vara — strîngeau apa cît puteau ; o închegau puțin cîte puțin, fără s-o lipsească de fluiditate, făcînd-o să se concentreze pînă într-atît încît nici nu mai asuda prin pereții poroși ai lutului. Într-un anume moment al după-amiezei, în toate casele din sat, găseai un chiup de mercur pus pe chiuveta din bucătărie.

De fiecare dată cînd isprăveam de tras o înghițitură, ciocul cel mic din care apa se retrăgea avea asupra limbii noastre același efect de absorbție pe care-l au vasele în care ai făcut vid. Respirația restabilea echilibrul, senzația că ești absorbit nu dura decît o clipă. Îndeajuns totuși, pentru a afla într-asta un răspuns, o îmbiere la a inversa rolurile, dorința de-a dărui puțin din limba noastră apei. Dar solicitarea încetase. Apa nu intra pentru multă vreme în joc. Năzuia spre inerție, spre imobilitatea deplină.

Scurta senzație de absorbție ce-i întovărășea retragerea și făcea pentru o clipă clonțul burluiului să aibă rolul unei ventuze asupra limbii aducea cu tresăririle furișe care străbat din cînd în cînd degetele unei persoane adormite căreia îi ținem mîna. Era ca o dorință înfrînată sau venită de-atît de departe, încît ajungea la noi abia în clipa cînd apuca să se stingă. Și-apoi, zămislită de-un vis, întrucît ne privea cu-adevărat ?

Ca să le răcorim, ne ţineam palmele lipite de vas, ceva mai jos de locul unde începe să se rotunjească. Ni se părea că simţim pe ele întreaga greutate a apei, acum zăgăzuită în ea însăşi cu tot atîta putere şi concentrare ca şi cînd s-ar fi înturnat în noaptea ei inaccesibilă, de partea cealaltă a oglinzii puţurilor.

În fiecare an, vara, apa revenea astfel în viaţa noastră sub înfăţişări familiare. Ulcioarele împrumutau ceva din viaţa animalelor. Fragilitatea le dădea un anume loc în dramele copilăriei. Pînă acolo încît îţi venea să crezi că nu fuseseră făcute decît ca să le provoace. Alte vase, mai rezistente, ar fi putut să le înlocuiască. Neîndoielnic că ne foloseam neîncetat de ele numai pentru că dădeau pe faţă întreaga noastră stîngăcie şi zăpăceală. Reprezentau elementul unei încercări iniţiatice. Aveam să le spargem, printr-o mişcare greşită, de ieşitura pietrei prin care se ivea ţeava pompei. Aveam să le spargem unele după altele pe toate ca şi cum, pentru a atinge vîrsta judecăţii, ar fi fost nevoie să ne aflăm de mai multe ori la rînd cu picioarele în cioburile de lut, la fel cum stau puii printre cojile de ouă. Unelte ale fatalităţii, pentru noi ulcioarele se deosebeau de celelalte obiecte uzuale din casă. Erau înconjurate de nimbul şi fascinaţia exercitată de religiile care te sortesc damnării în chip sigur.

Nici un alt recipient, în afara stropitorilor, poate, nu putea prinde astfel apa în cursă. Era ca şi cum acest element lipsit de formă ar fi ascuns o sumedenie de înfăţişări în care, cînd le vom fi adus la lumina zilei, aveam să recunoaştem hotarele unei lumi întregi. Ulcioarele, stropitorile,

cîteodată ulcelele în formă de bufniţă se întreceau întru geneza aceasta. Să scoţi apă — aducea cu o răpire în plină noapte. Descopereai repede că duci cu tine o făptură nestatornică, clipocind, iţindu-se în nenumărate mici talazuri, asemănătoare unui întreg cuibar de puişori speriaţi, rotunjită dintr-o dată ca un fel de dropie. Curînd, imaginile acestea dispăreau, fără însă ca apa să înceteze de-a mai semăna cu o pradă vie.

Adesea, cînd ne întorceam de la cişmeaua publică, ne aplecam să privim apa ostatecă în ulciorul ţinut în mînă. Dar mişcările i se potoleau curînd. Cu toate că ne aflam în miezul zilei iar strălucirea soarelui era în toi, apa ne trimitea un reflex verzui, posac, în care zăreai toată tristeţea asfinţitului. Şi totuşi, lucirea melancolică a apei ne îmbărbăta. Ne recunoşteam taina în unda ei. Aflam că nu sîntem singurii, în plină amiază, care să ascundem o umbră.

Firavă complicitate, în lipsă de altceva mai bun. Ulcioarele nu ne mîngîiau decît pe jumătate pentru că nu putem descoperi pe lume o viaţă a apei pe măsura deplină a vieţii noastre. Rîul, pîrîul — nu răspundeau acestei nevoi. Pînă şi marea, de-am fi cunoscut-o, n-ar fi putut-o îndestula. Aflam în ulcioare elementul zăgăzuit asupra lui însuşi, supus unei mişcări uniforme, ce-l îndepărta de noi.

Acolo se afla apa întunecată, cea asemeni unei unde materne, adăpostită de faptul nopţii, şi care ne-ar fi potolit dorinţele, ne-ar fi dezlegat de păcate? Unde se aflau, dimpotrivă, arcadele strălucitoare ce s-ar fi putut alcătui dintr-un număr îndeajuns de mare de jeturi întretăiate, şi gheizerii, cascadele, zidurile lichide, ploaia de stropi a valu-

rilor ce se sparg și pe care ni le închipuiam atunci cînd ne gîndeam la apă ?

Ne dădeam osteneala s-o însufleţim vărsînd în jurul nostru conţinutul ulcioarelor cu mişcări pricepute. Trebuia ca apa, ieşind din gurgui, să desfăşoare o curbă largă sau să unduiască aşa cum ar face un şarpe ce-ar avea capul prins în clonţul vasului. Cîteodată, apa se spărgea în picături mari care luceau în soare şi cădeau în praf cu zgomot înfundat. Stropitorile, ţinute la înălţimea umărului şi aplecate atît cît apa să nu curgă prin deschizătură, slobozeau prin sită o ploaie deasă, rotunjită într-o boltire trosnitoare, într-un furnicar de stropi irizaţi.

Dar, fie că era vorba de ulcioare sau de stropitori, începutul acesta de feerie se isprăvea numaidecît. Ţîşnitura dreaptă a ulciorului sau cea ciuruită a stropitorii se împuţina, îşi îngusta boltirea, spre a sfîrşi într-un firicel anemic, apoi într-o droaie de picături ce se prelingeau de-a lungul lutului sau al tinichelei şi păreau a se încleia de degete, ca şi cum ar fi fost drojdia transparentă a apei. Alteori, curioşi să surprindem efecte brutale, azvîrleam dinainte-ne, răsucindu-ne ca să ne luăm avînt, toată apa dintr-o găleată, şi vedeam trecînd prin aer ceva ce s-ar putea asemui, datorită conturului brăzdat în fîşii lungi, ca un mare peşte japonez, strălucitor pe margini şi de-o culoare albastru-sticloasă.

Eram departe încă de construcţiile la care visam nedesluşit, palate de apă ce şi-ar fi înălţat transparenţa în soare, cu bolte alcătuite dintr-un val, cu turnuri ţîşninde, cu ziduri închegîndu-se dintr-un şuvoi. Cum nu le puteam afla, ne mul-

ţumeam cu îmblînzirea apei, ceea ce ar fi putut închipui doar imaginea minunii. Fabricam maşinării de apă. Erau alcătuite dintr-un număr oarecare de cutii metalice, aşezate unele peste altele, cu spaţii impuse de arhitectura hidraulică al cărei simplu suport îl constituia această îmbinare. Găuri făcute în recipiente, platforme în formă de chiuvete, ţevi meşterite din bucăţele de trestie golită, canale cu cotituri bruşte — diversificau mişcarea apei. Cîteodată se izbea de stăvilare şi-atunci, dusă de viteză, sărea golurile, întinzînd peste ele o bară micuţă de cristal plină de caneluri, ce părea a se răsuci în jurul ei la nesfîrşit.

Ne închipuiam scări de apă, poduri lichide, tuneluri săpate în fluiditate şi, inventînd un întreg limbaj ce desemna operaţiile abstracte cărora ne hărăzeam, vorbeam de tubaj, de înmuiere, de eclisaj, fără ca totuşi miracolul aşteptat să se producă vreodată. Totul sfîrşea într-un soi de găleată pentru făcut dulceaţă. Apa, de fiecare dată tot mai puţin transparentă, verzuie, asemănătoare celei care în alte anotimpuri se strîngea în butoaicle aşezate la capătul burlanelor, se scurgea în găleată făcînd zgomotul acela întristător. Ne grăbeam să o redăm circuitului, golind găleata în alte vase mai încăpătoare, şi mecanismul — destul de asemănător, fără îndoială, celui al fîntînii lui Heron, despre care citisem că-i aducea multă bucurie şi folos lui Rousseau în peregrinările sale din tinereţe — începea iar să funcţioneze.

Se întîmpla ca, potrivind vreun dispozitiv al maşinăriei, apa să încerce să scape. Alunecîndu-ne de-a lungul braţului ridicat, îndreptîndu-se spre piept, ne dădea o senzaţie de frig atît de pătrun-

zătoare, încît ne lăsam păgubaşi şi strîngeam din toate puterile spre trupul nostru apa fugită, pentru ca îmbrăcămintea şi căldura corpului s-o poată absorbi. Începusc să nu ne mai pese de maşinăriile pentru azvîrlit apa. Dispreţuiam chiar şi ulcioarele care ne păgubeau cu puţinătatea conţinutului lor şi a căror fragilitate şi formă, aducînd primitiv a animal, ne lega de lumea copilăriei.

Stînd călare, seara, pe stropitoare, pe care avusesem grija s-o umplem ochi, aşa cum faci provizii pe timp de foamete, ori cum îţi încarci armele cînd e alarmă, ne simţeam pătrunşi de-un sentiment de putere. Prin coapse, frigul — şi parcă pînă şi greutatea apei — urca în noi. Strîngeam cu amîndouă mîinile ţeava stropitorii. Cîteodată, făcîndu-ne vînt înainte, o înclinam, iar apa ţîşnea dinaintea noastră, ieşită parcă din noi înşine, cu un foşnet asemănător celui scos de coada păunului cînd se înfoaie roată. Vibraţia apei, forţînd găurile nenumărate ale sitei, se transmitea atît de bine trupului nostru, încît ni se părea că ne răspîndim în ploaia aceea împrăştiată şi ciuruită strălucind în umbra serii şi în care aveam să ne prefacem la nesfîrşit.

Alteori, însetaţi, scoteam sita stropitorii. Ne aplecam înainte şi, vîrînd ţeava largă în gură, sorbeam apa, aşa cum o sorbeam de obicei pe cea din ulcioare. Aveam dintr-o dată o senzaţie de greaţă, tăiată brusc de cea premergătoare înecului. Năvala aceea de apă îngheţată ne tăia răsuflarea. Descumpăniţi, ne trezeam stînd pe pămînt, cu un gust de verbină şi de rugină în gură.

Mai şi vorbeam în stropitori, cînd erau goale. Cele care nu folosiseră de mult purtau în adîncul lor o pînză micuţă de păianjen. Umezeala care mai rămăsese de-a lungul îndoiturilor tablei o împodobise cu stropi mărunţi, argintii, ca roua dimineţii. Rosteam cuvinte absurde. Ni se întorceau ieşite din alte guri, pline dintr-o dată de-o gravitate a cărei pricină n-o înţelegeam, de parcă, în vreme ce noi credeam că ne jucăm în această piaţă însorită, cineva ne-ar fi vorbit din fundul unei biserici, iarna, într-o seară de doliu.

Doliul apei era, vedeam noi bine, una din legile acestei lumi. Nu în uscăciunea din timpul verii îl simţeam, ci în anume goluri întîlnite în faţa noastră, din cînd în cînd. Vid de gradul doi. Nu consta într-o vacuitate aparentă ci mai curînd în rezonanţa pe care o înlesnea. Paşii oamenilor începeau să răsune de parcă ar fi mers pe fundul unei cisterne de curînd zvîntate. Despre suferinţă sau despre moarte, se vorbea totdeauna într-un loc larg, părăsit de curînd. Loc părăsit de cine ? De ce lucru retras în grabă sau care, de multă vreme, lipsea ? Simţeam cu toţii în clipele acelea că se pierdea în depărtare marea prezenţă la care visam, Marea Apă descătuşată, iar nu scurgerea noroioasă ce-ar fi putut aduce inundaţia sau potopul, ci Marea Apă crescută într-un palat strălucitor, cea care ne-ar fi învăluit în murmurul ei, făcîndu-ne surzi la orice zvon al durerii.

În praful verii puneam la cale bătăi cu apă. Se încingeau atunci cînd ne întorceam de la pompă cu ulcioarele şi stropitorile pline. Îngustimea deschizăturii vaselor, ca şi poziţia toartelor, nu ne îngăduiau să azvîrlim apa dintr-o dată, aşa

cum am fi făcut cu găleţile. Apa nu putea ţîşni decît pe cioc. Dar ca jetul să ajungă la o distanţă cît mai mare, trebuia să clatini zdravăn ulciorul, să-l prefaci într-un adevărat bici de apă.

Nu atingea niciodată decît picioarele adversarului : destul însă ca să se simtă umilit. Fiecare din noi ştia, în aceste lupte, că apa ieşită din ulcior închipuia ţîşnetul udului. De aceea, cînd două ulcioare se ciocneau iar unul se spărgea, conţinutul i se răspîndea dintr-o dată, iar proprietarul ulciorului spart, cu picioarele scăldate, rămînea mofluz şi ruşinat, ca şi cum s-ar fi scăpat pe neaşteptate în pantaloni.

Jocul acesta ne făcea uneori să ne luăm de cîte-o fată, înarmaţi cu ulcioarele şi stropitorile noastre, dar cel mai adesea fără a căuta s-o atingem cu-adevărat. Ne roteam în juru-i îndreptînd jetul recipientelor în aşa fel încît să cadă chiar lîngă picioarele ei, strînse unul lîngă altul. O închideam într-un cerc de apă. Cum nu-l putea trece fără riscul de-a se uda, şi încă ceva mai sus, chiar pe locul unde prezenţa apei pe fustă ar fi căpătat alt înţeles, rămînea nemişcată, strîngîndu-şi buzele, deşi măgulită în sinea ei că e ca o floare îngrijită de-atîţia grădinari.

Părea că nu vede cum unii dintre noi făceau cerc în jurul jetului cu arătătorul şi degetul gros de la mîna stîngă, ca şi cum ar fi ochit-o prin zăbrelele armei. Cîte unul nu mai putea răbda uneori. Se îndepărta şi, cu ochii ieşiţi din orbite, începea să se învîrtă în jurul lui, făcînd să se verse în dîre groase apa din stropitoare. Azvîrlea jetul în toate părţile pe pămîntul uscat, aşa cum te-ai înverşuna să acoperi o foaie de hîrtie cu mîz-

găleli furioase. Nu-i dădeam atenţie, ghicind cît era de necăjit şi de ruşinat. Ulcioarele şi stropitorile ni se goliseră. Dacă le-am fi dus la nas, am fi tras în nări un miros puţin amărui. Fata se îndepărta, sărind pe deasupra prafului muiat cu mai multă cochetărie ca de obicei. Ne îndreptam spre pompă cuprinşi de oarecare istovire. Pe jos, prin piaţă, apa răspîndită în arabescuri şi bălţi începea să se înnegrească.

Va veni oare într-o zi Marea Apă? Încordîndu-ne mintea, stăteam pentru o clipă nemişcaţi lîngă pompă, printre viespile atrase de lespedea jilavă, încercînd să ne-o imaginăm mai bine decît făcusem pînă atunci. Ctitorie strălucitoare cu formă destul de imprecisă, Marea Apă (dar nu-i spuneam niciodată pe nume) reprezenta întîi de toate o simplificare a zilei, o cristalizare a întregii fericiri cuprinsă în lumina verii.

Dacă Paradisul exista, nimic nu se putea împotrivi ca undeva în cuprinsul său să se înalţe ca un fel de Fecioară uriaşă de sticlă, cu braţele larg deschise, un palat transparent în care să ne învîrtim înminunaţi, ca musculiţele în mijlocul unui candelabru veneţian sau, şi mai bine, Paradisul să fie închipuit de Marea Apă închizînd în strălucitoarele-i structuri lichide lumina mîntuirii noastre. Substanţa însăşi a apei, contrastînd atît de puternic cu întunecimea şi inerţia restului lumii, ţinea parcă tot de-o minune. De aceea, cînd ne închipuiam sălaşul ceresc, în apă doar de puteam surprinde cîte ceva din făgăduielile sale.

Dar apa nu era pentru noi numai un element exterior. Treceam neîncetat înlăuntrul nostru o cantitate însemnată din ea, fără să devenim alt

element, ca și cum însăși viața noastră n-ar fi fost altceva decît un binefăcător sifonaj. Aici se ivea primejdia. Folosind puterile fizice pe care apa ni le dădea, aveam cîteodată sentimentul că risipim o parte însemnată de paradis. Dar cum să reziști? Apa ne dăruia o ușurință trupească necunoscută nouă înainte vreodată. Țîșnind din ulcior ori din stropitoare, ne prelungea parcă, înzestrîndu-ne cu un soi de apendice sau de membru, pătruns pînă-n capăt de simțurile noastre cele mai subtile.

Pe timp de vară luasem obiceiul să ne plimbăm aproape totdeauna cu o stropitoare după noi. O tîram pe străzile înguste sau în piețele pîrjolite de soare. Un furnicar sau vreun cuib de insecte ne atrăgea uneori atenția. Și-l stropeam, cu sau fără sită, după cum aveam chef. Violența jetului făcea să ne sară pămîntul pe picioare. În scobitura corolei alcătuită de apa sărind pe de lături, se învîrtejeau pietricele și gîngăniile moarte. Ni se părea că le simțim sub degete, într-atît de strînsă legătură statornicea apa între pămînt și noi. Această îngemănare între contactul direct și imunitate ne umplea de mulțumire. Dar era oare vorba de-o imunitate desăvîrșită?

Să fi putut jura că așa stau lucrurile, cînd se întîmpla să îndreptăm jetul stropitorii, fără sită de astă dată, spre scobitura unui zid, unde vreun păianjen își țesuse pînza prăfuită și străpunsă de un deget de mănușă? Cînd își vedea ascunzătoarea dusă de apă, păianjenul încerca să scape cu fuga. Trebuia să vărsăm asupră-i cataracte întregi ca să se prefacă în cele din urmă într-o grămăjoară

neagră (dar albă într-un anume loc, și asta era cel mai rău) și încrețită. Atunci, ceva din păianjen, hidoșenia, veninul din el, începea să urce încetișor de-a lungul jetului de apă limpede năpustit peste el și pătrundea în conținutul stropitorii, apoi, întocmai ca un fluid electric, favorizat de conductibilitatea metalului, trecea în mîinile noastre. Nimic otrăvitor : drumul de la păianjen la noi era lung. Ci numai un fior de repulsie.

Și cu acest prilej stropitul, stropitul răzbunător, se asocia în mintea noastră cu urinatul, făcînd o legătură mai directă între trupul nostru și obiectul pe care udul îl atingea la capătul curbei. Udat din lăuntrul nostru, păianjenul pătrundea de-a binelea în noi, așa cum, după spusele cumetrelor, se întîmpla și cu razele lunii și vraja ei, cînd ieșeam noaptea să urinăm afară. Ne gîndeam cîteodată că folosind stropitoarea sau ulciorul trișam, apelînd la un mijloc care ne masca neputința. Dar apa se pricepea să ne amintească în fiece clipă netemeinicia puterii pe care o uzurpam.

Fîntîna era departe. Isprăveam repede apa din stropitori. Trăiam adevărate clipe de agonie cînd jetul se subția. Lumea întreagă de-ar fi luat foc, n-am fi încercat o spaimă mai mare. Furnicarul se prefăcea într-un incendiu. Cercul insectelor fugind de apă se lărgea tot mai mult, așa cum se întinde focul în iarba uscată, silindu-ne să dăm îndărăt. Păianjenul scăpat de la înec întruchipa o primejdie nu mai puțin gravă. Fuga îl ducea într-un loc neatins pînă atunci și asupra căruia aveau să se abată toate bănuielile noastre pe viitor, ca și teama ce-avea să încolțească pe urmele lui :

ziduri molipsite, pămînt, pietre pe care toate ploile de peste iarnă nu le-ar mai fi spălat.

Apa lipsea. Dar chiar şi de-am fi putut să ne umplem stropitorile, n-am fi făcut-o. Descopeream că apa se prefăcea uneori într-o armă ce se-ntorcea chiar împotriva noastră. Gîngăniile pe care crezusem că le putem nimici fără primejdie, apa le lua cu ea, le ajuta să fugă mai repede şi, aruncîndu-le spre noi, lichidul ajungea la picioarele noastre nu aşa cum îl ştiam, ci ca un val tulbure, mînînd pe margini fire de pai şi insecte vii, asemănător unei uriaşe larve de apă cu nenumărate capete minuscule. Cînd ne dam la o parte, apa îşi găsea ascunzători, ne ţîşnea din nou peste picioare, amestecînd în împroşcările ei furnici roşii, abia ameţite, urechelniţe azvîrlite de undă dar fără să fie udate, ca şi nisip, spini, murdărie. Niciodată n-aveam să stăpînim cu adevărat apa.

Dar faptul că putea să se înfăţişeze sub mii de chipuri şi că-ţi scăpa mereu ne încuraja în gîndul că ţine de-o lume necunoscută. Recunoşteam în ea Marea Apă, principiul polivalent, produsul unei transubstanţieri divine. Ca să te poţi apropia de această apă-mumă care se ascundea sub atîtea deghizări şi metamorfoze, trebuia desigur să îndeplineşti anumite cerinţe, să te arăţi plin de umilinţă, să te supui la cazne. Morala se afla şi în ulcior, în paharul cu apă ce răsplăteşte setea. Se mai afla şi în stropitoare, cea care, seara, în alte mîini decît ale noastre, răspîndea o ploaie binefăcătoare asupra plantelor. Dar întîi de toate se afla în puţul pe deasupra căruia, unul după

altul, se perindau aştrii veghetori. Se mai afla şi-n pîrîu, în rîu, în baltă.

Doritori să dobîndim merite, ne supuneam în joacă la încercări, împingeam setea atît de departe cît puteam îndura. Care dintre noi avea să rabde cel mai mult? Ca să arătăm cît sîntem de tari, înmulţeam ispitirile. Îngenuncheam lîngă stropitoare şi ne aplecam. Apa curgea din ţeavă, proaspătă, strălucitoare şi ca albită de spuma ce-o făcea trosnetul izbirii uşoare urcînd dinspre pămîntul unde, repede absorbită, dispărea. Cu faţa lîngă jet, îi luam din privire pe ceilalţi drept martori ai minunii şi ai plăcerii ce ne-o făgăduia apa.

Nu era absurd să te lipseşti? Prefăcîndu-ne că cedăm setei, ca să-i facem pe ceilalţi să creadă că au cîştigat, ne aplecam în aşa fel încît să atingem cu buzele apa ieşind din stropitoare. Aveam să bem. Deschideam pînă şi gura. Adulmecam suflarea apei. Cînd şi cînd, se desprindea din jetul rapid şi tare ca un corp cîte-o picătură ce ne cădea pe buze, minuscul punct răcoros, tot atît de trecător ca arsura unei scîntei.

Aveam să bem. Ceilalţi se apropiau ca să se bucure de clipa dintîi a înfrîngerii noastre. Cu pleoapele lăsate, ne uitam la apa limpede şi vie cum ne trece pe lîngă gură, mai-mai să ne-atingă. Nu mai vedeam decît asta, ca şi cum am fi ţinut ochii lipiţi de-o prismă mişcătoare. Culorile i se schimbau întruna, din pricina sclipirilor. Parcă ne lua cu ameţeală. Trupul începea să ne tremure uşor. Din adîncul fiinţei noastre, se vestea un fel de greaţă sau de hohot de plîns în care se şi amesteca un soi de plăcere necunoscută. Să muşti

apa... Dar n-o muşcam. N-o apucam cu gura larg deschisă. Rămîneam tot acolo, în genunchi, însetaţi, orbiţi, clătinîndu-ne pînă cînd strop'toarea se golea. Atunci, înălţînd privirea, descopeream că ziua s-a întunecat dintr-o dată, iar dinspre pămîntul înnegurat, jur împrejurul nostru, se înălţa un groaznic miros de noroi...

DIN ECONOMIE, AI NOȘTRI ÎNTÎRZIAU să aprindă lămpile. Nimeni nu ne vorbea. Încît păream într-o lume numai a noastră. În vatră, jăraticul pierdea din strălucire în fiece clipă, afară numai dacă moțăiala nu scobora asupra pleoapelor o umbră de cenușă. Singura ieșire, vatra.

Apucam burduful. Înainte de a-l îndrepta spre foc, îl încercam pe obrajii, pe ochii, pe buzele noastre. Era cea dintîi prezență vie de multă vreme încoace. Burduful ne vorbea. Fără nici un cuvînt. Asta nu înseamnă că nu-i atribuiam o mulțime de sentimente. Îl făceam să aibă răsuflarea întretăiată, ca într-o povestire întreruptă de emoție, o prefăceam în gîfîit de spaimă, în răsuflu de mînie, sau o lăsam să iasă încetișor, cum ar face cineva care renunță a se mai împotrivi și se predă cu un suspin.

Zgomotul aspirației, atunci cînd umpleam burduful cu aer, crea o așteptare îngrijorată. O prelungeam ținîndu-l întins, cele două părți de lemn despărțite una de alta. Cîtă greutate căpăta dintr-o dată liniștea! Burduful părea să adune în el întreaga amenințare izvorîtă din lipsa altcuiva, din asfințitul de iarnă și, în spatele nostru, din uneltirile întunericului. Dar iată că o răsuflare de o repeziciune mai curînd comică ne izbea obrazul. Nălucile piereau. Comprimat de strîmtimea gurii

burdufului, puteai aproape pipăi aerul. Niciodată n-avusesem un confident mai apropiat. Ni se strecura printre buze, ne mîngîia în fundul gurii, aducînd cu sine un gust pe care nu-l cunoșteam. Descopeream că se puteau face schimburi de răsuflări, exprima prin ele sau desluși într-însele ceea ce cuvintele nu spuneau. Pentru prima dată, ceva ce nu ținea de ființa noastră respira la noi în gură.

Burduful era făcut din două plăci de lemn, de forma asului de pică de la jocul de cărți. Fără mînerele ce le prelungeau, ar fi semănat cu niște inimi. Niște foale din piele le legau una de alta. Fuseseră împodobite cu ținte aurite, ca să accentueze, desigur, linia curbă a conturelor. De-ajuns, ca burduful să capete ceva străin, berber poate. Ce era de mirare în asta? Focul nu părea să țină cu-adevărat de lumea noastră. Ai fi zis că-i adus de undeva. Era ținut la distanță, în servitute și bănuială. Și era firesc ca acest exotism să se vadă și la ustensilele trebuincioase întreținerii lui.

Asta nu înseamnă că burduful nu era un obiect familiar. Acordeonul lui din piele, strîns și desfăcut întruna, căpătase prin unele locuri moliciunea subsuorilor de animal. Avea ceva și din căldura unui animal și răspîndea un miros de arșiță cînd suflai cu el în foc. Una din cele două plăci de lemn pe care țintele de aur desenau arabescuri era străpunsă de mai multe găuri, așezate în chip de stea, prin care pătrundea aerul în clipa aspirației. O membrană juca rol de supapă, astupîndu-le cînd strîngeai burduful.

Impunîndu-i alternativ mișcări contrare, era ușor să faci în așa fel ca membrana să se zbată

într-un ritm nebunesc, ca o aripă captivă. Prin zbuciumul ei, întrezăream înăuntru o umbră vie. Ne ducea cu gîndul la burdufurile armoniului de la biserică. Atunci cînd ne sprijineam de instrument, le auzeam oftaturile ce introduceau în acordurile de la *Tantum Ergo* prezența unei jivine îndărătnice și făceau ca picioarele doamnei care patrona operele de binefacere, luptîndu-se cu pedalele ca Sfîntul Gheorghe zdrobind balaurul, să întruchipeze lupta eternă dintre animalitate și divinitate.

Animalitatea burdufului cu care înteţeam focul domestic punea între el și noi ca un fel de înțelegere. Cîteodată, fără să băgăm de seamă, din pricina unei mișcări greșite, suflarea lui ne zburlea părul. Recunoșteam în acest gest provocarea furișă a unei persoane care din vîrful degetelor, în trecere, îți strică pieptănătura și-și vede mai departe de drum. Eram gata să sărim în picioare, să alergăm după ea și, recunoscînd-o, s-o strigăm pe nume ca să se întoarcă și s-o vedem zîmbind. Dar n-aveai ce nume să strigi. N-aveai cum da un nume mîinii acesteia care, străbătînd întunericul ca o aripă, ne atinsese creștetul apoi alăturase numaidecît trecutului clipa aceea plăcută, uitînd că aparținuse unei făpturi însuflețite.

Prinși în joc, îndreptam burduful spre una din urechi și simțeam un gîdilat ce ne făcea să rîdem cu glas tare. Deodată, stupoarea înlocuia rîsul. Cine rîsese ? Noi, fără-ndoială. Numai că era pentru prima oară cînd rîdeam de altceva decît de vreo-întîmplare, de un cuvînt auzit, de un gînd. Descopeream ecoul denaturat al singurătății, dedublarea ce ne făcea să vedem în suflul cel scurt

de aer cu care ne mîngîiam o drăgălăşenie de-a altcuiva, sau, mai curînd, o parte din noi înşine, ceva mai mult decît complice : travestită.

Focul era pe cale să se stingă. O lumină albastru-lăptoasă, un fel de clar de lună al cenuşei, cotropea căminul. Ne înfioram de frig, ceva mai tare acum decît atunci cînd ne auzisem rîzînd. Trebuia să descoperim un tăciune aprins. Era atît de singuratic uneori, încît l-ai fi putut lua drept un ciob de sticlă colorat sau o bucată de staniol roşu, din cele cu care cîrciumarii împodobesc dopurile la sticle. Apropiam de el ciocul burdufului. Săreau scîntei, apoi se ivea o flacără galbenă ca de lumînare, aducînd în îngrămădirea aceea de cioturi pe jumătate arse şi de cenuşă cu flăcăruia celor ce vin în ajutor. Curînd, focul se întetea. Nimic nu ni se părea mai de batjocură decît lumina asta de priveghi ce părea să nu s-aprindă decît spre a dezvălui amploarea dezastrului şi care, în cele din urmă, răspîndea para pîrjolului.

Scoteam pentru o clipă burduful din cămin şi-i apropiam ciocul încălzit de faţa noastră. Pătrunseseră pesemne scîntei în el, pentru că răspîndea un miros de piele arsă şi de cenuşă. O adiere de cremene lovită şi de fier, adusă în cele din urmă de expiraţia foalelor, precumpănea. Pompasem însuşi răsufletul focului. După ce umpleam iar burduful apropiindu-l de foc, îl îndreptam spre gît (obrazul nu mai era îndeajuns de sensibil). Cuibărită lîngă umărul nostru, o vietate arzîndă îşi dădea sufletul. O înviam încă o dată, aţîţînd iar jăraticul, apoi îndreptam

răsuflarea prin deschizătura cămășii spre piept și spre pîntec.

Suflarea încinsă a focului aducea o arsură ce se răspîndea ca un val, cotropindu-ne felurite părți ale trupului, ca și cum burduful, deși revărsase tot ce-avea înlăuntru, nu mai isprăvea odată să-și dea duhul, acolo aproape de noi. Pe lîngă căldura ce continua s-o răspîndească, se simțea acum și dogoarea din vatră. Focul nu ardea într-atît de tare încît să-i simțim prea mult fierbințeala. Băgam de seamă că prezența focului putea, chiar și de la distanță, să însufleţească semnele cele mai tainice pe care le lăsase odinioară în noi. Vindecată și uitată de multă vreme, o arsură la mînă, la un deget, începea să se facă simțită. O arsură căpătată cu o vară înainte — începea să ne usture sub pielea vindecată. Focul mocnea ațipit în noi, gata la aduceri aminte, așa cum fac cîinii de pe lîngă casa omului cînd se pornesc să urle pătimaș (înspăimîntați în același timp) la trecerea vreunui lup. Ne rămînea să aflăm de ce trecut pîrjolit de arșiță ținea dorința ciudată pe care vederea și vecinătatea focului o aţîța în străfundul ființei noastre lăuntrice.

Visam la focul acela care, fără s-o știm, avea în noi trecut și amintire. Cum să ajungem la el ? Părea uneori să existe fără materia ce-l hrănește. Sub jetul de aer al foalelor, izbutea să se mențină fără suport, lavă suspendată, metal topit gata să cadă. Transmutația lui nu se săvîrșea însă niciodată cu totul. Jarul, o clipă încins pînă la alb, își schimba încetișor culoarea, ca zahărul cînd se îmbibă. Curînd, cenușa depunea pe el aripioare zdrențuite de fluturi de noapte, în vre-

me ce flăcările muşcau lemnul rămas întreg pe de lături. Avusesem totuşi destul timp să surprindem în inima aprinsă a focului un început de alchimie, ca şi cum am fi păşit dincolo de nişte porţi de aur ce desfinţau tot ceea ce făcea din noi făpturi muritoare şi vinovate.

Gura căminului era destul de încăpătoare ca să ne putem vîrî capul şi să-l înălţăm spre hornul care trăgea fumul din vatră. Între pereţii catifelaţi de funigine, se adunau volute domoale şi rotunjite în partea de jos, ca norii ce-i poartă în slăvi pe Aleşi, în pozele religioase. Fie că din pricina focului nu se puteau mări la nesfîrşit, fie că erau spulberate de vreo răbufnire a vîntului, zăream, sau ni se părea că zărim, cîteodată, întunecimea strălucitoare a cerului de iarnă pe locul unde acolo, sus, se afla deschizătura hoceacului. Ne simţeam atunci în adîncul unei pivniţe, ca şi cînd deschizătura de deasupra acoperişurilor ar fi fost a unei răsuflători. Focul ne antrena tot mai mult spre părţile joase, în noaptea pămîntului, închişi într-un soi de nacelă aurită, de ou luminos, de unde n-aveam să mai ştim nimic despre lume.

Singuri ? nu. De cum se săvîrşea miracolul acelei cufundări în afara zilei, burduful ori flăcările zămisleau făpturi ce ni s-ar fi alăturat nouă. Le şi simţeam prin preajmă, răzleţite, încercînd să se închege, în ciuda întunericului iernii care le destrăma neîncetat, trimiţîndu-ne în faţă răsuflarea lor fără gură, punînd pe fruntea şi pe coapsele noastre mîinile lor de lumină sau vizibile pentru o clipă în răsuciturile parei, înălţîndu-se în vatră spre capetele ce le lipseau şi pe care

păreau uneori a le înghiți într-un soi de hăpăitură înăbușită, fără ca vreodată să le apuce cu-adevărat.

Ne străduiam să privim cît puteam de mult cu ochii larg deschiși, fără să clipim, la vatra năpădită acum de flăcări din toate părțile. Ni se spusese că vulturii privesc tot astfel la soare. Ne dădeam limpede seama că legiuirile obișnuite nu erau făcute decît pentru făpturile tremurătoare, care clipesc. Nu vieţuiau decît mulțumită pleoapelor, caroncu1elor, pîclelor ce puneau cînd și cînd stavilă în calea luminii. Nu puteau trăi ziua decît adumbrind-o de întunecimi, și trebuiau, la fiecare trei secunde, să se cufunde, preț de-o străfulgerare, în orbire și-n noapte. Singurul element dătător de odihnă pentru aceste ființe. Sufletul le era după chipul și asemănarea ochilor lor slabi. Numeau „bine" partea de umbră ce le era dată în chip de refugiu în fața strălucirii soarelui și a focului. Pentru a fi despăgubite de faptul că nu puteau să-l înfrunte, li se predicase bucuria și sfințenia de-a fi orb.

Ochii ne ardeau. Lacrimile izvorîte din pricina strălucirii se uscau de cum țîșneau. Ni se părea că și ochii noștri se măresc și încep să lucească la rîndu-le ca doi aștri. Suferință răscumpărată de zeci de ori de libertatea ce-o resimțeam. Cu toate că nu ne mai jucam cu burduful, căldura răscolită de el în noi rămînea tot acolo. Ca o sclipire, ca o irizare, supărătoare în cele din urmă. Descopeream însă că purtam ascunsă înlăuntru-ne singura fericire care putea pentru o clipă să nege lumea.

Ne închipuiam domnia focului. Ne gîndeam la ruguri aprinse, la cremaţiuni, la incendii. Ne uitam la pisica ghemuită pe vatră, în timp ce în sinea noastră ne rugam întru împlinirea unei anume dorinţe. Pisicile erau în acest anotimp telegarii focului. Cum stăteau făcute covrig în cenuşă, o scînteie sărită dintr-o buturugă ce-ar fi trosnit cădea în blana lor. Trezite înainte de-a simţi vreo arsură, ci numai din pricina luminii ce se înălţa din trupul lor, se năpusteau spre cea mai apropiată ieşire.

Într-o clipă îşi schimbau înfăţişarea. Botul li se făcea osos, prelung. Nu le mai zăreai urechile. Ochii căscaţi şi ieşind din orbite semănau cu ai iepurilor jupuiţi. Aparţineau dintr-o dată unei alte specii şi, în loc să pară nişte pisici înnebunite de groază, închipuiau nişte mici animale hidoase pe care slugărnicia faţă de zeul focului le făcea să alerge cu o repeziciune neobişnuită. Ajungînd în şuri, tîrau după ele o torţă aprinsă în fînul sau paiele grămădite acolo. Casele începeau să ardă de la acoperiş, în timp ce oamenii, înăuntru, nu bănuiau încă nimic, mîncau ori jucau cărţi, purtînd pe cap scufe şi tichii, în toată inconştienţa lor de osîndiţi. Cel mai adesea însă pisica îşi stingea blana aprinsă înainte de-a da foc la case. Cu spinarea arsă, rămînea ascunsă vreo două-trei zile, temîndu-se de întoarcerea demonului arzător care-i călărise şalele.

Cu ochii larg deschişi, în faţa focului, îl pîndeam şi noi pe demonul acela. Îl imploram să iasă din împărăţia lui. Oare unde se ascundea? Era ispititor să-l zăreşti într-o limbă sau alta de flacără. Flacăra avea totdeauna o parte strînsă,

ca o gîtuitură, apoi se înălța mătăhăloasă, ceea ce ne-o făcea atît de familiară. Dar acum nu admiteam aceste imagini cunoscute. Focul nu se afla decît în însăși inima focului, în migdala aceea albăstruie în jurul căreia se înfiripa flacăra, în vietățile minuscule și orbitor de strălucitoare ale jăraticului și care mișunau în locurile unde incandescența atingea gradul cel mai înalt. Aur curat. La capătul unor bolți de lavă, în spatele prăbușirilor materiei arzînde, căutam privirea aceea în sfîrșit de neînfruntat și-n fața căreia toate legile lumii noastre s-ar fi năruit.

Din rămășițele de vreascuri răspîndite pe pietrele vetrei, alegeam rămurelele în formă de furcă ce-ar fi putut închipui schematizarea corpului omenesc. În mijlocul furcii, un mugure uscat reprezenta capul. Despărțeam în două, cu dinții, ramura cea mai groasă și alcătuiam astfel membrele inferioare ale personajului. Crăpătura dădea la iveală miezul lemnului, albeața coapselor. Cum năzuia să se strîngă la loc, vîram în plesnitură un ic minuscul care, fără s-o fi voit anume, imita destul de bine un sex masculin, și chiar un dublu sex, ieșind în afară dinapoi ca și în față, imagine a unor ființe suverane, de necucerit. Înfigînd unghia degetului gros în coajă, pe locul ce-ar fi corespuns toracelui la o ființă umană, indicam calitatea personajului a cărui replică o creasem. Importanța, locul ce-l ocupa în viața noastră — și nu în inima noastră, deoarece ne ocupam mai ales de vecini, de trecători, cam prea indiscreți, ni se părea, și supuși în totul

judecăţii noastre — se măsura după numărul dungilor făcute cu unghia, ca tot atîtea trese.

Zebrate în chip diferit, toate acele fiinţe familiare luau înfăţişarea unor figurine minuscule, înnegrite, cu care ne jucam deasupra jarului. În el cădeau una după alta, luînd foc atît de repede, încît primele flăcări ce ţîşneau din trupul lor te duceau cu gîndul la braţele pe care le întinde spre tine o persoană aflată în mare primejdie, ca o străfulgerare cumplită a realităţii. Dar lemnul era aproape ars. Nu mai rămînea din el decît o minusculă cruce de jar. Aşa cruce simplă de jar cum era, aducea la rîndu-i o clipă din adevărul cel crud. Căci ştiam (dar de cel oare îşi dădeau osteneala cei din juru-ne să ne-o ascundă ?) că fiinţele omeneşti, de cum mor, desenează, vreme de-o clipă, undeva pe cer, sau pe pămînt, sau pe ziduri, acest semn arzător avînd forma trupului lor. Apoi pier ; pătrund pe veşnicie în nefiinţă, aşa cum, răcindu-se, un fier înroşit reintră în umbră.

Măriţi de strălucirea focului, ochii ne ardeau din ce în ce mai tare. Nu fără tristeţe dădeam pradă flăcărilor efigiile acelor personaje familiare. Cîteodată, în clipa cînd nu mai erau decît cenuşă, am fi dorit să le putem apuca, să le alcătuim din nou. Dar nu era cu putinţă. Niciodată nici o toamnă, niciodată nici o iarnă, niciodată nici un alun de pe lume n-ar fi putut face să vină îndărăt crucea aceea minusculă pe care o dădusem hrană demonului.

Focul nu se clintea, nu-şi schimba înfăţişarea, îşi păstra aceeaşi strălucire, aceeaşi culoare şi, asemănător unei răni care nici nu se vindecă,

nici nu se agravează, întreţinea în noi aceeaşi arsură, mereu egală cu ea însăşi. Descopeream în ea neclintirea propriilor noastre dorinţe. Plăcerea încă fără nume către care acestea năzuiau nici n-ar fi putut fi vreodată altceva, o simţeam prea bine, decît aceeaşi căldură oarecum mohorîtă, de culoarea soarelui palid, mai scoborîtă sau mai ridicată cu cîteva grade, şi căreia i s-ar fi adăugat, cel mult, din cînd în cînd, un gust de cenuşă.

Doream o transmutaţie a focului ce l-ar fi făcut să se alieze contrariilor lui, apei, aerului, şi să se prefacă într-un element arzător şi purificator totodată, care să ne frigă cu lumina-i ce-ar fi depăşit limitele oului de aur, ale miezului incandescent din adîncul pămîntului: o lumină demnă în sfîrşit de-a fi recunoscută. Luam pumni întregi de sare din cutia pe care părinţii o aşezau cît mai aproape de cămin, ca s-o ferească de umezeală, şi-i aruncam în foc.

Trosniturile ne făceau să tresărim. Se şi săvîrşea o minune. Dintr-o dată, focul devenise albăstrui şi roşcat. Aburi groşi pluteau deasupra jărateculuí. Focul se îndepărta de noi, se retrăgea în fundul unei întinderi de cenuşă ca nişte zori fără soare la capătul unei cîmpii luminată încă de lună, ca o apoteoză lipsită de strălucire, ca o nălucă a flăcărilor, străvezie şi glacială. Scurtă pace. Şi iarăşi se învăpăia în sclipiri roşietice, iarăşi mormanele de aur se năruiau; şi iarăşi focul se înfiripa în acest vechi teatru diabolic unde totul era prevăzut, pînă şi şuierăturile lemnelor verzi, pînă şi limba luminoasă care, fără să se aprindă în toată tăria ei, ieşea din inima înstelată a butucilor.

Dogoarea, în a cărei stăpînire ne aflam cu puţin mai înainte, ne părăsea. Cuprinşi de picoteală, închideam ochii pe jumătate, vedeam cum în cămin se deschide un peisaj cuprinzător, în care adia iarba focului. Chei înguste se înfigeau în munţi de lavă, mîncaţi la poale de o eroziune lacomă. În unele locuri un pietriş aproape alb se prăbuşea, în vreme ce pe culmile învecinate cenuşa punea stăpînire: înserare, zăpadă, zori poate...

Ţinîndu-l strîns la piept şi ascultînd de mişcările lui, burduful respira odată cu noi, tihnit, şi cu toate că somnul îi încetinea şi lui răsuflarea ca şi nouă, un şuierat uşor tocmai răzbătea din el. Ieşea dintre buzele foalelor, ca litera „F" Şi spunea focul, focul, focul, focul...

VARA, CÎND VORBEAM ÎN STROPITORI, descopeream o nouă dimensiune a lumii. Tonul pe care acest soi de cutie de rezonanță îl dădea cuvintelor noastre ni le făcea nu numai străine, ci le transmitea pînă și o altă intenție. Trezeam glasurile invizibilului. Acestea exprimau un adevăr care, cel mai adesea, adăuga noi înțelesuri celui știut de noi, iar uneori i se opunea chiar.

Era de-ajuns să spunem „E vreme frumoasă" ca, repetate parcă de niște bolți, cuvintele să se întoarcă îndărăt sub chipul unei încuviințări atît de triste și atît de dezamăgite, încît părea a purta propria ei dezmințire în ea însăși. Era vreme frumoasă dar, dacă te uitai mai bine, vedeai cum o pînză alburie se așternea peste albastrul cerului. Se întindea pînă dincolo de marginile zării, prevestind golul nesfîrșit al spațiului. Era frumos dar simțeai în aer o răcoare ce-ți aducea în gură senzația fadă a apei iar pielea ți se făcea buburuze și parcă simțeam înfiorarea prin melor scalde. Știam plutind asupra-ne povara unei umbre.

Curînd însă ziua, așa cum era ea înainte, se făcea la loc, ne dădea iluzia verii și ne insufla încredere. Și ca să rupem de tot vraja aceea melancolică, începeam să lătrăm în stropitori. Ai fi zis atunci că se retrage în adîncul cerului, ca

în cele din urmă să dispară acolo de tot, un glas de cîine prefăcut și turbat, cu care imiți personajele din fabule cu chip de animal.

De mult știam: era prudent să iei în rîs ecoul, să reduci invizibilul la tăcere. Cu stropitorile, treaba asta nu prezenta cel mai adesea nici o dificultate. Dacă se întîmpla ca dulăul cel nevăzut să reziste și, mult timp după ce noi înșine tăcusem, să rămînă amenințător sus, deasupra creștetelor noastre, însemna că ceasul era tare rău ales sau că singurătatea locurilor îl încuraja să zăbovească pe-acolo.

Lucrurile se petreceau într-alt chip cu ușile. Și ele, ori de cîte ori ne aflam într-o casă, într-un hambar sau într-o pivniță, pînă și în biserică, ne aduceau ecouri de pe cealaltă lume. Cine ne-ar fi putut dovedi că obiectul rămas afară, de cealaltă parte a ușii, era aidoma cu el însuși, după cum ușa stătea închisă sau deschisă? Faptul că puteam privi pe-o fereastră nu ne mulțumea ceea ce doream să știm era înfățișarea pe care-o lua lumea pe locul unde noi nu ne aflam de față și unde era de-ajuns să aruncăm o simplă privire, ca prezența noastră să se și întoarcă.

Ghiceam noi că totul arăta altfel de îndată ce nu mai eram de față. Pe măsură ce ne retrăgeam din scenă, lumina care-o scălda se schimba și ea. Cînd ne lipeam ochiul la gaura cheii sau, cînd, mai bine încă, priveam printr-o crăpătură îngustă de la canatul ușii, vedeam realitatea plutind într-o lumină albăstruie, față de care părea să aibă o înclinare anume. Devenite de necunoscut, obiectele se deformau, ca și cînd le-ai fi

văzut pe timp de vară prin aerul tremurător de căldură ; se revărsau din marginile lor obișnuite, se dedublau și curînd, pierind, nu mai lăsau decît o întindere goală, ca lustruită de îngheț.

Cînd ne aflam în casă, ne jucam cîteodată de-a prinsul zilei pe neașteptate. Era de-ajuns ca, după ce stăteai destul de mult cu spatele la fereastră, să te răsucești cît mai repede. Lumea, surprinsă pe neașteptate, dădea în vileag pojghița subțire care-i învăluia conturele și, preț de o clipă, ne orbea lumina crudă în care se scălda de îndată ce noi nu mai eram acolo. Formele care o alcătuiau și care, datorită răzleții și răspîndirii lor clandestine se îndepărtaseră unele de altele în timpul absenței noastre, se grăbeau să-și corijeze poziția, să-și reia locul cuvenit în rînd, întocmai ca soldații surprinși în dezordine de către superior.

Se întîmpla cîteodată ca și cu cîinele din stropitoare, în serile cînd se codea să intre în cușca lui cerească : un element al peisajului uita de el, întîrzia, și-și continua sub privirea noastră existența, într-o lumină ce nu i-o știam. Aveam atunci impresia că descoperim iluminarea Limbilor. Aducea destul de mult cu reflexele rămase după ploaie cînd, brusc, primăvara, cerul se înseninează iarăși. Te mai ducea cu gîndul și la sclipirea un pic vîscoasă pe care o iau lucrurile văzute cu coada ochiului, prin lacrima adusă în ochi de un căscat. Fenomen cu deosebire rar. Pentru că de obicei acolo, în spatele ușilor închise, asemănător oarecum animalelor de pripas, lihnite de foame și temîndu-se de om, acolo dădea tîrcoale invizibilul.

Îi auzeam sufletarea, care nu era aceea a vîntului, ușor de recunoscut mai cu seamă iarna sau înaintea furtunilor din timpul verii, ci un fel de respirație secundară, abia în stare să miște pe sub ușă un pic de praf sau un fir de pai. Invizibilul se retrăgea de îndată ce deschideai canatul ușii. Cîteodată totuși, tot ca o sălbăticiune ce se ia după tine și fuge dacă întorci capul, se strecura în spatele unui om în clipa cînd acesta intra într-o casă. Adesea nu descopereai prezența invizibilului decît după scurgerea cîtorva minute. Știa măcar omul că invizibilul se luase după el? Îl auzeai vorbind ca de-obicei dar sunetul glasului său tremura aproape imperceptibil sau, un accent brusc, juvenil, ne dovedea că ceva de pe cealaltă lume se strecurase în el. Tot așa cum se întîmplă uneori să răzbată în glasul vreunui oaspete ceva din ropotul ploii, din șuieratul vîntului năprasnic sau din asprimea înghețului — împotriva cărora vine să afle sălaș la tine în casă.

Unii oameni din sat care, spre seară, se duceau la unul sau la altul cu treburi, ajungeau ca fără voia lor să prindă invizibilul în cursă, pe cînd se afla în spatele lor, în casele unde intrau. Cu timpul, căpătau un aer oarecum rătăcit. Adesea grăbiți din pricina treburilor sau a vizitelor multe ce le mai rămîneau de făcut, dădeau năvală în casă ca o furtună, ieșeau trîntind ușa, o izbeau iar cu putere ca să mai adauge un cuvînt pe care-l uitaseră umblau cu ușile de parcă erau beți. În tăcerea ce se așternea după trecerea lor, invizibilul mai plutea pentru o clipă, apoi se strecura prin gaura din ușă făcută pentru pisică, dincolo de care se întindea regatu-i nestatornic.

Mai erau și zile cînd, fără să știm de ce, lumea exterioară, metamorfozată din pricina absenței noastre, devenea atît de apăsătoare de partea cealaltă a ușilor, încît ai fi zis că se revarsă prin neumăratele lor crăpături, se scurge ca apa prin vanele ecluzei ce-o conteneşte. Pipăiam lemnul ușilor cu mîinile, așa cum fac poate întemnițații, sau mîinile orbilor, în gol.

Cînd era vreme ploioasă, umblam prin șuri. Coșcogeamite uși înalte și largi le închideau. Vremea rea, năpustirile vîntului și chiar propria lor greutate făcuseră să li se desprindă scîndurile în unele locuri. Cînd stăteai înăuntrul șurii, vedeai cum dungi luminoase o străbat de sus în jos. Altele desenau contururile ușii, rotunjită uneori în partea de sus.

Despărțiturile dintre scînduri nu reprezentau deloc o sursă de lumină, oricît de slabă. Nu lăsau să treacă nici o rază. Dincolo de ușă, ziua, inaccesibilă, strălucea departe tare, ca în fundul unui hău adînc. Cîteva ochiuri de geam deschise la diferite înălțimi fuseseră prevăzute pentru a lumina clădăroaia înăuntrul ei. După cositul fînului, paiele se înălțau cît un munte, astupîndu-le cu totul. Înăuntrul șurii, verile erau negre. Pe măsură ce provizia de fîn scădea, se făcea tot mai lumină. Primăvara era însoțită de biruința împotriva întunericului, dar curînd cădeam iarăși în noaptea adîncă din iulie. Trăiam aici un an de-a-ndăratelea, înseninat cel mult de-o lumină boreală, pentru că, pînă și-atunci cînd nu mai erau astupate de fîn, ochiurile de geam, acoperite de pînzele de păianjen, lăsau să pătrundă cu greu ziua luminoasă a primăverii.

Ivită prin crăpăturile canaturilor, ziua căpăta strălucirea vie și oarecum albăstrită prin care se făcea simțită prezența invizibilului. Culcați pe burtă în fîn, îi pîndeam înaintarea. Se apropia, atingea canaturile uriașe ce se mișcau puțin, scoțînd un geamăt din țițîni. O dîră de praf alerga pe sub ușă, se învîrtejea în umbră, răsucindu-se ca fumul. Adesea, în cîte-o despărțitură, lumina pierea deodată, ca și cum ar fi fost absorbită de un corp opac. Nu putea fi vorba de vreo ființă omenească matahala din spatele canatului crăpat, care stătea ca un paravan împotriva zilei, era cu mult mai înaltă și mai lată decît un stat de om. Și nici un zgomot de pași nu-i însoțise apariția.

Dar curînd se și mistuia în tăcere. Lumina pe care-o lăsa acum să pătrundă prin despărțituri avea o și mai mare strălucire decît înainte. Uneori prezența aceea rămînea în dreptul ușii, mai într-o parte, proiectîndu-și cînd și cînd umbra pe plesnituri, cum ar fi făcut frunzișul unui copac clătinat de vînt. Încercam atunci o senzație oarecum apăsătoare. Închipuirea noastră nu împrumuta nici o formă umană sau animală prezenței aproape trupești a invizibilului, care nu ne înspăimînta cîtuși de puțin. Starea aceea de rău venea mai curînd din regularitatea cu care ziua zvîcnea, apropiindu-se și depărtîndu-se fără încetare de cealaltă parte a ușii. De fiecare dată cînd umbra se-ntorcea, simțeam parcă sîngele scurgîndu-ni-se mai greu și mai întunecat în vine.

Fînul era adînc și afînat. Ni se părea că nu stăm pe nimic, că trăim suspendați sau purtați de-un nor ce îmbălsăma cerul cu mireasmă de

polen uscat și de praf, aducînd cînd și cînd cu legănatul unui val. Senzație care se prefăcea în rău de mare (sau cel puțin așa ne închipuiam noi), făcîndu-ne să avem dorințe ciudate. În clipele acelea ne plăcea să dăm sub noi, schimbîndu-ne un pic locul, peste vreo prăjină sau vreo furcă uitată în adîncul fînului. Tăria vîrfului ascuțit ori a cozii de la furcă răspundea nevoii nelămurite ce-o simțeam de-a afla ceva de care să ne apucăm, de-a verifica realitatea corpului nostru asupra unui obiect solid.

Îi simțeam prezența cu mult înainte de a-l atinge. Sub trupul nostru, jur împrejurul acestui ax înfundat, fînul părea să se strîngă într-o masă ceva mai compactă decît înainte. Ai fi zis că un manechin dintr-un alt fel de materie, poate de paie ori de trestie, dar curînd dens ca o făptură în carne și oase, luase locul bățului, care nu-i mai slujea acum decît de suport, de șira spinării. Cu ochii închiși, ca să-i apărăm de praf și ca să facem celelalte simțuri mai ascuțite, ne înfundam brațele și picioarele, năzuind s-o întîlnim pe cea care dormea ascunsă în adîncul fînului.

Fără-ndoială, din pricina zburliciunii firelor de fîn o numeam în sinea noastră cea care doarme ; ca și din pricina felului cum erau așezați snopii, sau chiar și numai după cum fuseseră retezate firele de iarbă toate laolaltă, și care puteau fi văzute ici și colo prin fîn. Sub mîinile noastre, firele prelungi, veștede, alăctuiau mănunchiuri îndoite, ca liniile unui trup despre care nimeni n-ar fi putut bănui că e al unui om.

Cea care dormea fugea pe măsură ce ne apropiam. Aveam pentru o clipă impresia că am prins-o și că se află de-adevărat lîngă noi, dar numaidecît pierea. Mîna cotrobăind prin fîn nu dădea prin preajma bîtei ori a uneltei ascunse decît de-un ghemotoc de ierburi uscate și nu afla nici o altă surpriză decît înțepătura unui ciulin. Dezgropam țărușul, furca ori hîrletul. Un fel de consolare. Coada, cînd era vorba de vreo unealtă agricolă, era făcută dintr-un lemn neted, înnegrit, neînnădit. La rădăcină, dinții furcii ori fierul hîrletului se terminau printr-un gît de metal care strîngea din scurt capătul cozii.

Pilda aceea de limpezime, de soliditate, ne liniștea. Împotriva jocurilor acelei zile îndoielnice, împotriva aerului fad, împotriva adîncurilor fînului și acelui soi de naufragiu ce-l simțeam în el (cu puțin mai înainte au nu către o înecată ne îndreptam, plutind pe sub tufe de alge, în întunecime ?), afam în sfîrșit un refugiu. Ne agățam din răsputeri de arma, de unealta pe care-o țineam zdravăn și care era bine înfiptă în mîner.

Ne plăceau belciugele de metal, cercurile de fier ținînd strîns încleștat lemnul oiștii, șinele care strîngeau obezile de la roțile căruțelor ; ne plăceau încuietorile, clinchetul lor, zgomotul clanțelor ce se mînuiesc ca o chiulasă de pușcă, prevăzute cu mîner strălucitor care, de mult ce era folosit, intra în scobitura zidului, mîncînd de fiece dată puțin din piatră, cu un scrîșnet ; ne plăceau uneltele reci, bătînd în albastru de-atîta frecuș, veriga de care se atîrnau cuțitele, lanțurile, tot ceea ce nu lăsa loc nici unui strop de

îndoială, tot ce zăvorăşte, ferecă, îşi opune precizia manevrelor invizibilului şi care încuie, ţine sub stăpînire. Ne plăceau obiectele de lăcătuşerie, uneltele ieşite din forjă care făceau ca lumea să poată fi recunoscută şi supusă ca un porumbel însemnat cu inel. Ne plăcea fierul. Îl duceam la gură. În şură nu se afla apă ca să ne potolim setea, veneam uneori şi ne lipeam gura de lanţurile ce atîrnau de clanţă, de gîtul furcii, părîndu-ne pentru o clipă că apucam lumea întreagă în răceala lor.

De cum ne prăbuşeam cu faţa în jos în fîn, o simţeam din nou pe cea care dormea întorcîndu-se în adîncimi. Fără ajutorul ţăruşului sau al furcii — de astă dată — ci numai mulţumită îngrămădirii, într-un loc anume, chiar sub trupul nostru, al masei de iarbă uscată. În răstimpul cîtorva minute, aceasta alcătuise un strat dens, aşa cum se ghemotocesc într-un curent plantele acvatice pornite la voia întîmplării, cînd un obstacol le iese în cale. Mai aducea şi cu o frunză mare de ferigă, ce-ar fi căpătat volum dintr-o dată. Era răsplata noastră în noaptea fînului, darul recoltelor de care pînă atunci fusesem lipsiţi. Şi mai era încîlceala aceea a căpiţei de fîn unde ni se înfundau mîinile de se pierdeau cu totul, sau ceea ce atîrna de marginile carelor încărcate cînd le-aduci acasă, fire lungi, pierdute, rămase agăţate în tufişuri, precum şi senzaţia aceea de nostalgie cînd, iarna, le vezi înnegrite şi clătinîndu-se în bătaia vîntului, de-a lungul drumurilor.

N-auzeam nici cea mai slabă clintire a aerului, nici cea mai slabă adiere pe-afară. Şi totuşi, um-

bra continua să se clatine de partea cealaltă a canaturilor cu loc gol printre scînduri. Nu vedeam într-asta pulsația lumii, ci un soi de zbatere, martor numai, vestitor poate : broască însingurată, palpitînd în mijlocul verii, băşici de aer în apa bălții, zvîcnetul repetat în vîna de la gît sau strigătul lămuritor al cucuvelei ce se-ntrerupe deodată, stînd acolo în picioare pe copac, cu pestelca ei luminoasă, mică pestelcă de tăcere.

Cea care dormea era acolo, dedesubt, cît se poate de concretă, dar încă numai sub forma unui soi de saltea dreptunghiulară şi îngustă. Trebuia să-i pui mîini, picioare. Ne lungeam, tot pe burtă, închipuind semnul crucii sfîntului Andrei. Şi, minune, iat-o urcînd, venind să-şi lipească mîinile de mîinile noastre, palmă lîngă palmă. Abia dacă o reţea de iarbă le despărţea. Dar capul, faţa, lipseau. Ca să le dobîndim trebuia nu doar să ne-nfundăm obrazul, ci să-l strivim de fîn. Gata, gata să ne sufocăm. Să fi fost ăsta preţul întîlnirii ? Şi, cu toate că iarba ne sufoca aşa cum te sufocă un căluş, cu toate că ne ţineam, întrecînd orice putere omenească, respiraţia, împingîndu-ne fruntea cît mai în adînc cu putinţă, cea care dormea tot mai sta ascunsă. Nu dădeam decît peste masca ei de iarbă sub gura noastră.

Deseori se aflau şi fete cu noi în şură. Ceea ce nu împiedica dorinţa noastră să se îndrepte tot spre personajul invizibil, ascuns în fîn. Exageram chiar, ca să le facem şi mai bine pe tovarăşele noastre să simtă dispreţul pe care ni-l trezea rezerva, temerile, dar mai cu seamă aerul lor

de straine. Pe măsură ce creşteau, fetele aparţineau unei alte seminţii ; ascundeau sub veşminte, ca şi africanii, însemne rituale, feşe, spuneau unii dintre noi, ca şi un soi de sacrificaţie în locul sexului.

Ele nu cunoşteau invizibilul şi se jucau în pragul casei făcîndu-se că intră sau că ies. Nu-şi dădeau seama că în clipa cînd rămîneau în deschizătura uşii, un dreptunghi îngust de zi albăstrea dintr-o dată deasupră-le, în partea de sus, aceea pe care corpul lor n-o astupa. Şi se întrebau la ce priveam noi, sus în colţul uşii : o ramură de glicină legănată de vînt ? O pasăre pe cer ? Întorceau capul, priveau în sus, nu vedeau nimic şi închideau uşa cu atîta ciudă şi putere, de se cutremura toată casa. Nu ştiau că gestul lor brutal slujea odată mai mult invizibilul. Abia se stingea zgomotul uşii trîntite, că despărţiturile dintre scînduri începeau să strălucească mai tare, desenînd mii de lumînări scînteietoare, aducînd vara în plină iarnă, punînd în locul ogoarelor şi al satului marea, stepele, şi înlocuind lumina zilei obişnuite cu lumina orbitoare a unei învieri.

Ne întorceam la fîn. Pizmuindu-ne ori rănite în orgoliul lor, fetele ne imitau cîteodată. Se culcau pe burtă în fîn, cu mîinile şi picioarele depărtate, băgînd de seamă ca fusta să nu rămînă prea sus. Erau, ghiceam noi bine, prizonierele ei. Le priveam cu un amestec de nelinişte şi fascinaţie. Ce trupuri tari şi nevăzute rămase pînă atunci în adîncimile fînului urcau acum spre a se însoţi cu ele ? Fetele păreau că se cufundă încet în masa de fîn. Nici nu le mai ve-

deam fețele, pe care și așa umbra din șură tot ne-ar fi împiedicat să citim ceva. Eram ispitiți să ne ducem să ne întindem peste ele, ca să ne înfruptăm, prin mijlocirea trupului lor, din plăcerea ce le venea de jos, d'n adîncul fînului.

Dar se ridicau dezamăgite, căci nu descoperiseră nimic, și în joacă, se apucau să-și arunce cu fîn deasupra creștetelor. Cădea peste ele, făcîndu-le să semene pentru o clipă cu ursitoarele cele rele și zburlite din poze. Alte ori, își scobeau cîte-o adîncitură în fîn și se vîrau acolo cu totul. Le auzeam cum rîd, dar ne lăsam păgubași și nu le scoteam din bîrlog. N-aveam nimic de așteptat de la ele, nimic de așteptat din partea fînului, nimic de așteptat din partea zilei.

Rătăceam ca niște ostateci prin șură. Afară, începuse poate să plouă. La ce să mai ieșim? Lumea pe care o aflam era mereu aceeași. Ne apropiam de canaturile ușii și ne lipeam gura de o crăpătură. Trăgeam în piept aerul necuprins al deșerturilor, al abisurilor. Nu ne rămînea decît să așteptăm ca timpul să se scurgă. Cu buzele turtite de lemnul ușii, îngînam un cîntec. Doar pentru noi. Și pentru invizibil.

CARE DIN NOI ÎNCHISESE PĂIANJENUL în sticluță? Într-o clipă trecuse prin atîtea mîini, încît nu mai puteam ști cine îl pusese în circulație. Era un flacon destul de drăguț, albastru-închis, bătînd în violet. Conținuse probabil vreun medicament ce se ia cu picătura, una din acele substanțe concentrate care, după mărimea dozei, sînt doctorie sau otravă. Dar păianjenul nu se îmbucătățea. Ar fi țîșnit afară dintr-o dată, pe de-a-ntregul, dacă ai fi scos dopul sticluței.

Nu-l admiram cîtuși de puțin pe acela dintre noi care izbutise să-l închidă. Lipsa de suflet, inconștiența pe care o asemenea faptă le presupune nu puteau trece în ochii noștri drept curaj. Vedeam în gestul acesta ceva nesăbuit și chiar o trădare. Păianjenii, prin spaima pe care ne-o inspirau, ne făceau să ne simțim cu toții egali și complici. Cel ce închisese gîngania în fiolă știa cel dintîi că îndrăzneala pe care-o dovedise îl separa pentru totdeauna de noi. De aceea își dădea și osteneala să rămînă neștiut.

Deși ar fi putut avea drept la recunoștință din partea noastră. Niciciînd nu mai dispusesem de o asemenea armă. Era de-ajuns să ții în mînă sticluța albastră, pentru a domni ca un adevărat

stăpîn. Ne prefăceam că luăm dopul și slobo-zim păianjenul asupra celui care n-asculta. Fugea, dar nu-l slăbeam deloc, ca să simtă în fiece clipă că un păianjen zburător s-ar putea abate asupră-i. Atunci se preda, cerea îndurare. Mergeam pînă acolo cu iertarea încît lăsam puterea pe mîinile lui. Osteneam cu atît mai repede cu cît etanșeitatea acelui flacon sineliu nu ni se părea prea sigură.

Cînd ne aflam la umbră, abia dacă zăream păianjenul prin sticla de un albastru ca noaptea. Singură masa corpului său făcea o pată mai închisă pe peretele semitransparent. Deși gîngania era destul de mare, nu-i distingeam nici corpul, nici picioarele. Ai fi zis că-i un asel uriaș. Dar cînd, întorcîndu-ne spre soare, apropiam sticluța de ochi, păianjenul se ivea în întregime, negru, oarecum păros, însemnat cu dungi, cu alveole sau spirale.

Nu mișca deloc, lățit cît era de mare, vîrît în carapace ca un crab, suspendat ca o nacelă în susul picioarelor și, în lumina albastră a sticlei lucind în soare, întrunea în el toate însemnele speciei, nu numai cu precizia cuvenită, ci chiar cu regeasca opulență și magnificență de pe placa unui entomologist. Examinarea nu se mai putea prelungi : păianjenul devenea din ce în ce mai apropiat, din însăși pricina imobilității lui. Dacă s-ar fi mișcat ar fi dat în vileag materialitatea temniței, ai cărei pereți păreau a se subția ca o pojghiță de gheață la soare.

Cînd o luam din lumină trebuia să treacă un timp pînă ce sticla, căpătînd din nou albăstrimea cernelei, să se îngroașe, să se solidifice îm-

prejurul lui. Dar abia își recăpătase densitatea, puterea proteguitoare, că dopul de metal lăsa la rîndu-i să străbată amenințarea. Era ciuruit de găurele mici, ce-i îngăduiau păianjenului să respire. Strîmtimea lor n-ar fi împiedicat păianjenul să-și strecoare pe-acolo capetele picioarelor. Niciodată lighioana nu făcea încercarea asta cîtă vreme țineam sticluța în mînă sau o puneam pe o piatră, afară. Aștepta, desigur, s-o punem în buzunar, unde întunericul ar fi liniștit-o, iar căldura corpului nostru ar fi scos-o din amorțeală.

Ne închipuiam cum atingem cu degetele noastre perii coroiați pe care picioarele păianjenului îi scotea prin capac, și nici nu mai îndrăzneam să vîrîm mîna în buzunar ca să luăm sticluța pe care alții o cereau sus și tare lîngă noi. Numai la gîndul că păianjenul se uita printr-una din găurile capacului și ne simțeam paralizați, simțind ca un soi de arsură pe coapsă. Și dacă, o clipă mai înainte, sticluța s-ar deschide din greșeală? Rămîneam nemișcați, ținîndu-ne răsuflarea. Păianjenul stătea în dreptul unei părți a corpului nostru, vintre și sex, loc în care mușcătura lui ar fi dobîndit o putere sporită și ar fi fost ucigătoare. Dar nu asta era lucrul cel mai rău din toate. Cel mai mult ne temeam de atingerea lui. Cea mai mică ruptură în căptușeala buzunarului ne putea lăsa pradă cu totul fugii lui țopăite, brăzdîndu-ne pielea cu mii de urme purulente și arzătoare.

Ne gîndeam la o pană, sau la un capăt de pană, pe care să i-l fi trecut peste peri. Lumea oroarei se naște deseori din echivocurile întunericului, iar penele erau cele dintîi care contri-

buiau la întreținerea lor. Prefăceau în nedeslușit, în absență corporală, în vag, mișcările vieții. Fără contururi precise, lipsită de culori (sau atît de șterse), reduceau ființa la un fel de cîlți însuflețiți, o tufă mobilă de peri prevăzută uneori cu un ac. Păianjenii aparțineau desigur acestei specii. Adesea corpul lor nu se bucura de nici o consistență ; se dezvoltase sub formă de nenumărate picioare, filiforme, deasupra cărora se legăna o minusculă teacă păroasă, fără miez.

Scăpat parcă dintr-o pilotă, păianjenul părea că înaintează rostogolindu-se asupra lui însuși, ca o sămînță de păpădie, ca un puf măturat de vînt. Devenea cu ușurință aerian, dus de mișcările aerului, ca scama plopilor primăvara, și năzuind să se prindă de tine. Zămislit din nimic, ieșit nici mai mult nici mai puțin decît din pulbere, din întuneric, ca și flocii de praf pe care gospodinele îi vînează pe sub paturi, păianjenul nu avea drept obîrșie decît plictisul locurilor pustii, al zidurilor tencuite, al iernii, al grămezilor de crengi uscate, al butoaielor neîntrebuințate.

Alerga spre noi, ivit din înserare, din tăcere, ireal și rapid ca petele cenușii pe care sîngele ne face să le zărim cîteodată dinaintea ochilor. Aflat în nemișcare, își încropea un trup, se structura din mii de lamele fîșîitoare, rotunjindu-și pîntecul hrănit cu sînge spălăcit de muscă și, adesea, se întindea în întunericul șurelor, în mijlocul soarelui său de mătase. Bătea cîteodată în roșu spre picioare și spre cap, și atunci, deși culoarea asta părea a fi semnul unui surplus de agresivitate și venin, se îndepărta de lumea oroa-

rei, apropiindu-se de alte insecte, se îmblînzea împrumutînd focul viespilor.

Cel mai adesea era cenuşiu sau negru, semănat cu alb ici şi colo, ca o zgură asemănătoare zincului oxidat, iar pe spate, brazde mici, crestături. Apoi se umfla încă şi mai mult. Îşi ţesea în gaura unui zid, la capătul pînzei în formă de paletă, un tunel ca o clătită răsucită, în care stătea ascuns la pîndă, pîntecos de să plesnească, dar sprinten şi gata a se năpusti asupra prăzii prinsă în ochiurile plasei lui, în goana după un ospăţ sîngeros.

Cînd era mort se prefăcea în nimica toată, un mic ghemotoc de nervuri, rămăşiţă dintr-o frunză uscată zdrobită între degete. Veşnic spînzurat de pînză, se clătina în vînt, în mijlocul păstăilor, al boabelor, al paielor, pînă în clipa cînd, la o rafală, totul se spulbera, se rostogolea în grămăjoare pe podea, alerga spre tine împreună cu tot restul, laolaltă cu mîţişorii de alun, cu bucăţi din manşoanele de trestii, cu puful din cuiburile părăsite, mişunînd într-o monstruoasă reînviere.

Teama pe care ne-o inspira lumea aceea, teama de păianjen, deşi constituia chinul nostru, ne oferea confortul sentimentelor absolute. În faţa păianjenului nu mai era nevoie să ne silim la acte de bravură sau să ne reproşăm lipsa de curaj. Nu mai rămînea decît groaza. Căsca un fel de prăpastie întunecoasă în care eram azvîrliţi şi unde strigătele noastre căpătau o rezonanţă ascuţită, ce ne împiedica să le recunoaştem drept ale noastre. Departe de orice teren sigur, departe de locul unde se produceau de obicei

frămîntările noastre de conştiinţă, lupta împotriva instinctelor, împotriva slăbiciunii — cunoşteam adevărata libertate a demenţei şi, cufundîndu-ne din propria-ne vrere către adîncul groazei, asurzindu-ne cu urletele pe care le scoteam, gustam din tainica fericire de-a fi fost scăpaţi de curaj.

Despuiaţi astfel de tot ceea ce de ani de zile ne străduisem să dobîndim, din ziua cînd mintea ni se trezise la lumină şi chibzuinţa ne îngăduise să cîntărim primejdiile, ne pomeneam dintr-o dată goi, goliciune după care, fără ştirea noastră, jinduisem. Frica de păianjen ştergea în noi experienţa, cugetarea, vîrsta, pînă şi sexul. Simţeam faţă de el o adevărată frică de fată. Cînd băteam în retragere în faţa lui, fără să ne gîndim a ne ascunde spaima, era ca şi cum ne-ar fi crescut cosiţe, ca şi cum o fustă ne-ar fi strîns genunchii. Fata ce se afla alături de noi şi dădea înapoi în acelaşi fel, gemînd, ne devenea atît de apropiată, de parcă ar fi fost propriul nostru reflex într-o oglindă în care ne-am fi văzut travestiţi. Încercam o plăcere stranie.

Regăseam gustul slăbiciunii, dreptul de-a căuta orbeşte protecţia cuiva, de-a părăsi cele dintîi prerogative masculine. Cedînd în faţa primejdiei, puteam pretinde şi obţine iarăşi dragostea ce ne fusese puţin cîte puţin luată. Iată de ce ne era dragă frica, nu frica întîmplătoare, clădită pe conştiinţa unui pericol, ci frica de păianjen, cea care ne făcea să ne întoarcem la o stare cînd, fără vîrstă, fără sex, cel mult uşor feminizaţi, nu mai eram decît obiecte, în bine ca şi în rău.

Asta nu înseamnă că frica de păianjen nu era şi prefăcută, izvorîtă din complezenţă faţă de noi înşine. Nici o altă făptură vie nu poseda puterea gîngăniei cu opt picioare. Reprezenta mai curînd contaminarea decît atentatul, atacul. Ni se părea că nimic n-ar putea şterge atingerea păianjenului, nici măcar să ne facă să-i uităm apropierea de noi. Înainte chiar de-a muşca, îşi întipărea prezenţa în amintirea noastră. Un trecut cu opt picioare nu piere aşa de uşor.

Dacă ar fi avut numai patru picioare, păianjenul nu s-ar fi deosebit cu nimic de numeroase alte insecte. Pe cînd cele opt picioare ale lui făceau un unghi drept în punctul articulaţiei, în aşa fel încît atunci cînd gîngania stătea pe loc îşi sălta sau îşi scobora trupul ca un cric. Îi îngăduiau nu numai s-alerge cu viteză, dar şi să cuprindă strîns, alcătuind o cuşcă asupra căreia se lăsa încet pîntecu-i moale şi înăbuşitor. Spaima ne venea în mare parte din pricina grosimii abdomenului său. Nu era prevăzut cu nici un fel de ţep ori de ac, dar ni se părea a fi un rezervor în care sute de păianjeni minusculi se resorbiseră.

Nu ne închipuiam păianjenul decît femelă, de o fecunditate fără limită şi adăpostind în rotunjimea pîntecului său atîtea insecte hidoase cîte să umple lumea toată. Dar această zămislire continuă nu sugera numai propagarea speciei, roirea. Ci închipuia totodată şi absorbţia, forţa aspiratoare a maternităţii şi, în ciuda mărimii lui relativ mici, păianjenul, încîntat de burtoşenia sa, ne dădea senzaţia unui vîrtej oribil, a întoarcerii la sînul matern, la adăpostul nopţii.

Odată cu el se întrona iarăşi domnia mamelor. Odată cu el ni se trezea în amintire timpul îndepărtat pe cînd, în stare de făt, încuibaţi în adîncul unei imense creaturi gesticulînde, cunoscusem fericirea oarbă a puilor de paing.

Şi totuşi păianjenii nu erau atît de numeroşi în jurul nostru încît să putem face, după pofta inimii, asemenea incursiuni în spaimă. Din fericire, de cîtva timp, fiola albastră răspundea acestei nevoi. Avea mai multe faţete şi nu era lipsit de eleganţă. Nu mai mare decît un dop de carafă, încăpea în întregime în pumn. Amintea în acelaşi timp de farmacie şi de recuzita de toaletă a unei doamne, de întreg acel arsenal de parfumuri, săruri, sau otrăvuri, de luxul migrenelor. Puţin obişnuiţi cu obiecte care să evoce un asemenea rafinament, vedeam în fiolă un fel de bijuterie, un safir ceva mai întunecat, şi locuit, cum sînt cîteodată mineralele, de o insectă fosilă. În clipele cînd păianjenul pe care-l conţinea nu ameninţa prea tare să-l străpungă, trecea în ochii noştri drept talisman.

Numai că păianjenul trebuia hrănit. Prin găurile căpăcelului care, frecat întruna, ajunsese să capete reflexe argintii, vîram înăuntru musculiţe, furnici sau insecte minuscule. Ne hrăneam giuvaerul. Oare păianjenului îi pria? Peretele întunecat al sticlei nu ne îngăduia să ne dăm seama. Mai tîrziu, cînd înălţam sticluţa în dreptul soarelui, desluşeam, în afara lighioanei uriaşe, strălucind ca o stea în incandescenţa aceea albastră, forma altor gîngănii mai mici, stoarse de sînge, sau nu — cum să ştim? — moarte poate, dar în orice caz cu desăvîrşire nemişcate şi ele

și, întocmai ca într-un caleidoscop, alcătuind o constelație jur împrejurul păianjenului. Nimic pe lume nu ascunsese vreodată mai multă tăcere. În afară de cer. Dar oare nu o întreagă boltă cerească descopeream și noi în lupa aceea mi-cuță de peruzea ? Și care, ca un puț săpat în infinit, ni se deschidea în fața ochilor, înconjurat de raze de lumină și purtînd forma păianjenului încremenit.

Flaconul devenea obiectul unor manipulații fără de număr. Unii dintre noi, în chip de glumă sau ca să-și arate ireverențiozitatea ce le ținea loc de curaj, frecau sticluța de obraz, o sărutau. Un altul o atîrnase de un șnur și o purta în chip de scapular. Înjghebam un joc în care el era șeful, regele. Mîngîiam cu sticluța gîtul fetelor. Le treceau fiorii un pic, băteau din pleoape, dar nu fugeau : frica se tocea. Se întîmpla să uităm de existența sticluței pe cînd se afla chiar în buzunarul nostru. Dacă păianjenul s-ar fi mișcat măcar un pic ! Ca să-l smulgem din neclintirea lui, vîram un pai printr-o gaură din capac și încercam să-l atingem. Paiul se frîngea. Cufundam sticluța pe jumătate în apă pentru ca răceala sau teama de apă să trezească vietatea, sau o apropiam de foc. Dar păianjenul tot nemișcat rămînea.

Ne duceam atunci în odăițele de deasupra șurelor. De ce tocmai acolo ? De ce pînda păianjenului ? Fără îndoială pentru că, atunci cînd înainta pînă la marginea unei găuri din zid, ceva se schimba dintr-o dată în lume. Se ivea o nouă privire purtînd în sine o fărîmă din întunericul, din tenebrele, din tăcerea acelui ceva fără de

nume aflat dincolo de hotarul vieții. Pe unii din pereții acestor odăițe păianjenii stăteau pe pînzele lor așa cum stau ciorchinii ascunși pe butuc. Nici nu mai zăreai pietrele și tencuiala sub învelitoarea aceea făcută din plase cenușii, în formă de frunză de viță, de stele, de mîini, sau alcătuită din strame catifelate ce se clătinau încetișor în bătaia adierilor venind dinspre acoperiș.

Găurile în zid erau căptușite cu pîlnii de fetru ; peste crăpături treceau fire în diagonală sau, prinse la cele două capete, făceau burtă la mijloc ca un hamac, sau ca o păstaie, și-avînd în ele vreo insectă uscată. Între pereții tapisați astfel, zgomotele zilei se amortizau ; lumina își pierdea din tărie. Aducea nu atît cu un loc gol, cît cu un soi de port al umbrei, cu toate pînzele și firele acelea acoperind pînă și cel mai neînsemnat colțișor și sferticînd ungherele pereților între odgoanele lor.

Înaintam încetișor, departe de pereți, lîngă care știam că nu putem găsi sprijin. De grinzile acoperișului atîrnau pînă deasupra creștetelor noastre mici baldachine prăfuite sau, cîteodată, pînze vechi, alungite ca niște săculețe și înlăuntrul cărora părea a fi așezat cîte un ou. Nici podeaua nu era cu nimic mai sigură decît restul, paiele și praful putînd și ele ascunde păianjeni. Iată de ce ne simțeam de parcă ne-am fi ținut echilibrul, cuprinși de-o ușoară ameteală. Ziua nu mai era aceeași. Pătrunsesem pînă în miezul tăcerii așa cum e el în mijlocul stupilor adormiți, în adîncul furnicarelor sau al cuiburilor.

Apropierea tuturor acelor păianjeni fără de număr făcea ca pînă și-n aer să li se simtă prezența, fiece ungher să fie stăpînit de gîngăniile ce mișunau pe pereți, fiind oricînd cu putință ca una din ele, venită nu se știe de unde, să ni se-așeze dintr-o clipă într-alta pe mînă, însemnîndu-ne odată pentru totdeauna. Cum se scurgea timpul aici? În ce fel avea loc răsuflarea mută a tenebrelor? Atinsesem capătul cel mai depărtat al lumii. Niciodată n-aveam cum pași dincolo de el.

Păianjenul, acolo în sticluță, rămînea tot nemișcat și, enigmatic, se înconjura, atunci cînd îl priveam în lumina soarelui, de o lumină sinilie, la fel de îndepărtată și melancolică precum soarele, unde continuă să înflorească mușchii milenare ale ambrei.

CURSELE DE PRINS PĂSĂRI ERAU ALCĂtuite dintr-un inel de sîrmă, larg cît o farfurioară, şi ale cărui capete se petreceau unul pe lîngă celălalt datorită unui arc. O tijă de fier, intrînd cu una din extremităţi într-un soi de agrafă, aşezată în mijlocul cercului, menţinea capcana întinsă. În partea de sus, agrafa se îndoia ca un cîrlig, unde se punea momeala. În totul, avea forma unui „8", cu bucla de sus rămasă deschisă. În ochiul de dedesubt se introducea tija. Sub impulsul arcului, avea tendinţa să salte. Trebuia deci ca vîrful tijei să se sprijine pe ochiul agrafei în aşa fel ca la cea mai mică izbitură să-l elibereze.

Încordarea din scurt a capcanei cerea îndemînare şi, în practică, mai comporta şi anumite riscuri: vîntul, ploaia sau grindina puteau, lovind momeala, să provoace declanşarea maşinăriei. De obicei, ţinînd seama de neprevăzutul vremii, nu puneam capcana prea din scurt. Dar în casă ne aflam la adăpost de capriciile vremii şi desfăşuram toată arta de care eram în stare ca să mărim sensibilitatea capcanei pe cît ne stătea în putinţă. Nu puneam nici un fel de momeală în cîrlig. Jocul consta numai în a atinge cu degetul micuţa liră ce-o alcătuia şi care se înălţa în mijlocul cercului de metal ca un pistil.

Dacă voiam să nu sară capcana (dar oare voiam cu-adevărat?) trebuia să acționăm asupra agrafei în așa fel ca tija declanșorului, în loc să se desprindă, să pătrundă și mai adînc în lăcașul ei.

Operația cerea o asemenea ușurință a mîinii, încît ne țineam răsuflarea și ne încordam nervii, iar cînd degetul atingea agrafa, simțeam nevoia să închidem ochii ca s-o simțim mai bine. Ne trăgeam cu repeziciune mîna înapoi: un fior străbătuse brațul, făcîndu-ne să simțim o gîdilătură în ceafă.

Aplecați deasupra capcanei, fete și băieți, ne urmăreau încercările atît de atenți, încît le vedeam tremurînd buzele lucind de salivă. Toată lumea tăcea. Din nou atingeam agrafa cu vîrful arătătorului. Prinzînd curaj, simțind-o supusă, începeam s-o mîngîiem, ca să vadă cu toții cît de îndrăzneți sîntem. Dramul de piele ce-o atingea făcea ca metalul să vibreze încetișor. Era clipa aleasă de noi cînd îl priveam drept în ochi, cu zîmbetul abia mijit, pe cel sau pe cea care potrivise capcana. Îl făceam să-și accepte în acest fel înfrîngerea și, imprimînd un anume spor tremuratului pe care-l impuneam micului pistil de metal, ascultînd acum de degetul nostru, socoteam că-l umilim încă și mai mult.

Știam prea bine că în cele din urmă capcana avea să ne prindă mîna. Mîngîind-o mai apăsat, eram conștienți că grăbim dezlegarea aceasta. Care sosea în cele din urmă: mașinăria se pornea. Cleștele fălcilor ei ne zdrobea degetele. Spectatoarele și spectatorii rîdeau, dar fără prea multă tragere de inimă, ci numai așa ca să nu-și piardă

cumpătul. Ne sileam și noi să rîdem, în timp ce ne grăbeam să desprindem mîna din strînsoarea capcanei. Durerea resimțită n-avea prea mare însemnătate. Doar înverșunarea animalică a mașinăriei era de neîndurat. Dar jocul începea iarăși. Cei mai temerari dintre noi mergeau pînă acolo încît își puneau vîrful limbii pe agrafa capcanei, riscînd să fie apucați de nas. Atunci fetele, roșinate, își ascundeau fața...

Ne plăceau capcanele. Restabileau regulile jocului. În mijlocul naturii, unde viața animală își păstra tainele, unde viețuitoarele se ascundeau, abia lăsînd să li se bănuie existența, mistuindu-se cu totul după ce le pierdeai urma, capcanele puneau încuietori. Nimic nu mai putea fi pieritor și echivoc. Odată cu capturarea și moartea unei sălbăticiuni într-o capcană, căpătai o imagine a realității de două ori zăvorîtă. Cursele sporeau tăcerea și nemișcarea pădurilor sau a pajiștilor unde erau puse. Cuvintele : „capcană pentru lupi" scrise ici și colo pe tăbliță dădeau pregnanța cuvenită peisajului și, întocmai ca într-o pictură, acentuau umbrele, coloritul.

Un soi de flux electric străbătea totul la o înălțime joasă, ținea drept fiece fir de iarbă, fiece frunză, dădea o strălucire deosebită pămîntului și pietrelor. Ținînd un băț în mînă, înaintam cu o încetineală de infirm, cercetînd fiecare palmă de loc. Niciodată pînă atunci nu ne hărăzisem unei asemenea inventarieri a solului. Niciodată, la vremea aceea, zgomotele nu răsunaseră atît de limpede. Niciodată iedera tîrîtoare nu fusese atît de nemișcată, înmărmurită parcă. Cursele aduceau ceva din transparența și crisparea iernii. Deși

cîteodată aerul părea să ardă. Ne călăuzeam atunci după muștele care roiau în jurul momelii. Într-atît de numeroase uneori, că alcătuiau în aer o pîlnie vie.

Îndepărtam cu grijă ierburile și descopeream, în mijlocul cercului desenat de fălcile capcanei, acoperite de pămînt, o bucată de carne proaspătă încă. Culoarea, cruditatea acesteia erau de neîndurat, dădeau impresia unei jupuiri în plină pădure. Găseam mai cu seamă curse mijlocii puse pentru animalele mici de pradă. Cu vîrful bățului, în joacă, le declanșam mecanismul, nu fără a ne da osteneala să întîrziem clipa declicului. După ce se producea, bățul rămînea prins între cleștii de fier. Îl scoteam de-acolo ca să ne dăm seama de furia mușcăturii după urmele lăsate în lemn de către dinți.

Oamenii care puneau capcane nu păreau mirați din cale-afară cînd le găseau închise, fără ca vreo pradă să se fi prins înăuntru. Știau că sălbăticiunile, în momentele de surescitare, puteau depăși cu puțin marginile propriului lor trup, dedublîndu-se aproape : un iepure străveziu alerga după iepurele urmărit. Vulpea se înconjura de un cerc luminos aproape palpabil. Partea aceasta invizibilă dar reală a ființei lor ajungea uneori să apese pe mecanismul capcanei înainte ca animalul să se fi apropiat de momeală.

Alte forțe la fel de subtile puteau să provoace declanșarea mașinăriei în gol : umbra unei păsări, asemănătoare cu aruncătura unei pietre în clipa cînd, în lumina palidă a după-amiezii, nimeni nu se aștepta la asta, sau brusca întunecare a cerului înaintea furtunii, atunci cînd înnegurarea apăsa

într-atît clipa prezentă încît iarba, albăstrită parcă, se pitula la pămînt, iar copacii se aplecau, cu o înfiorare abia simţită în frunziş. Atunci, capcanele se porneau. Se încleştau cu un clempănit sec, în acelaşi fel ca maxilarele animalelor omorîte şi atîrnate cu capul în jos în abatoare, cînd ne distram şi începeam să le legănăm trupul.

Capcanele puneau întreg cîmpul într-o asemenea stare de aşteptare, o asemenea inevitabilitate, încît ne întrebam dacă n-am putea declanşa mecanismul de la distanţă, fără ajutorul vreunui băţ, ci numai prin simpla putere a dorinţei noastre. Treceam în revistă diferite posibilităţi de-a grăbi pîrguirea aceasta a capcanelor, pe care ni le şi închipuiam ţăcănind una după alta, hăpăind în gol acolo în fundul desişurilor, ca un cîine ce-ar apuca o muscă. Poate că înainte de asta ar fi trebuit să încordăm la limită tot ceea ce înlăuntrul nostru putea fi dus la paroxism : privirea fixă şi neîndurătoare, răsuflarea oprită, dinţii încleştaţi, injurii şi blesteme rostite în gînd ? Sau poate trebuia să mergem încă şi mai departe, să ne gîndim cît mai încordat cu putinţă la sexul nostru, sau să ne dezgolim în tăcerea aceea deplină pe care jinduirea mută după capcane o făcea ameţitoare ?

Dar cursele erau cel mai adesea bine ascunse, prea departe sau pur şi simplu nu existau decît în închipuire. Tăbliţele ce le semnalau existenţa rămîneau tot acolo numai fiindcă fuseseră uitate, sau ca să abată din drum pe iubitorii de hoinăreală. Cît despre realitatea dihăniilor pentru care capcanele fuseseră puse, ţinea şi ea tot de fantezie : lupul dispăruse de prin părţile noastre ; vulpea se rărise ; pierdusem pînă şi amintirea animalelor

de pradă. Ne puteam spune cîteodată că trăim într-o lume fără animale sălbatice şi fără capcane. Şi-atunci, totul pălea.

Încît, pentru a reîmprospăta culorile lumii, recurgeam şi noi, la rîndu-ne, la capcane. Ni se părea că maşinăriile acelea făcute pentru a captura, cursele acelea ar fi adus prezenţa animalelor a căror absenţă o simţeam ca pe-o lipsă. Capcana era un gol pe care natura n-avea să întîrzie a-l umple. Puneam, odată cu ea, concluzia, moartea. Era rîndul vieţii s-alerge, ca să completeze ceea ce lipsea. Şi-avea s-alerge, eram siguri de asta. Dimpreună cu dinţii capcanei, naşterea şi moartea se abăteau, într-o singură străfulgerare, asupra animalului.

Cursele pentru păsări nu slujeau decît jocurilor noastre, păsările n-aveau nici o greutate pe lumea asta. Şi-apoi, ne-ar fi displăcut să momim prada. Mizînd pe foamea sau lăcomia vieţuitoarelor, cursele noastre s-ar fi prefăcut în nişte înşelăciuni. Era mai aţîţător şi mai drept să contezi pe întîmplare. De asta făceam trape. Erau alcătuite dintr-o groapă a cărei lărgime şi adîncime variau şi peste care aşezam un strat de frunziş, pus pe o leasă subţire de nuiele. Trebuia să nu se deosebească de locul din jur şi să fie destul de fragilă ca să se lase pînă şi sub greutatea animalului celui mai micuţ.

Ca să împiedicăm prada să sară afară din groapă sau să ajungă pînă sus cătărîndu-se pe pereţi, ne străduiam să săpăm gaura mai strîmtă în partea de sus decît în cea de jos. Lucram aşezaţi pe burtă, cu braţul vîrît pînă la umăr înăuntru, scormonind pămîntul cu ajutorul unui cuţit şi scoţîndu-l în

căuşul mîinii. Ingeniozitatea, gustul, adevăratul meşteşug găseau putinţa să se manifeste abia în clipa instalării trapei propriu-zise. Cu cîtă grijă trebuia împletită leasa ce-avea să susţină stratul de pămînt sau de iarbă menit să ascundă săpătura ! De cîtă pricepere era nevoie în alegerea elementelor ce-aveau să mascheze groapa !

Camuflajul putea fi deseori ghicit. Nemaisprijinindu-se pe ceva şi încetînd de-a mai fi îmbibat de umezeala venită din adîncuri, pămîntul se usca, se albea şi sfîrşea prin a se scurge ca orice ţărînă prin ochiurile împletiturii de rămuriş pe care stătea, iarba, la rîndu-i îngălbenindu-se. Florile sădite deasupra se ofileau. Pînă şi piatra pusă acolo ca totul să pară cît mai adevărat lua o înfăţişare neobişnuită, aducînd cu un aerolit căzut o clipă mai înainte. Uneori, dimpotrivă, nu ştiam prin ce minune (poate că numai mulţumită ploii) stratul acela prindea viaţă. Seminţele încolţeau în pămîntul puţin, iarba rămînea tot verde. Existau astfel pe întreaga suprafaţă a cantonului locuri unde recolta era minată, bucăţi de cîmp stăteau suspendate deasupra unui gol. Lumea nu era într-atît de sigură precum credeau cei mai mulţi dintre oameni.

Adesea, după ce isprăveam trapa, lăsam o spărtură în stratul ce-o acoperea, pînă în clipa cînd plecam de-acolo. Nu mai mare decît un bănuţ, de care să-ţi apropii ochiul ca să vezi. Întunericul ce umplea groapa ne fascina. Cîteva raze de soare, la fel de firave de parcă s-ar fi strecurat prin urechile acului, străpungeau scobitura pînă spre margini, şi erau de-ajuns ca să aducă în întune-

ricul de-acolo căldura și culoarea luminii. Micuț mormînt gol, sarcofag prost îmbrăcat. Un cărăbuș căzut înăuntru se cățăra pe pereți, cădea întruna, acoperit mereu de țărîna pe care-o zgîndărea. Ne ridicam în picioare și călăfătuiam totul. Mai tîrziu, după ce se lăsa noaptea, pe cînd eram culcați în pat, întîrziam clipa adormirii, cu gîndul la trapele noastre. Gînd ce părea la început prielnic amorțelii : micuțe morminte goale, receptacole de tihnă... Apoi, cum deseori se întîmplă în clipele dintre vis și trezie, eram zguduiți de-aceeași tresărire ca atunci cînd piciorul calcă în gol. Zvîcneam din tot trupul : undeva pe întinderea cîmpiei, o vietate se prinsese în una din capcanele noastre.

Alergam de cu ziuă să le vedem. Cel mai adesea stratul de deasupra era intact. Alteori se prăbușise sub greutatea vreunui arici sau a unui hîrciog pe care îl eliberam nu fără greutate în scurtă vreme. Se mai întîmpla ca groapa să fie goală, cu toate că leasa era dată din loc. Abia atunci ni se părea că avem de-a face cu sălbăticiuni adevărate. Mărimea și puterea lor neobișnuite le îngăduiseră să iasă deasupra. Visam la acest soi de pradă ce ne scăpa mereu. Doar ea exista ; numai ea ne stîrnea respectul, ca și un soi de afecțiune.

Bănuiam de mult că animalele celelalte, animalele domestice, nu existau decît ca niște trimiși ai lor, prin procură ; ceea ce vedeam în plină zi nu era decît un chip părelnic. La oarecare depărtare de pisica ce-o mîngîiam noi, stătea pitulată o pisică mai adevărată, mai pură, cea dintîi nereprezentînd decît o replică aproximativă a sa. Ceva mai încolo de cîinele pe care-l auzeam lătrînd, un alt cîine se afla, tăcut, țeapăn și drept ca statuile ogarilor

din vechiul Egipt. La fel stăteau lucrurile și cu pasărea care, acolo sus în copac, cu ciripitul și mișcările ei din cap, nu făcea decît să ne abată privirea de la o pasăre invizibilă, dar stînd gînditoare pe picioarele ei de vultur.

Peștele în unda apei nu era decît umbra ori visul peștelui ce nu se putea prinde. Pe scurt, în împărăția noastră, viața animală nu era decît un șir de iluzii. Animalele de fiecare zi nu ni se mai păreau decît niște mandatare, reprezentante mai mult sau mai puțin rătăcite, mesagere lipsite de memorie trimise în lume de către animalele adevărate care, aflate undeva în afara timpului, scăpînd vederii noastre, năzuiau pe bună dreptate, scoțînd mari strigăte mute, întru fraternitatea cu omul. Ghiceam că, în spatele pisicii, al cîinelui, al păsării, al peștelui și chiar al păianjenului, o vietate surghiunită rîvnea să ni se alăture, ardea de nerăbdare să șteargă toate acele neînțelegeri pe care, sub aparențele obișnuite, le întreținea animalitatea.

Puteam vedea, la animale, toate semnele unei vrăji. Pînă și în înfățișarea lor. Strîmbe, încătărămate, acoperite de pene sau puf, ca personajele acelea grotești din evul mediu date prin catran și tăvălite prin fulgi, pierzîndu-și mințile din pricina farmecelor ce li se făceau și care nu mai păstrau decît o slabă rază de înțelegere în privire. Cel mai adesea ochiul era acoperit de-o albeață aurie; uneori o vizieră de cîlți îl astupa. Cum nu puteam să le redăm animalelor privirile lor adevărate, nici să le luăm înfățișarea ce-o aveau, era nevoie, pentru a le afla cu-adevărat, să ne folosim de unele stratageme sau numai de întîmplare.

Descoperisem astfel puterea paravanelor, a ascunzătorilor. O perfecționare în plus în arta capcanelor. Important era, într-adevăr, să prinzi în capcană specia dincolo de individ, spiritul dincolo de înfățișare și pe Dumnezeu dincolo de făptura însuflețită. Ne-am dat dintr-o dată seama că putem ghici prezența animalelor pînă și-n beznă, mai mult chiar, pînă și printr-un obstacol sau un zid. Noaptea, de partea cealaltă a ușilor, în sălile goale și coridoarele unde îndrăzneau să pătrundă, ne îngăduiau de asemeni să suprimăm distanța, timpul de netrecut care le despărțea de noi.

Spațiile acestea pustii se umpleau de pași asemănători pașilor omului, de suspine, de umblete nesigure. Ca în povești, o fată se trezea cu chip de pisică. Dulăul își freca de perete spinarea de om bătrîn. Astfel, animalele nu se apropiau de noi decît mulțumită unei noi înfățișări de împrumut, o nouă mască ce părea a o îndepărta pe cea dintîi, și care era înfățișarea lor adevărată. Ar fi fost de ajuns să întinzi, la timpul potrivit, la locul potrivit, o pînză ca un ecran, ca să vezi așezîndu-se pe ea o adevărată labă de șoarece, un adevărat picior de iepure.

Lumea ne înșela, n-avea să isprăvească niciodată cu înșelăciunile. Ca să-i aflăm adevărul ascuns, trebuia să hăituim neîncetat invizibilul. Adevărul nu stătea decît în transparență, în aluzie. Dacă ai fi pus o prostire pe creștetul unei pisici — dar n-o îndura pentru multă vreme — săvîrșeai minunea vălului Veronicăi, aveai trăsăturile unui chip abia leonin, strigînd către tine, strigînd de să te surzească... Ai fi obținut aceeași revelație, ai fi pro-

vocat aceeași întîlnire fulgurantă și cu un cal, cu o pasăre poate, dacă ai fi izbutit s-o vâltrăpuiești din creștet pînă-n tălpi, așa cum se făcea odinioară cu caii la turniruri.

Dar privind de-aproape, vedeai că adevărul nu se dădea de gol numai în metamorfozele datorate întunericului, tăcerii și apărate de ziduri și de văluri. În trupurile animalelor se mai aflau și unele semne, pînă și organe, care depășeau, treceau dincolo de hotarele speciei, ca o descusătură prin care-ai zări o masă de piele păroasă sau acoperită de pene, semne ce aminteau de înrudirea, de paradisul îndepărtat în care naturile noastre se confundau. La fel și în privința sexului. Priveam alergînd în fața noastră cîini ale căror testicule, abia bătînd în albastru, semănau cu ale unui om, mai cu seamă cu ale omului ce se vedea într-o gravură din evul mediu și unde purta niște pantaloni foarte strînși. Ogarul care mergea la trap în fața noastră își trăda astfel îndepărtata sa natură umană cu aceeași inconștiență și liniștită impudoare ca și trecătorul ce nu știe că pantalonii tocmai i s-au rupt.

Și dacă le priveai din față era tot la fel. Trăiam înconjurați de cai și de cîini descheiați la prohab, care înălțau în jurul sexului lor fratern o ctitorie vrednică să ne descumpănească : bot, labe prevăzute cu copite, urechi păroase... Știam prea bine că era vorba de un soi de travestiu prost înseilat, căscat în dreptul ochilor, al limbii și al sexului asupra adevărului nostru și putînd fi lăsat deoparte într-o bună zi, așa, dintr-o dată, cu mișcarea năzuind spre libertate a celui care se scaldă și care

se dezbracă. Şi totuşi, îndoiala ne cuprindea cînd şi cînd.

Sexul, mai cu seamă, aparţinea oare speciei originare? Cîinele, cel mai mare şi de-o altă stirpe, care se afla îndărătul cîinelui obişnuit, fără ca nouă să ne stea în putinţă a-l vedea, pisica cea de două ori cît pisica de toate zilele, ibisul faraonesc de care ţinea pasărea, şi pînă la păianjenul la fel de catifelat ca floarea-de-colţ — şi faţă de care păianjenul nostru albăstrui nu era decît o schimonosire — aveau oare cu toate atributul acesta, sau numai reprezentanţii lor răspîndiţi în lume îl dobîndiseră de-a lungul exilului lor milenar, ca pe un mijloc de emancipare sau ca pe un semn de decădere? Ajungeam să ne întrebăm dacă, în felul animalelor care populau universul, nu eram cumva şi noi descendenţii ambigui şi puţin monstruoşi ai unei făpturi căreia îi înjosisem înfăţişarea. Sexuaţi ca şi animalele, poate că nu aduceam cu ele decît abătîndu-ne, aidoma lor, de la chipul şi asemănarea unui dumnezeu.

În viaţa de toate zilele, visul unei sfinţenii anterioare a vieţuitoarelor ne făcea să credem în existenţa animalelor gigantice. Mereu se vorbea de prezenţa unora dintre ele prin părţile acelea, în cursul anului. Cîinele vagabond ajungea lup, apoi un monstru, puţin mai lipsea să nu fie taur; uliul se prefăcea în acvilă uriaşă, viespea într-un bondar de trei ori mai mare; ştiuca lua mărimea sturionilor... Numai că vietăţile ieşite de pe urma acestor metamorfoze rămîneau mereu aproape invizibile. Lunecau repede pe sub copacii desfrunziţi, către sfîrşitul toamnei, în lumina ce-

rului matinal, în văpaia după-amiezii de vară sau în apele tulburi ale rîului cînd se desprimăvăra. În fiecare zi, oameni trăgeau cu puşca, în bruma dimineţii, într-o sălbăticiune sau un vultur pe care îi scăpau fără greş. De nenumărate ori pe timp de vară, se vorbea despre un cuib de bondari la fel de trupeşi ca nişte păsări. Tot anul, pescari într-o doagă — aşa li se spunea — îşi păraseau undiţele pregătite pentru prinsul sturionilor, vestiţi de o mişcare aparte care răscolea rîul întreg.

Unice prin mărimea lor, şi solitare, vieţuitoarele acestea se abăteau de la legile înmulţirii, înlocuind-o prin nemurire. Lipsite astfel de sex, reprezentau însăşi puritatea principiului, absolutul animal, în afara căruia viaţa nu era decît zvîrcoleală, împerechere şi scheunat de ceair. În ciuda forţei lor, se arătau blînde şi fugeau la apropierea noastră. Nu le zăreai — şi atunci abia, abia ! — decît în anumite clipe, veşnic foarte departe, într-un soi de plclă şi de visare. Ceea ce nu ne făcea să ne îndoim de existenţa lor. Aveam atîta nevoie de ea !

Capcanele, ştiam prea bine, nu prindeau şi nici n-aveau să prindă vreodată alt soi de animale decît nişte comparşi. Marile animale de la obîrşie nu puteau fi atinse. De veacuri, lumea întreagă tînjea din pricina îndepărtării lor. Tăbliţele de pe cîmp care semnalau în chip mincinos prezenţa capcanelor pentru lupi nu făceau, desigur, decît să trădeze un vechi vis. Lumea îşi dădea iluzia că lupul se afla acolo, foarte aproape, un lup mai mare decît cel obişnuit, mai pur, mai lup şi, pentru orice eventualitate, datorită tăbliţelor care aduceau o invocaţie, i se fixa un loc de întîlnire

După cum, jucîndu-ne cu capcanele, căutîndu-le pe cele puse pe cîmp, închipuindu-ni-le pe cele pe care nu le vedeam, săpînd trape, ne străduiam să substituim vălmășagului vieții, morții și dragostei, a cărei atingere începeam s-o resimțim, o lume care să se orînduiască simplu în jurul destinului amețitor al prăzilor.

ADUSĂ DE VIITURĂ, O BARCĂ DIN CELE cu fundul drept zăcea pe mal. Intrase destul de adînc în mîl, prefăcut pe urmă în pămînt nisipos, ca să nu poată fi scoasă cu uşurinţă de-acolo. Dealtfel, o asemenea încercare n-ar fi fost de nici un folos : umezeala apucase să roadă şi să desprindă de la locul lor scîndurile, printre care creştea acum iarba, cîteodată chiar şi flori firave. Puţin cîte puţin, barca se desfăcea şi se cufunda în pămînt : un naufragiu pe uscat.

Aşa cum algele mişună înăuntrul epavelor care zac pe fundul mării, ierburile ce-şi scoseseră capul prin pîntecele bărcii o duceau mai bine decît semenele lor din jur. Erau la adăpost de vînt, de paşii oamenilor şi de dinţii dobitoacelor. Barca — ajunsese un leagăn vegetal. Continua în taină să aibă legături cu apa, prin fundul cocii, aşa cum se întîmplă ca un vapor eşuat atunci cînd vine fluxul. Dar apa n-avea să mai ajungă niciodată pînă la ea. Se afla destul de departe de apă, ca să nu-i mai rămînă decît aducerea aminte, acel miros pe care ploaia îl înteţea. Chiar şi atunci cînd seceta era în toi, ierburile crescute printre scînduri continuau să-şi păstreze prospeţimea. De puteai crede că se hrăneau cu amintirea ce-o nutrea barca despre rîu.

Acesta curgea la doi paşi, sub un mal destul de înalt. Un rîu care bătea în verde pe timp de vară, în galben primăvara şi-avea cîteodată iarna o culoare plumburie. Plopii îl mărgineau de-o parte şi de alta. În aprilie, cădea din ei un puf alb, făcînd ca peştii, zăpăciţi de înşelăciunea asta, să se învîrtă la nesfîrşit prin apa întunecată. Rîul cotea apoi şi dispărea din vedere după o pajişte în pantă, în susul căreia se înălţa o casă. O femeie striga păsările. Stătea nemişcată, cu faţa la apă, şi luntraşii, din timpuri neştiute, îi zăreau îndelung şorţul fluturînd în vînt. Era un rîu asemănător întru totul cu altele.

În vreme ce undele lui se desfăşurau la poalele taluzului înalt săpat de apă în mal, barca, pe jumătate îngropată şi cu scîndurile dezbîrnate, ambarcaţiunea aceea plină de buruieni, de ţintaură, iar pe fund de izmă ori de păduchernită, îşi urma cursul printre ierburile înalte din timpul verii, continuînd să navigheze aproape de cer. Străbătea o adevărată amazonie, înfrunta anotimpuri pe care rîul n-ar fi putut vreodată să le cunoască. Datorită insectelor, moluştelor, muşchiului şi lichenilor care se prindeau de laturile ei, afla în locul apei dulci o viaţă asemănătoare celei maritime, îşi simţea pîntecul apăsat de zvîcnirea seminţelor ce se deschideau încetişor, prielnice încolţirii. După cum era vreme bună sau rea, după cum se scurgeau zilele şi ceasurile, căpăta o rotunjime şi-o jovialitate de poloboc sau, dimpotrivă, se alungea în formă de pirogă. În unele seri, florile dinlăuntrul ei păreau a se apleca peste margini şi, însufleţite pentru o clipă cum credeam, din pricina luminii îndoielnice, se prefăceau în garoafe din cele ce se

aruncă în Gange pentru a însoți cenușa morților.

Uneori în ceturile dimineții, cînd ne apropiam de ea, aducea de-a binelea cu un vapor eșuat, lipsit de catarge. Era un moment cînd totul părea încremenit, pînă și rîul acolo jos, agățat de crengile joase ale copacilor care se cufundau în apă. Roua cădea pe lemnul puțin asprit și plesnit al cocii. Ai fi zis că asudă din pricina amărăciunii îndurate de-a lungul furtunilor și-a naufragiilor ce-o aruncaseră pe coasta aceea nelocuită. Barca părea că strălucește de-o rouă sărată. Dar iată că se înstăpînea ziua, totul se schimba. Nu mai era timp de pierdut. Ceturile alungate de răsuflarea dimineții alergau pe pajiști, una cu pămîntul, îndreptîndu-se spre prora bărcii care le spinteca, aruncîndu-le de-o parte și de alta. Părea că prinsese a se smulge din nemișcarea ei.

Atunci ne lungeam pe fundul bărcii: așezați unul la picioarele celuilalt, stăteam cîte patru, sau chiar șase alături. Numaidecît, călătoria începea. Cerul pornea să gonească deasupra creștetelor noastre. Cîteodată vîntul stîrnea un freamăt de-a lungul bărcii. Pe cele două părți, dar destul de departe, țărmul se perinda, nedeslușit, redus la un soi de dungă subțire, cafeniu-închis, deasupra căreia, pe alocuri, izbucneau jerbele focurilor de artificii verzi ale vreunui palmier. Din zborul lor, păsările se lăsau cînd și cînd spre fața apei, oglindindu-se și reflectîndu-și culoarea penelor, ștearsă pînă atunci în săgetarea pe cerul strălucitor.

Cînd se-ntîmpla să înălțăm capul, descopeream în față, la prora, sau îndărăt, la pupă, după cum eram așezați, o frîntură din peisajul cel de toate

zilele. Dar încetase de-a ne mai fi familiar. Nu-i recunoşteam nuanţele strălucitoare, pregnanţa aceea care caracterizează „instantaneele" voiajelor. Ştiam că avea să lunece într-o parte, să dispară, aşa cum se întîmplă cu malul la cotitura vreunui fluviu, atunci cînd eşti pe vapor : la început pare că se îndreaptă spre tine, apoi se ascunde sau, dacă priveşti în urmă, se micşorează, dînd impresia că e împins în depărtare de valurile lăsate de siaj. Ne culcam iar, şi din nou începea lunecarea cerului, căruia reverberaţia adusă de marile întinderi de apă ale Amazonului sau ale Iantzî-ului îi sporea luminozitatea. Un scarabeu mergea pe marginea bărcii, îşi înălţa antenele, ca matelotul de cart ce-ar vrea să ştie dincotro bate vîntul, şi-l pizmuiam pentru că putea să contemple imensitatea estuarului care, acolo în zare, se şi vedea, desigur.

Dar ne săturam curînd de visările astea ce nu mai erau de vîrsta noastră. Continuam să fim la fel de fericiţi înăuntrul bărcii sau dinaintea ei, dar nu din pricina făgăduielii unei schimbări a locurilor şi a priveliştii. Ci din însăşi pricina formei ambarcaţiei, a structurii ei.

Ne apucasem să-i desprindem laturile din pămînt şi să smulgem ierburile de pe fund. Nu în nădejdea să dezgropăm barca, de care să ne slujim apoi pe chiar cursul rîului : se spunea că apele acestuia sînt primejdioase, bîntuite de vîrtejuri ascunse. Aşezată aşa cum se afla pe mal şi pentru totdeauna acolo, barca ne convenea de minune. Ci doream numai s-o putem contempla în întregime, s-o zărim de departe, pîntecoasă, strălucitoare, conturîndu-se pe cer şi înfruntînd norii cu prora, întocmai ca vapoarele aflate în cală, înalte

cum niciodată nu mai pot fi după ce sînt lăsate la apă.

Scosul din nisip se dovedea a fi mai îndelung și mai anevoios decît crezusem. Ne înșelasem: fundul bărcii nu era drept. Alcătuia o chilă cu care ne pierdeam răbdarea tot dezgropînd-o. Dar era mai bine, la urma urmei, ca ambarcațiunea să-și arate întreaga alcătuire. Scosesem între timp fără prea mari eforturi pămîntul dinăuntru și smulsesem grosul buruienilor care creșteau printre scîndurile desprinse.

Cu toate că în parte mai rămînea înfiptă în pămînt, barca, datorită ostenelii noastre, își dezvăluia conturul pe de-a-ntregul. Nici o altă ambarcațiune, după părerea noastră, nu atingea fericita îmbinare a proporțiilor acesteia, suplețea liniilor. Văzută de sus (dacă ne cățăram într-un pom), barca semăna cu jumătatea unui sîmbure de migdală uriaș, cu un leagăn străvechi; cu o suveică sau cu un scut culcat. Dar, la drept vorbind, nici una din comparațiile acestea nu ne mulțumea. Dacă ne plăcea să contemplăm forma bărcii, o făceam pentru că răspundea unui tipar preexistent înăuntrul nostru, unei forme nedeslușite și fără nume alcătuind în ființa noastră un contur pe care eram nerăbdători să-l umplem.

Poate că niciodată nu existaseră, ne dădeam seama, alte rațiuni ale comportării noastre, decît nevoia aceasta de-a umple adîncul nenumăratelor matrice care, încă din primele zile ale existenței noastre, fuseseră întipărite în noi înșine. Ne înfățișam vieții ca și cum am fi fost alcătuiți din mii și mii de cuști de diferite forme în care aveam să întemnițăm încetul cu încetul propria-ne rea-

litate. Astfel încît ni se părea că dintotdeauna purtam în noi conturul unei bărci văzută de sus, simbol cu neputință de dezlegat, vis vechi al găoacei de migdală, al unei scoici dar, nu știam de ce, și al suveicii goale, ale urechilor acului, al scutului redus la simplul său contur.

Vis al unui crater sau al unui crater retezat, înainte de orice altceva. În mijlocul pajiștii, lăsată oarecum în părăsire, barca închipuia cumva ascunzătoarea unui porc mistreț în nămolul cafeniu, o alveolă ca o elipsă lunguiață, înăuntrul căreia părea să strălucească pământul gol. Nu orice fel de pământ : ci numai pământul acela dens, lucitor, care se vede la rădăcina pietrelor smulse din locul lor. În argila sau nisipul de sub ele (sub apăsarea pietrei totul ajunge curînd să pară asemănător) dorm larve, iar fire de iarbă fără nici o speranță își încolăcesc mlădițele albe ca niște viermi.

Dădeam peste toate astea în barca noastră. În locul buruienilor ce răzbăteau printre scînduri și pe care le smulsesem, încolțeau alți nenumărați lăstari. Unghiile noastre nu-i puteau atinge. Se cuibăriseră în despărțiturile șipcilor, răspîndiți care încotro, abia ivindu-și sulițele în lumina zilei. Sub barcă se afla o întreagă pajiște cufundată în beznă, zămislită numai pe jumătate. Pentru noi, imaginea unei moleșiri a sorții. În stadiul acesta al vieții, sau dinainte de viață, în umezeală, în întuneric, în tăcerea adîncurilor, orice substanță, orice corp, germene sau larvă, păstrau o moleșeală de mucoasă, o tandrețe, în sensul cel mai propriu al cuvîntului, care făcea ca schimbul să fie ușor, ca și osmoza, diluția sinelui în altcineva, supraviețuirea prin trecerea în altceva, uitarea, fuga în

afara destinului. Prin lemnul de pe fundul bărcii, simţeam răcoarea şi mirosul acestui pămînt orb ca o chemare.

Am fi dorit să putem desăvîrşi forma bărcii, să-i accentuăm şi golul căuşului, şi rotunjimea. Ne-ar fi plăcut să putem trage peste noi cele două margini ale ei, aşa cum faci cu hamacul în care te odihneşti, să împuţinăm ziua de deasupra noastră pînă într-acolo încît să nu mai fie decît o fîşie îngustă, barca rămînînd străbătută în lung numai de-o singură despicătură, ca scoicile acelea numite „porţelanuri", nu din pricina culorii ori a netezimii lor, ci pentru că seamănă cu vulva unei scroafe.

Pentru a ne da iluzia că avem în barcă un adevărat refugiu, un tunel, un soi de vizuină, o acopeream cu crengi, nelăsînd decît o singură deschizătură, atît cît să ne strecurăm înăuntru. Şi astfel, mulţumită întunericului, liniştii, ne mîngîiam şi mai mult cu iluzia că ridicasem ancora. Dar elementul pe care pluteam nu mai era apa vreunui fluviu legendar. Nici măcar marea. Ci o undă întunecată ce părea a curge spre adîncuri. Imprima bărcii o mişcare scoborîtoare, aproape imperceptibilă, dar întreruptă, şi substituia ameţeala navigării.

Fetele veneau deseori în barca închisă. Nici că se afla clipă mai frumoasă decît aceea cînd pătrundeau înăuntru. Aveau mişcările grăbite al celui care ştie că săvîrşeşte o greşeală, o anume iuţeală şi siguranţă în gesturi pe care ţi le dau pregătirile în vederea păcatului. De păcat să fi fost vorba în cazul de faţă? Începeam, pe vremea aceea, să

alcătuim perechi, să avem preferinţe, să dispreţuim, să iscăm rivalităţi.

Şi totuşi, de îndată ce ne întindeam împreună cu o fată pe fundul bărcii cufundate în întuneric, tăcerea pogora asupră-ne, apăsătoare. În ciuda voinţei noastre, ca şi cînd o paralizie bruscă ne-ar fi înţepenit mîinile şi picioarele, rămîneam la fel de nemişcaţi ca nişte statui funerare. Încercam să vorbim spre a rupe vraja aceea primejdioasă, dar nici un cuvînt nu ne ieşea de pe buze. Mireasma pămîntului jilav străbătînd prin scîndurile bărcii, unde răsuflarea noastră şi începuse să îngreuieze aerul, ne învăluia. Ne simţeam cuprinşi de supuşenia celor drepţi.

Ce-i mai rău e că niciodată nu ne înfruptasem dintr-o tihnă atît de desăvîrşită. Barca părea să se afunde greu cu noi în pămînt. Lîngă umărul nostru simţeam osul din umărul soaţei noastre, lîngă şoldul nostru, şoldul ei tare. Cîteodată chiar, gleznele ni se atingeau, iar contactul acesta al unui os cu alt os parc-ar fi avut în noi efectul unei încuietori, blocîndu-ne articulaţiile, ferecîndu-ne în înţepenire, oprindu-ne viaţa în loc. Şi totuşi, ar fi fost de ajuns un gest, ştiam bine, ca totul să se schimbe. N-ar fi trebuit decît să întindem braţul, să ne aşezăm mîna pe pîntecele de-alături, pe pieptul, pe buzele fetei, pentru ca simulacrul acela absurd să ia sfîrşit, iar viaţa să se întoarcă. Gest pe care eram cu desăvîrşire neînstare să-l facem.

Fata nu ne privea. Cu ochii pe jumătate deschişi, se odihnea liniştită, cu o cuminţenie de bolnav. N-ar fi stat culcată în barcă alături de oricare dintre noi. Aşezîndu-se acolo, ştia bine ce face, era ca o recunoaştere, cădea la un soi de înţele-

gere cu cel pe care-l alesese. Atunci de ce imobilitatea, tăcerea aceea? Să fi crezut oare fata că perechile nu-şi exprimă dragostea decît prin nemişcare? Instituia astfel un rit ce-ar fi îngăduit îndrăgostiţilor să-şi arate printr-un preambul (care începea să ni se pară lung) respectul ce şi-l datorau unul altuia? Şi nouă ni s-ar fi putut pune întrebările acestea. De ce să rămînem la rîndu-ne cu mîinile încrucişate pe piept, fără a rosti nici cel mai neînsemnat cuvînt? De ce rămîneam cu gura pe jumătate deschisă, cu o expresie de nerozie întipărită pe faţă, care sfîrşea prin a ne întinde în chip dureros pielea?

Pentru că un sentiment deosebit pusese stăpînire pe noi, un fel de paralizie care continua să ne răspîndească mereu aceeaşi căldură în mîini şi picioare, dăruindu-ne chiar o senzaţie plăcută, a cărei pricină n-o bănuiam. Ţineam şi noi la rîndul nostru ochii închişi. Ramurile ce acopereau barca erau îndeajuns de dese pentru ca pe sub pleoape să nu ni se strecoare nici o rază de lumină. Ne contopeam din ce în ce mai strîns cu fata în tăcere. Prin simpla atingere a oaselor noastre, trupurile ni se sudau. Dar nu era de-ajuns, desigur. Simţeam prefaceri, care se şi vesteau.

În jur, lumea al cărei glas fusese tot timpul acoperit de freamătul nostru lăuntric, prinsese viaţă ca niciodată pînă atunci. Avea atîtea de spus şi de-atîta amar de vreme, că totul se amesteca: murmurul vîntului, foşnetul ierbii, suspinele pămîntului; ţîrîitul gîngăniilor, chemările păsărilor, dangătul îndepărtat al clopotelor, strigătele păzitorilor de turme, rîsetele femeilor care spălau rufe la rîu, scîrţîitul carelor ce se îndreptau spre

sat, glasurile țăranilor vorbindu-și de la un ogor la altul, salturile peștilor în rîu, totul țîșnind deodată, zglobiu, ca atunci cînd deschizi o cutie plină cu pui proaspăt ieșiți din ou, sau cînd dai foc la ăcele de pin, cînd nărui un stăvilar înălțat în apa unui rîu, ori cînd oamenii ies toți deodată din biserică, după slujbă, într-o duminică de primăvară.

Lumea aceea în sărbătoare dădea o și mai mare greutate mușteniei noastre, nemișcării, îngăduindu-ne să măsurăm mai bine distanța pe care ne-o și luasem față de viață. Din adîncul bărcii scufundate în întuneric, întovărășeam rumoarea celorlalți cu un surîs. Cît de bine era să ne învăluie viața aceea care dădea zvon, spumega, strălucea, scînteia împrejurul nostru ca un talaz, cînd retrăgîndu-se, cînd întorcîndu-se ! Dar puțin cîte puțin uitam de ea. Ascultam propria-ne tăcere. Ne identificam perechii aceleia dorminde — un bărbat și o femeie — pe care o zărisem undeva prin odăile pe unde treceam, într-o zi cînd ne duceam la colegiu, înainte de-a se crăpa de ziuă, sau într-o zi cînd bîntuia vreo epidemie. Păreau nu atît adormiți, cît prizonieri ai nemișcării și ai cearșafurilor țepene ale căror margini le stăteau întinse sub bărbie. Credeai că nici nu mai respiră, într-atît cutele oghealurilor stăteau de drepte. Bănuiam că bărbatul și femeia aceea stăteau așa, în concentrarea întregii lor ființe, timpul care precede sau care urmează actului procreator. Credeam că știm de multă vreme toate tainele actului aceluia, dar iată că acolo în odaie dobîndea dintr-o dată vechile lui mistere.

Uneori, fără ca măcar să ridice capul, bărbatul sau femeia strecurau pe sub pleoapele grele o privire încărcată de întunecime. Apoi închideau ochii la loc, umflîndu-şi aripile nasului, iar ceafa părea să se afunde în pernă de parcă, o clipă mai înainte, în loc să se înalţe, ieşiseră, ca să ne vadă, din adîncimi, către care se cufundau acum din nou. Unul din ei rămînea adesea ceva mai în urma celuilalt, şi cînd se cufunda la rîndu-i, trăda, închizînd ochii, aceeaşi încordare, aceeaşi încîntare îngrijorată ca fetele cînd se dau pe tobogan, la bîlci, în clipa de şovăială dinainte de-a porni la vale. Încîntarea aceasta era cu atît mai mare cu cît, ne dădeam seama, celălalt partener de somn — parteneră cîteodată — deschisese calea, trasase panta pe care era de-ajuns să se lase s-alunece. Dar curînd totul încremenea. Noaptea se înstăpînea din nou. Perechea se refăcea, în adîncul abisurilor ei, îşi relua schimburile tainice, acolo, în întuneric, în tăcere, între pereţii abia bătînd în alb pe care buchetul de merişor de deasupra unui crucifix aşternea o umbră întunecată. Cuplu ajuns atît de departe, atît de nemişcat! Puţin mai lipsea ca moartea să fie cea care zămisleşte copiii.

Ce-avea să se nască din noi în adîncul bărcii aceleia? Puţin cîte puţin, neliniştea ne cuprindea. Simţeam cum ne cufundăm încet în adîncul nopţii unde ne aştepta hotărîrea întregii noastre fiinţe întru săvîrşirea unei împerecheri ucigătoare. Eram asemănători insectelor acelora care nu ies din ouă decît pentru a se rotunji la rîndu-le şi a plesni, aducînd iarăşi progenitură. Spăimîntaţi de atîta întunecime, aici, alături nouă,

în noi, încercam să ne smulgem încremenirii ce ne ţinea ţintuiţi de fundul bărcii. În vreme ce nu încetam de-a simţi în ciuda sforţărilor ce le făceam, sprijinit de şoldul nostru, celălalt trup nemişcat ce părea acum la fel de mare, de greu, de înfipt în pământ ca însăşi coca luntrii, ancora ce ne ţinea legaţi de noapte şi de pământ, celălalt eu al nostru, iubit şi potrivnic, soarta noastră, duşmana, sora, complicea cărnii şi a oaselor noastre.

TEAMA DE MOARTE NE APUCA UNEORI în mijlocul zilei, în vreme ce soarele strălucea, iar peste tot în jur, în sat, pe ţarinele învecinate, s-auzea zgomotul vieţii. Lumina aceea, aerul străveziu, sîrgul cu care oamenii îşi vedeau de treburi ni se părea a fi amăgeala cu care lui Dumnezeu îi place să-i păcălească pe oameni în clipa cînd are de gînd să-i lovească. De mult ni se spusese că, aşa cum un vînător trage folos de pe urma amorţelii ce le cuprinde pe fiare cînd sînt sătule, la fel şi cerul ne cheamă la el tocmai atunci cînd sîntem pe deplin legănaţi de iluzia fericirii şi-a nemuririi aici pe pămînt.

În clipele acelea cînd „totul era prea frumos", simţeam dintr-o dată înmulţindu-se semnele care dezvăluiau şubrezenia existenţei noastre. Atîtea boli a căror umbră poate că ne şi pîndea, amenin ţîndu-ne! Atîta slăbiciune în trupul nostru! Atîta apăsare în capul ce se apleca spre pămînt! Dar asta încă nu era de ajuns. A trebuit să descoperim că eram încă şi mai şubrezi, încă şi mai amenin ţaţi decît credeam că sîntem pînă atunci. Descoperirea ne-a prilejuit-o moartea uneia din prietenele noastre, abia mai mare decît noi.

Părinţii au ascuns la început din ce i s-a tras moartea, părîndu-li-se că le-ar putea da în vi-

leag vinovăția. Dar curînd, găsind în rătăcirea durerii o mîngîiere față de furia ce-i cuprinsese împotriva lor înșile, au sfîrșit prin a spune ceea ce se întîmplase. Ajunsă la urechile noastre după ce trecuse prin toate trăncănelile satului, pentru care fusese adevărată mană cerească, povestea morții prietenei noastre se prezenta îmbucătățită, răstălmăcită, plină de contradicții, de repetări, și nu-i aflasem coerența decît după o bucată de timp. Era vorba, ce-i drept, de o coerență în supranatural, și-i trebuiseră cu atît mai multe amănunte pentru a se întregi pe deplin. Drama se putea concentra însă în puține cuvinte.

Prietena noastră era somnambulă. Se scula noaptea, pe cînd toată lumea dormea și, fără lampă, cu o siguranță de orb, se ducea într-un loc anume din casă. Escapadele ei nocturne păreau a nu surveni decît arareori. Familia căuta zadarnic să-i afle pricinile. Dădeau vina ba pe luna plină, ba pe cele ce mîncaseră la cină, ori pe cuvintele schimbate înainte de-a se duce la culcare, ori poate era căldura, frigul, blîndețea primăverii sau umezeala toamnei. La drept vorbind, supravegherea părinților nu era într-atît de atentă noaptea încît să poată consemna toate crizele de somnambulism ale fiicei lor. Somnambulismul te face să mergi în vîrful picioarelor, să atingi lucrurile de parc-ai avea mănuși, te prefăce într-o făptură aeriană aproape. Se prea poate ca prietena noastră să se fi sculat în fiece noapte sau de mai multe ori la rînd între ceasul cînd se culca și pînă la ivirea zorilor. Cine s-o fi auzit dintre oamenii aceia, care trudeau toată ziua

la cîmp, dormeau cu sforăituri, avînd mîinile umflate de-atîta roboteală ?

Se trezeau şi-şi surprindeau fata numai atunci cînd izbea vreun taburet sau vreun ceaun pe care uitaseră să-l pună la loc. Somnambulii văd la lumina minţii. O poartă în frunte ca pe o lampă de miner. Smulşi din somn de către zgomot, părinţii o urmăreau cîteodată pe prietena noastră de la distanţă, păzindu-se cu străşnicie s-o atingă sau să-i vorbească, deoarece ştiau că cel mai neînsemnat şoc i-ar fi putut fi fatal.

La urma urmei, nu aveau de ce se alarma somnambula nu se ducea să umble pe acoperiş, nici nu se apleca din cale-afară pe fereastră : după ce se învîrtea un timp prin casă, urmînd un itinerar ce nu varia niciodată, se ducea la closet. Fără să aibă nevoie, numai cît să facă o pauză, să-şi dea un răgaz pentru reculegere, oarecum ca în unele practici religioase. Cu cămaşa pînă în călcîie, se aşeza cît mai pe marginea scaunului ; şi nu-şi dădea seama că cei din casă întredeschiseseră uşa, la care fata uitase să pună cîrligul, şi, cu o lampă în mînă, vedeau ce face.

Ţinînd capul plecat, fata ducea cu un gest maşinal mîna dreaptă la peretele care în locul acela avea multe crăpături, zgrunţurişuri, dar mai cu seamă o gaură destul de strîmtă şi adîncă, de-ai fi zis că-i făcută cu sfredelul. O găsea numaidecît şi, după ce-i pipăia o clipă marginile, îşi vîra arătătorul înăuntru. După ce-l punea aşa, abia dacă-l mişca. Unghiile celorlalte degete zgîriau încetişor tencuiala primprejur. Continua să se uite tot în pămînt. Pe faţă i se citea o linişte nespusă. În sfîrşit, după scurgerea a cinci sau zece

minute, își scotea degetul din perete. Era oarecum alb, de parcă sîngele n-ar mai fi circulat prin el. Se ridica, îi făcea pe ceilalți să se îndepărteze grabnic cu lampă cu tot, ca la trecerea unei năluci, apoi se întorcea în pat.

După vreo cinci sau șase escapade nocturne de felul acesteia, părinții prietenei noastre au găsit de cuviință că nu mai merită să se deranjeze pentru un asemenea spectacol. Dormeau acum liniștiți și nici măcar nu mai tresăreau cînd vreun zgomot arăta că fata lor, umblînd în vis, izbise vreun scaun lăsat în cărare. Își ziceau că să te scoli în toiul nopții ca să te duci să-ți vîri degetul într-o gaură din zidul de la closet e lucru absurd. Iar gîndul că în tot restul timpului fata lor se dovedea la fel de cu bun-simț și la fel de isteață ca oricare alta îi liniștea.

Era destul de drăgălașă și, așa cum se spune „se forma". Ciudățenia de care dădea dovadă în somn avea să-i treacă odată cu vîrsta. Părinții se fereau să vorbească de accesele ei de somnambulism. În sat, tot ce aducea cu o rătăcire a minții era socotit drept un cusur. Și peste cîțiva ani fata ajungea la vîrsta măritișului. Era mai bine ca nici ea să nu-și știe ciudățenia. Prea necoaptă ca să cunoască puterea prejudecăților celor din sat, s-ar fi putut lăuda cu fanteziile ei nocturne ce-o deosebeau de ceilalți copii.

Viața își urma cursul. Părinții prietenei noastre se obișnuiseră într-atît să pună în fiece seară toate la locul lor prin casă, încît nu mai erau niciodată treziți de zgomotul vreunui taburet sau al vreunei găleți pe care somnambula le răsturna. Ajunseseră să creadă că poate se vindecase

de trăsnaia aceea. Stăteau într-o casă veche, destul de dărăpănată. Primăvara, hotărîseră s-o dreagă pe dinăuntru măcar. Fetei îi păruse bine. Începuse să țină la aparențe. Cochetăria i se răsfrîngea și-asupra casei, unde-și primea prietenele și uneori pe unii dintre noi.

În cîteva zile, zidarul din sat isprăvise lucrarea, dresese tavanele, cîrpise pereții. În ultima seară, „aranjase", cum zicea, și closetul, pe urmă plecase. Toți ai casei se grăbiseră să se culce, hărțuiți cum fuseseră aproape o săptămînă, ca pe-un șantier. Numai că mirosul jilav al tencuielii care plutea în casă, albul pereților proaspăt văruiți care se ghiceau în întuneric, umezeala stăruitoare din aer îi făceau să doarmă prost. Într-o vreme, părinții copilei auziseră un zgomot de pași pe coridorul în care dădeau odăile. Băgară de seamă că nici o rază de lumină nu se strecura pe sub ușă, așa cum s-ar fi întîmplat dacă cineva s-ar fi dus pe coridor cu o lampă în mînă. După toate aparențele nu putea fi decît fata care, apucată încă o dată de-o criză de somnambulism, se îndrepta spre scară.

Părinții hotărîră să nu se scoale. La urma urmei, n-o păștea nici o primejdie. Pe cînd dacă s-ar fi ivit dintr-o dată în fața ei, ar fi putut, dimpotrivă, s-o trezească, pricinuindu-i un zbucium primejdios. Somnambula nu stătea niciodată mai mult de zece minute la closet. Părinților nu le rămînea decît să aștepte ca zgomotul pașilor pe coridor să arate că s-a întors. Trecură mai bine de douăzeci de minute fără ca liniștea casei să fie tulburată de ceva. Cuprinși atunci

de îngrijorare, se sculară și se duseră în locul unde știau că li se afla fata.

Au găsit-o zăcînd pe jos. Era moartă. În tencuiala încă proaspătă a peretelui, pe locul unde înainte se afla gaura, astupată în chiar seara aceea de zidar, unghiile ei scrijeliseră urme adînci. O făptură zidită de vie, sau îngropată de vie, n-ar fi dovedit o îndărătnicie mai deznădăjduită. Ce însemna oare gaura aceea pentru prietena noastră? În aparență nu se deosebea de milioanele și milioanele de forme alcătuind obiectele ce ne înconjoară sau înseși elementele care țin de realitatea naturii pămîntul, pietrele, copacii. Unii dintre noi susțineau că un păianjen se afla în adîncul tunelului aceluia strîmt și că fata, împinsă de un demon din visul ei, venea în fiece seară să-i dăruiască puțin din sîngele său. Poveste ridicolă. Ne dădeam seama că prietena noastră ar fi putut să moară la fel de bine și din pricina unei bulbucături, a unui zgrunțuriș, a lipsei de netezime sau a unei crăpături în zid.

Prea puțin conta aspectul, conturul, materia. Puțin conta și locul, momentul anume. Ceea ce fata găsea în scobitura aceea asemănătoare cu atîtea altele era o complicitate cu lumea. Gaura aceea din zid nu-i aparținea decît ei, nu fusese făcută decît în folosul ei. În mijlocul realității schimbătoare, îi dăruia un punct statornic; îi îngăduia să țintuiască lumea în loc după placul ei și să se însoțească ei. Fericirea pe care copila o încerca în clipele acelea nu ne era străină. Urca din adîncurile cele mai umbrite ale aducerii noastre aminte, fără ca totuși să putem descoperi ce

gesturi obișnuite, ce atingeri ne-o făcuse cunoscută pînă atunci.

Neîndoielnic că undeva se afla un obiect, o formă care juca și pentru noi rolul pe care scobitura din zid îl jucase pentru prietena noastră și peste care dădeam din cînd în cînd, ca din întîmplare, în mișcările ce le făceam, însufleți[ți] de încrederea tremurătoare a orbilor. Adesea, mîna lor părăsește peretele care-i călăuzește. Îl pipăie doar cînd și cînd. Și peretele e mereu acolo, dens, solid. Pe fețele orbilor, atunci cînd apucă să tragă în piept aerul prăpăstiilor, se poate vedea un surîs aducînd aproape cu plînsul. De la moartea fetei știam că undeva în alcătuirea ființei noastre se află un loc de împreunare cu lumea, o legătură a cărei nimicire putea să atragă năruirea întregii noastre făpturi. Care din *maniile* noastre, care din mișcările mașinale ale mîinii pe un obiect oarecare întruchipa înțelegerea aceea vitală cu lumea ?

Dar se putea ca felul acesta de *ancorare* în realitate, în viață, să nu depindă totdeauna de un gest. Fata se agățase de marginea unei scobituri în zid. Altcineva putea cere același ajutor unei forme rotunde, uneia ascuțite, unei suprafețe netede, sau să-și afle această înțelegere vitală culcîndu-se în făgașul unei brazde, adăpostindu-se în scorbura vreunui copac, cufundîndu-se în apă, sprijinindu-și tîmpla pe o piatră roasă de vreme, sau poate păstrînd îndelung în gură o cireașă ori o bobiță de strugure. Ne temeam că n-aveam s-ajungem niciodată a descoperi în goana vieții, în tumultul realității, elementul pe

care fără ştirea noastră îl alesesem sau care se modelase pentru noi într-un fel atît de frăţesc.

Dar încercam să-l descoperim. Pentru asta, ne dam osteneala să devenim pe jumătate somnambuli. Ne prefăceam a fi orbi. Nimic mai uşor: seara, totdeauna era lipsă de lămpi. Oamenii le duceau în staule unde erau trebuincioase la îngrijitul vitelor. Lăsau o singură lumină în sala comună, nu atît pentru comoditatea noastră cît pentru a însemna sălaşul cu semnul vieţii. Numai că lampa asta, mai mare decît celelalte şi adesea atîrnată sub un abajur de porţelan, era la fel de ţintuită locului ca şi flacăra unui sanctuar. În spatele fiecărei uşi, ne aştepta noaptea.

Ici şi colo, în părţile întunecate ale casei, lumina tulbure venind dinspre ferestre schiţa contururile unui obiect, scotea din întuneric o bucată de zid, dădea siguranţă pentru o clipă pămîntului de sub picioarele noastre. În acelaşi timp popula odăile, însufleţea o haină agăţată de-un cui, umfla, în adîncul întunericului, pilota albă sub care zăcea un mort. Pentru a trezi în noi simţurile tainice dar şi pentru a scăpa de spaimele iscate de vederea formelor acelora crepusculare, ţineam ochii închişi şi, cu mîinile întinse înainte, ca să nu ne ciocnim de ceva, ne dăruiam întunericului.

Pipăiam îndelung obiectele pe care mîinile le întîlneau, în nădejdea că unul din ele va începe să vorbească memoriei, să dezvăluie ceea ce-l lega de noi în adîncul propriei noastre nopţi, luminîndu-se dintr-o dată. Zadarnică încercare. Clătinîndu-ne, izbind scaunele joase, rătăceam multă

vreme, cuprinşi de-o anume îngrijorare, zăpăciţi, străbătînd deşertul acela mişunînd de lucruri, realitatea care se revărsa la nesfîrşit asupră-ne, ca valurile mării, asemănătoare toate între ele, lumea enigmatică în care dragostea noastră, taina vieţii şi a morţii noastre ne era pe veci ascunsă.

CREȘTEAU PRIN PĂRȚILE ACELEA PLOPI de nenumărate feluri. Ne închideau zarea jur împrejur. Umbrele lor prelungi brăzdau pajiștile. Coțofene zburau roată în jurul creștetului lor. În ianuarie, la vremea cînd copacii se curăță de crengi, plopii făceau ca cerul să vorbească.

Cu cîrlige la picioare și un cosor la brîu, oamenii ajungeau pînă-n vîrful copacilor unde rămăseseră crengi și frunze uscate. Funii petrecute prin-prejurul trunchiului și legate de mijlocul curățitorului îl țineau pe acesta. Se apleca pe spate, cu trupul căzînd pieziș pe vînf, ca să poată da libertate de mișcare brațelor. Și așa, pe jumătate culcat în gol, și țeapăn, cu unealta în mînă, izbea în stînga și-n dreapta capului și se rotea încet în jurul axului copacului, de care numai picioarele stăteau sprijinite.

Zărit de departe, nu mai era decît o ramură adventivă, nefirească, a arborelui. Dar cea mai mare parte din timp nu-l vedeai. În fiece clipă, fără să auzi loviturile cosorului, cădeau crengi sau tufe de vîsc, sau cuiburi vechi, împrăștiind în urmă-le prin aer fire de paie și puf. Cădeau destul de încet. Ai fi zis că arborele se desfăcea de la sine, ca sub efectul unei toamne, de data asta necruțătoare. Sau ca și cînd ți-ai fi golit un

buzunar, o geantă în care s-ar fi adunat mii de lucruri nebănuite : în afară de frunze și crăci, ciuperci, cuiburi de larve, solzi, schelete de șoareci. Citeodată pînă și pietre : prinse în locul de îngemănare a crengilor, se înălțaseră odată cu copacul, în decursul creșterii lui, prilejuind formarea mușchiului și a unor ierburi pe care curățitorii le smulgeau fără cruțare, văzînd într-asta o schismă față de vegetația terestră, o trădare a lumii de jos, de care altminteri erau siguri.

Cîte unii vorbeau despre comorile din copaci. Nu le puneau numai pe socoteala cotofenelor hoațe. Spuneau că uneori lăstarii cresc pe pămînt în tufe și în smocuri, putînd lua cu ei, pe măsură ce se înalță, bogății ascunse în grabă acolo ori căzute din întîmplare într-un loc pe unde nimeni nu trece vreodată. O giuvaericală stă cu ușurință în furca alcătuită de doi sau trei lăstari tineri ; se închistează în scoarță, ajunge însăși inima strălucitoare a unei tumori a lemnului, strigă sub lovitura de cosor a curățitorului care, uluit, coboară grabnic din copac, ținînd diamantul în mînă, gata dintr-o dată să ucidă.

Nu zăboveam deloc asupra unor asemenea scorneli care din negura vremurilor întrețineau în mintea oamenilor din sate tot soiul de povești despre bănetul rătăcit de unii călugări hăituiți ori hoți uituci. Uneori însă, în zilele cele mai însorite, priveam spre înaltul plopilor, visînd să zărim dintr-o dată sclipirea vreunui giuvaer, așa cum de foarte departe zărești dimineața picătura de rouă scînteind în inima unei umbele. Apoi venea din nou ianuarie.

Din cînd în cînd, la vremea curăţitului, oamenii îşi vorbeau de la un plop la altul, fără doar şi poate pentru a se amuza de felul cum le răsună glasul, ori pentru a sparge tăcerea cerului ce trebuie să-i fi apăsat oarecum. Cuvintele lor, pe care nu izbuteam să le înţelegem, se prelungeau la nesfîrşit şi ajungeau să însemne ecouri de pe cealaltă lume. Uneori răsunau dintr-o dată deasupra creştetelor noastre, în vreme ce noi socoteam că ne aflăm singuri pe cîmp. Ne descumpăneau. Descoperam că de multă vreme eram spionaţi. De ajuns pentru a ne simţi vinovaţi, cu toate că nu ne aminteam ca în cursul plimbării să fi săvîrşit vreo singură faptă ruşinoasă. Dar, aşa cum soarele dogorindu-ţi pielea trezeşte o arsură mai veche, privirile acestea răscoleau în noi întreg furnicarul greşelilor.

Colo sus, oamenii tăcuseră. Nu pentru multă vreme. Din adîncul pajiştilor, pornit dintr-un copac despre care-am fi jurat că n-are pe nimeni în el, venea o chemare ce trezea şirul de plopi cel mai apropiat. Din nou, cerul ducea înspre zare ecouri, întocmai ca un rîu pe malurile căruia spălătoresele vorbesc şi rîd. Apoi, fără să ştim pentru ce, cuvintele încetau brusc. Apropiindu-ne, auzeam loviturile de cosor.

Cînd şi cînd, chiar deasupra noastră, un om rostea cîte o vorbă ce nu cerea nici un răspuns. Cu glas liniştit, cu glasul unui lucrător ce-şi spune lui însuşi numele uneltelor în clipa cînd mîna porneşte în căutarea lor. Totuşi, un anume tremur, unele accente discordante se strecurau în el, dezmiţind familiaritatea de care păruse a fi pătruns la început. Oamenii pe care-i descope-

ream agăţaţi de creştetul plopilor, în golul cerului, nu semănau decît într-un fel înşelător cu oamenii întîlniţi în viaţa de toate zilele. Puseseră de pe acum distanţă între ei şi restul lumii. Ne închipuiam că atunci cînd vom fi murit, în spaţiile de azur în care avea să plutească sufletul nostru, tot astfel îi vom auzi vorbind pe cei de-alături, rudele răposate, cu aceeaşi voce în schimbare, ca de adolescent.

Curăţitorii de plopi nu-şi dădeau seama, se vede, de metamorfoza ce-o suferiseră odată cu urcarea în vîrful copacilor. Poate că nu resimţeau urmările decît în clipa cînd vîntul, începînd să bată, pornea să legene trunchiurile. Atunci se opreau din lucru, înlănţuind strîns cu braţele copacul. Îşi adresau chemări unul altuia, strigînd ca pe vreme de furtună, iar strigătele li se amestecau cu croncănitul corbilor, descumpăniţi de biciuirea aerului. Oamenii erau una cu copacul, îmbrăţişat cît puteau de strîns. Nu-i mai vedeam. Imaginam undeva în spatele norilor existenţa unor personaje pogorînd din ceruri, înveşmîntate în mantii largi ce le-ascundeau picioarele într-o învîrtejire de falduri, crainicii aceia ai judecăţii de apoi pe care-i zugrăvesc pozele pioase şi ale căror strigăte ne fusese dat să le ascultăm mai dinainte, în chip de înştiinţare sau, cine ştie? ca semn al îndurării.

Cînd vîntul se domolea, curăţitorii de plopi urinau din înaltul copacilor unde erau cocoţaţi cu o plăcere vădită. Zăream uneori curba jetului ce se împrăştia în aer. Cum ţineau întruna strîns la piept trunchiul copacului, plopul părea a face una cu sexul lor, nefiind altceva decît transfigu-

rarea fantastică a acestuia. Cine n-ar fi vrut cîteodată să fie un copac ? Cui nu i-ar fi plăcut să pornească în toate direcţiile deasupra pămîntului, să se dezvolte sub chipul unei coroane înălţate spre cer sau, ca şi plopii aceştia, să se înalţe drept, tot mai sus, şi-acolo, în tăcere şi lumină, să se lase pradă la nesfîrşit legănării ameţitoare de sine ? Curăţitul copacilor ţinea numai cîteva săptămîni. Cele mai liniştite din tot anul. Se întîmpla desigur ca un om să cadă uneori din copac, dar noi nu ne aflam niciodată de faţă.

Odată cu venirea primăverii şi a verii, trăiam la rîndu-ne şi noi în copaci. Căutam pomii care să ne ascundă cît mai bine : stejari, nucari sau meri bătrîni pe care nu-i mai curăţa nimeni. Important era să ne putem simţi într-o altă lume, încît spaţiul liber să pară a rămîne îndeajuns de în urmă, pentru a ne da impresia că urcîndu-ne în copac, fusesem duşi la o depărtare nespusă de locurile ce ne erau familiare.

Copacul ajungea curînd un fel de turn ori de porumbar orb în care ne-am fi săturat curînd să tot urcăm şi să scoborîm dacă un anume număr de prezenţe mai mult sau mai puţin vii nu l-ar fi umplut în întregime. Copacul, crengile, frunzele, scoarţa — totul multiplica analogiile, împrumuta cîte ceva din fiecare specie, de la reptilă la pahiderm, de la moluscă la insectă, constituind astfel un imens repertoriu animalier. Dar, de la o vreme încoace, elementul uman domina.

Eram obişnuiţi cu pozele care înfăţişau chipuri de oameni în arbori. Fie că era vorba de arbori genealogici ilustraţi unde se etajau por-

trete într-un frunziș deosebit de verde, fie de reproducerile înfățișînd arborele lui Eseu, cel ce prindea rădăcini în pîntecele patriarhului și purta, așezați pe ramuri, strămoșii lui Christos. Dar mai cu seamă atunci cînd era vorba de desenele-ghicitoare, cele ce ne îndemnau să descoperim un personaj, factorul, jandarmul sau fermiera, în rămurișul unui soi de măr rotund ca o varză. Jocul nu era însoțit de nici o înșelăciune: conturul frunzișului era reprezentat în chipul cel mai corect, iar frunzele care se desprindeau din masa de verdeață nu păreau cîtuși de puțin puse anume acolo.

Personajul în căutarea căruia ne trimitea ghicitoarea locuia într-un copac asemănător întru totul copacilor noștri. De cum ne cățăram într-înșii, descopeream cu ușurință chipurile acelea descărnate pe care uneori nu le zăream decît stînd cu capul în jos, ca într-un exercițiu la trapez. Sîngele ne venea în cap, tulburîndu-ne vederea. Chipul pe care-l alcătuia frunzișul se colora în mov ori în roz. Insecte negre alergau pe el. Chiar și după ce ne reluam poziția normală, frunzele continuau să semene, de nu le mai puteai deosebi, cu niște urechi, cu protuberanțele unei fețe ori cu valurile unei pieptănături. Lumina care strălucea printre ele împrumuta ceva din jocul unei priviri. Puțin mai sus, aplecarea unei ramuri aducea cu rotunjimea unui umăr, a unei cefe. În întuneric, buze născute din asamblarea întîmplătoare a cîtorva frunze ca niște lăncii se clătinau, înfiorate de-o adiere pe care n-o simțeam.

Chipurile acelea din arbori aparţineau toate aceleiaşi rase şi trădau toate acelaşi sentiment. Dar putea fi oare numit „sentiment" aşteptarea aceea, a cărei ardoare era dezvăluită uneori doar de flacăra ce le strălucea în priviri? Nu credeam, desigur, în supranaturalul acestor efigii pe care frunzişul le înmulţea împrejuru-ne. N-ar fi trebuit să fie cu nimic mai prezente decît portretele într-o odaie sau decît personajele întruchipate de broderia perdelelor, de tapetul de pe pereţi, de dunga din tavan în nemişcarea dimineţilor. Şi totuşi, deseori deveneau enigmatice, obsedante. Era de ajuns ca ziua să pară a se întuneca, pentru a nu ne mai tihni nimic, puţintel scîrbiţi, fără chef să ne mai mişcăm ori să vorbim, sau ca vreo fată oarecare să-şi facă de lucru prin copac.

Fata căuta o comoară, un giuvaer, un inel sau o perlă. Fetele credeau în orice. Dar poate că asta numai se prefăcea a căuta ceva în copac... Se căţăra cît mai sus cu putinţă, cobora, o lua pe-o cracă la dreapta, apoi pe una la stînga. Îi vedeam, sub fustă, coapsele, pantalonaşii. Ştiind că bijuteria, dacă va fi existat, nu putea fi decît învăscută în scoarţă, cerceta cu degetul toate ieşiturile, bifurcaţiile cele mai înguste, plesniturile pe unde se scurgea cleiul, deschizătura tăiată între cele două buze din alburnul umflat al lemnului.

Nu se afla loc prin care, sprinţară, muşcîndu-şi întruna buzele, să nu scormonească, fără teamă de insectele pe care le alunga din adăposturile lor. Imprimînd o mişcare de sfredel, degetul mic scormonea pînă şi-n cele mai mici ie-

şinduri, stăruind asupră-le. Alteori plimba încetişor buricul degetului gros pe scoarţă ori pipăia cu căuşul mîinii subsuoara ramurilor. O bănuiam că prelungeşte cu bună-ştiinţă căutarea asta fără speranţă. Pentru plăcerea de-a ne înfuria pe noi, nici vorbă... Cîteodată se lăsa pradă visării şi mîngîia trunchiul copacului cu mişcări sîrguincioase, de sus în jos, aşa cum ai face pictînd sau cum ai mîngîia un cal.

Şi din nou, punea degetul pe jgheabul din locul unde creanga se îmbuca cu trunchiul. Sfredelea îndelung cu degetul, răsucindu-şi-l pe jumătate şi privindu-ne grav, cu ochii măriţi, în întuneric. Îşi legăna picioarele în dreptul corpului nostru. Le respiram mireasma amăruie. Un foşnet străbătea frunzişul, care, puţin mai departe, drept în faţa noastră, alcătuia o faţă prelungă, familiară. Doar gura, de data asta, ne surprindea, deoarece semăna cu gura unui peşte, şi după cum pala vîntului era mai domoală ori mai aprigă, se deschidea în unghi aproape drept, apoi se închidea în puţinătatea luminii albăstrui.

Colo sus fata îşi strecura de data asta mîna de-a lungul unei crengi, mîngîind-o, sprijinindu-şi obrazul de ea. Degetele-i abia dacă atingeau scoarţa alunecînd încolo şi-ncoace fără-ncetare. Puţin cîte puţin, mişcarea li se accentua. Degetele alergau, alergau întruna, dar iată că mîna se oprea şi strîngea atît de tare creanga, încît falangele se albeau. Fata închisese ochii şi-şi încrucişase strîns picioarele, aduse acum sub ea.

Imobilitatea ei făcea şi mai deslușit foşnetul frunzelor : la o nouă răbufnire a vîntului, acestea nu mai închipuiau o faţă, o gură, ci amin-

teau de clipitul unei mulțimi de ochi. O greutate ne apăsa pieptul. Totul se mișca. Toate privirile acelea străpungeau frunzișul, se închideau, se deschideau atît de repede cîteodată, că te gîndeai la scăpăratul stelelor. Un pic năuciți, striveam mașinal în mînă frunzele ce-aveau mireasma amară a picioarelor fetei...

Cît de multe și cît de diferite erau zilele pe care le petreceam în copaci! Acolo, în colivia aceea de frunze, în umbra de-acolo, înconjurați de un întreg eșafodaj de crengi apucînd care încotro, între pereții aceia străpunși de lumina zilei și de legănat, aduceam cel mai tainic prinos al nostru. Acolo ne înrădăcinam iarăși în lume. Cînd nici o fată nu se afla cu noi, cînd nimic nu venea să ne tulbure, ne plăcea să ne lungim pe crengile mari și groase, să le strîngem între genunchi și să le înlănțuim cu brațele. Pătrundeam astfel mișcarea lăuntrică a copacului, scurgerea aceea domoală a sevei mărturisită de toate ramificațiile lui.

Aceasta înmulțea uneori strîmbătatea formelor. În clipa nașterii sale, fiece ramură, firavă ca un fir de iarbă, nu putuse să se dezvolte decît forînd obstacolul aerului ce-o înconjura din toate părțile. Timpul împietrise întîiele contorsiuni. Odată cu creșterea, se perpetuase și imaginea efortului. În aspectul fiecărui copac, descifram povestea unei încercări de înăbușire biruite, deoarece nu era adevărat că lumea în care trăiam și aerul ce-l respiram ar fi fost niște elemente favorabile. Trăind de la un capăt al anului la celălalt în mijlocul naturii, începeam să ne dăm seama că pînă și atunci cînd vremea

se-ntîmpla să fie foarte bună şi pînă şi-n pămînturile cele mai mănoase izbucnirea luxuriantă a vegetaţiei era un lucru amăgitor.

Înainte chiar ca înălţarea plantei să ne dea iluzia spontaneităţii vitale, sămînţa mai întîi, apoi întîiul mugur luptaseră, în eternitatea primelor secunde de viaţă, împotriva asfixiei datorate gazului incolor care în plină lumină scălda lumea de sus. Numai că sămînţa, de vreme ce-ncolţise, nu mai putea să se aplece iarăşi asupra nopţii din care fusese izgonită şi să se mistuie din nou în azotul negru al nefiinţei. Se născocise pentru ea viaţa, moartea, trecerea aceasta prin lumină care ne face pe toţi asemănători firelor de praf ce se învîrt încetişor în aer şi pe care prezenţa unei raze de soare le descoperă în răstimp de o clipă.

Ne dădeam seama limpede că arborii, izvoriţi din noapte, nu străbăteau ziua decît pentru a se întoarce iarăşi, în noapte. Erau ca un soi de trepte între cele două straturi de întuneric. Ramurile lor continuînd să crească năzuiau toate spre universul tenebrelor. Cîteodată, călare pe crengile cele groase, înaintam pînă către capătul lor sau ne cocoţam pînă acolo de unde puteam atinge vîrful cu mîna, ori aproape că-l atingeam.

Scrutam golul ce începea ceva mai departe de ultima frunză, cea care se nimerea a fi aşezată cel mai în afară de masa frunzişului şi care reprezenta stadiul prezent al creşterii copacului. Acolo, la oarecare depărtare, în aerul verii, exista un punct pe care nici o frunză, nici o ramură nu l-ar fi putut depăşi vreodată. Acolo se desfăşura, invizibil pentru noi, vălul negru către care, de

cincizeci sau de-o sută de ani, copacul năzuia cu forța blîndă și dureroasă a germenului încolțit.

Orbiți, amețiți, credeam uneori că zărim preț de cîteva clipe vălul de-un negru desăvîrșit care ne acoperea cerul. Nu era, de fapt, știam asta, decît un punct minuscul în ochii noștri obosiți de lumină. Dar bucățica aceea de noapte, steaua aceea neagră copleșea copacul, în străfulgerarea unei clipe, cu strălucirea celui mai scînteietor dintre diamante.

ERA CA UN FEL DE CHEMARE A UNUI anotimp tainic ce-ar fi putut oricînd să le înlăture pe celelalte, să-şi substituie propria-i veghe vremii bune sau rele şi luminii îndoielnice a zilei ; era ca un fel de întoarcere a unui trecut de care nu ne aduceam aminte să-l fi trăit cu adevărat dar ale cărui urme le păstram ; era, în sfîrşit, ca reapariţia unei specii vii, a unui întreg popor de fiinţe date în vileag doar de propriile lor muşcături : loviturile.

Lovituri de toate soiurile : cele ce ne erau date de alţii, cele pe care ni le dădeam noi singuri din greşeală sau neîndemînare, izbituri, vînătăi — fără să dea sîngele —, zgîrieturi uşoare, dureri care treceau în cele din urmă. Întotdeauna venea un moment în care ajungeam la lovituri. Numaidecît, aerul căpăta albăstrimea sulfului arzînd ; cel mai neînsemnat obiect din jur se acoperea de un strat impalpabil de sare ; totul părea dintr-o dată suspendat, lumea întreagă încremenea într-o tăcere mută. Durerea, în sfîrşit, slăbea. Dar ziua nu-şi recăpăta adevărata lumină decît cu greu ; căldura verii sau frigul iernii nu se făceau simţite decît ca un răsuflu timid ; peisajul îşi recăpăta consistenţa clătinîndu-se, ca în clipa cînd reglezi o lanternă magică.

Încă de pe atunci cei mari nu ne mai loveau. Bătăile dintre băieţii de vîrsta noastră se făceau mai rare şi-şi pierdeau din încrîncenare. După cum loviturile nu mai erau date la voia întîmplării. Ne iniţiam în ştiinţa de-a le plasa cum trebuie. Cele a căror eficacitate nu depindea decît de forţa fizică, aşa cum era trînta — deşi şi-aici îndemînarea îşi avea rolul ei — ne interesau prea puţin. Ne plăceau întîi de toate armele, cele care nu rănesc, care învineţesc numai sau şfichiuie, abia lăsînd urme : vergi, biciuşte, pietre rotunjite.

Ne deprinsesem să ne aplecăm corpul într-o parte, ca atunci cînd vrei să azvîrli o piatră în apă şi să ricoşeze, să închidem un ochi, să imprimăm braţului o mişcare de bici ca să mărească efectul proiectilului, ce-ar fi căpătat datorită acestei atitudini ceva sec, pe măsura urii şi uscăciunii pietrei, a mirosului ei şi a serii care se lăsa. Ochiam mai cu seamă mîinile şi picioarele, pe îndelete, muşcîndu-ne buzele şi limba, căci setea tocmai începuse să ne chinuie.

Loviturile pe care le primeam erau la fel de precise ca şi cele date de noi. Cînd eram atinşi la mînă, puteam numaidecît să sărutăm locul în care piatra ne lovise. Simţeam în gură — deşi nimic nu sîngera — un gust de cremene, de sare şi de sînge. Şi pe deasupra, în jurul nostru lumea nemişcată, desfigurată, într-o seară de demult, oarecum merovingiană, ieşită din cărţile ce ne vorbeau întruna despre supliciul lui Brunehaut.

Cînd piatra ne izbea în genunchi, trebuia să ne aşezăm pe jos, ca să putem pune buzele şi vîrful limbii pe locul atins. În poziţia asta, ne

închideam cu desăvîrşire în noi înşine : era ca un soi de împerechere cu sine. Nu-i ştiam pielii noastre asprimea aceea, răcoarea, nici gustul acela amărui. Durerea nu înlătura pe de-a-ntregul surpriza pricinuită de această descoperire. Sărutam un picior de băiat sau de fată pe care numai durerea îl apropia de noi. Şi dacă n-ar fi fost durerea ?

Cîteodată, aşezaţi în felul ăsta pe pămînt, ne închipuiam că pietrele cădeau ploaie jur împrejur, alcătuind drept deasupra creştetului nostru o boltă, o boltă şuierătoare de lovituri. Şi-atunci, pitulaţi asupra noastră înşine, cît de fraterne ni se păreau propriile noastre coapse şi genunchi ! În preajmă, totul lua o înfăţişare iernatică. Iubirea de sine devenea singurul refugiu.

Fetele se amestecau uneori în certurile noastre sau se vîrau prea pe-aproape. Se întîmpla ca una din ele să fie atinsă de-o piatră. Se văicărea mai tare decît noi, ştiind asta şi zăpăcindu-se de ruşine. În rest, făcea ca şi noi, îşi săruta mai întîi cu lăcomie mîna ori genunchiul, apoi, pe îndelete, se deda unor îngrijiri singuratice, de sălbăticiune. Ne-ar fi plăcut să cunoaştem gustul suferinţei ei. Era oare acelaşi cu cel încercat de noi, cînd ne sugeam propriile noastre vînătăi, sau era ceva mai acru şi mai dulce în acelaşi timp, hrănit de-o căldură mai mare, şi mărturisind acea „sare a fetelor" de care, de-atîta amar de vreme, o taină era legată ?

Ştiam că dacă am fi putut pune gura pe vînătaia aceea mică, ne-am fi strecurat pe de-a-ntregul înlăuntrul fetei pe care o lovisem. Durerea ei ne croia drum. Durerea, pînă şi cea mai ne-

însemnată, putea predispune trupurile la o înfrățire adevărată, putea să le scoată din orbirea, din refuzul lor. Pe pielea netedă și compactă a semenelor noastre, iată că suferința lăsa urme, punea peceți roze, apoi vineții, unde cîteodată dădea sîngele, și aducînd cu vinele colorate în care, pe cînd stăteam îngenunchiați pe lespezile din biserică, descopeream tainele marmurii.

Nimic nu era prea mușcător, prea tare, prea ascuțit, prea iute pentru a pricinui aceste suferințe ce pătrundeau tot mai adînc în carnea altuia și care ne făgăduiau, timp de-o secundă, nădejdea unei crize. Cel mai adesea, ne băteam pentru ca celălalt, simțind la rîndu-i durerea de pe urma loviturii, să fie pentru o clipă aidoma nouă.

De la cele dintîi semne ale primăverii ne procuram nuiele verzi din răchită, tăiate din sălciile pitice și roșietice. Mulțumită lor, șfichiuiam aerul după plac, scoțînd șuierături ca o mierlă îmblînzită și invizibilă. Vai de cel ce s-apropia ! Codița aceea subțiratică, străbătută de sevă, și care sub coajă dădea la iveală un lemn bălos, se încolăcea ca și curelușa unui bici împrejurul pulpelor, a mîinii, dacă nu chiar și de gîtul adversarului, sau numai a victimei. Lăsa pe locul acela o urmă violacee și te făcea să simți o usturime mai tare, decît aceea a veninului.

Toate astea : șuieratul prin aer, seva, prospețimea nuielii, pînă și culoarea vînătăii și răceala zilei dădeau adevăratul lor gust semnelor vestitoare ale primăverii. Fără nuielele de răchită, fără întrebuințarea pe care le-o dădeam, martie n-ar fi avut aceeași realitate pentru noi. Durerea

aceea mică și ascuțită pe care ne-o pricinuiam unul altuia era adevăratul atribut al primăverii, așa cum amorțitul degetelor era nedespărțit de luna decembrie.

Uneori la vremea aceea, cînd trecea prin crengile încă desfrunzite ale vreunei sălcii, vîntul începea să șuiere cu aceeași rîvnă ca atunci cînd cu nuielele noastre biciuiam aerul din jur. Pe cer norii fugeau în devălmășeală, încălecîndu-se unul pe altul. Simțeam o plăcere din cele mai vii să-i auzim curînd pe toți ceilalți copaci începînd la rîndul lor să șuiere. Unii, foarte înalți, își trosneau în același timp rămurișul, le scîrțîia trunchiul. Ai fi zis că durerea răspîndită de sus, prin pătienjenișul ramurilor șuierătoare, cobora treptat în ei.

Durerea era, într-un anume fel, tot atît de ușor transmisibilă ca și fluidul electric. Peste tot dădeai de urmele lăsate de ea. Încît nu exista nici un fel de materie care, alcătuind coada unui bici, să nu se usuce și să plesnească în scurtă vreme pe locul unde o țineai apucată cu mîna. Din pricina sudorii, neîndoielnic. Pe cînd cozile celorlalte instrumente uzuale, ale uneltelor, nu arătau c-ar fi fost corozive pînă-ntr-atît.

Era lucru bine știut că răutatea și mînia acidulau sîngele și sudoarea. Dar de ce să vorbim aici de cruzime sau de mînie? Ne gîndeam oare la dușmani cînd meșteream bice? Nu. Încercam doar nevoia de-a completa un arsenal răzleț în care dintotdeauna biciuștile își avuseseră locul lor, de-a desăvîrși acea „tehnică a loviturilor" în lipsa căreia ceva pe lume ar fi rămas paralizat. Căpătasem iscusință în meștereala asta: coadă

din alun ori din bambus, mai mult sau mai puţin împodobită, mai mult sau mai puţin lungă, după cum alesesem lasoul îmblînzitorului american sau biciuşca vizitiului, cureluşă împletită şi şfichi din fire dese... Obiectele ieşite din mîinile noastre se puteau măsura cu cele ieşite din fabrică. Uneori, vreun ţăran zgripţuroi ne cumpăra cîte-un bici pe nimica toată. Le ţineam îndeobşte pentru folosul nostru.

Şfichiul era adevăratul suflet al biciului ; în sensul în care fabricanţii de instrumente muzicale îl dau acestui cuvînt ; dar şi în celălalt sens. Cu neputinţă să scoţi un pocnet mulţumitor dacă şfichiul nu era de-o calitate fără cusur. Cu neputinţă să işti pe pielea animalului sau a persoanei lovite durerea aceea grabnică şi tot atît de pătrunzătoare ca înţepătura unei viespi. Nici vorbă, ai fi putut oricînd biciui sau plesni cu altceva, ai fi putut lăsa vînătăi ori lovi pînă la sînge. Dar ce folos ? muşcătura şfichiului era de neînlocuit. El era duhul.

Smoc sau pleasnă cele două cuvinte se întrebuinţau deopotrivă pentru a desemna şfichiul. Un fir subţire, cu şuviţele împleturii atît de îndesite şi strînse, încît nu le puteai nici distinge, nici despărţi unele de altele. L-ai fi crezut ceruit. Nu puteai vîrî unghia în el. Şi totuşi era la fel de suplu ca un singur fir. Ai fi putut spînzura un bou de el, fără să se rupă. Capătul cureluşei împletite pe care-l înnodam după un tipic anume plesnea atît de tare, de sec, încît în minutul următor respirai în aer un miros de praf de puşcă.

Oricît de umil ar fi arătat, capătul acela mic de curea merita toată credința noastră. Puterea lui se întindea dincolo de puterea celorlalte părți ale biciului. Cu capătul acela, strîngînd, sucind strînsoarea, în operația așa-numită a „răsuciturii", oamenii castrau animalele tinere. Bun să se înfășoare, să se înnoade asupra lui însuși și cîteodată să taie, biciul devenea o armă de strangulare, de decapitare aproape. Cu bicele noastre retezam capetele la ierburi, seceram florile, sau, mai sus în cer, făceam să se rostogolească unele după altele la picioarele noastre capetele nălucilor din gol. Dar era ca și cum în noapte ai fi scăpărat deznădăjduitor o brichetă fără fitil. Nu lua foc. Nici o luminiță.

Încercam atunci să introducem loviturile în viața noastră de toate zilele. Cel mai nimerit, pentru asta, era să facem din ele un soi de monedă. Promiteam cutare obiect, cutare serviciu, cutare tăinuire sau chiar ceva bun de mîncat celui sau celei care, în schimb, primea să-și lase pulpele, brațele, mîinile la dispoziția unui oarecare număr de plesnituri de bici ori de nuia. Afacerea se încheia cu surescitare, sfidînd, crescînd prețul. Apoi, cînd se trecea la realizarea ei, fiecare din cele două părți încerca dintr-o dată un pic de rușine.

Cînd să lovim, plecam ochii. Plecam ochii și atunci cînd jucam rolul de victimă. Și totuși, cumpănind bine, era ceva cît se poate de moral. Cel care suferea era răsplătit. Chiar de către acela care-l supunea la suferință și care, pentru a se pedepsi, se lipsea de-un lucru de preț, de-o plăcere, își înstrăina libertatea. Atunci, de unde ve-

nea stinghereala ? De ce, pentru o clipă, ne simţeam goi parcă, şi ca împinşi unul în faţa celuilalt întru săvîrşirea unui act fără nume ?

Fetele, prin simpla lor prezenţă, nu întîrziaseră să schimbe în mod simţitor aspectul acestui negoţ. Pentru două lovituri date cu nuiaua (cele mai drăguţe pentru trei, cele mai mari pentru patru : se vede limpede la ce jalnică tarifare ajunsesem) se lăsau sărutate o dată. Primindu-şi partea, cele mai multe dintre ele loveau din toate puterile sau, îmbătate, treceau peste numărul statornicit. Îndurînd durerea fără să crîcnească, victima, în loc să-şi ia răsplata — sau să şi-o ia îndoit, ca să se despăgubească — o muşca pînă la sînge pe fata care-l biciuise. Ea începea să urle, încerca să riposteze, îşi asmuţea aliatele care se pomeneau pe loc cu noi în faţă.

La drept vorbind, fiecare dintre noi, fiecare dintre fete, nu căutase altceva decît strigătele, loviturile, plînsetele, violenţa aceea. Ce-ar fi putut schimba o sărutare ? O sărutare nu ducea la nimic din ce-am fi rîvnit noi. Loviturile, dimpotrivă, ne-o predau întreagă pe aceea pe care o loveam.

De cum îi răsuceam braţul, fata luneca la picioarele noastre, soră scăldată în lacrimi, soră într-atît de iubită ! Cu fiecare din strigătele, din gemetele ei, o îndrăgeam mai mult şi-ntr-atît de uşor şi deplin, încît ne pufnea rîsul în cele din urmă. Uneori, fata încerca să se libereze. Luptîndu-ne, faţa noastră se atingea de a ei. Lacrimile ei ni se scurgeau pe buze. Atunci ne trăgeam puţin îndărăt, zăpăciţi dintr-o dată şi speriaţi, aşa cum te sperie incestul.

Odată trecute clipele de frenezie, ruşinea ne cuprindea iarăşi de pe urma celor petrecute, ne întorceam la bicele, la nuielele noastre de răchită, la pietrele cele rotunjite, la arsenalul care, prin simpla lui existenţă, provoca loviturile, le atrăgea, făcîndu-le să zboare dintr-o dată printre noi, fără să ne aşteptăm la asta. Poate că, izbucnită prea departe de noi, ca să fi ştiut sau ca să participăm şi noi, o ceartă se iscase şi cuprinsese clanurile, stîrnind violenţa. Sau poate conflictul iniţial se ivise cu cîteva ceasuri sau cu cîteva zile în urmă... Loviturile soseau aduse de aer ca o boală contagioasă.

De aceea, pînă şi în zilele cele mai liniştite, le simţeam veşnic prezenţa în limpezimea cerului, pe pămîntul acesta neprihănit, în pietrele aproape albe de-acolo, de sub picioarele noastre, ca şi în repeziciunea cu care sîngele ne curgea prin vine. Să fi fost oare loviturile una şi-aceeaşi cu adevărul? Să fi întruchipat duhul dumnezeiesc? Mîntuirea noastră trebuia oare să treacă prin ele?

Ne spuneam întruna cu exaltare cuvintele lui Isaia: „Spada mea s-a îmbătat în ceruri". Şi spada aceea beată, de două ori mai strălucitoare pe lumina zilei, ne-o închipuiam căzînd încetişor şi secerînd încoace şi-ncolo ca să ne atingă, retezînd în trecere părul aurit al lui Phoebus cel din poze, străbătea norii ca o săgeată, o şi auzeam şuierînd deasupra capetelor noastre... Dar nu, nu era nimic altceva decît vîntul înfiorînd ramurile sălciilor. Cît am fi vrut să facem din bietele noastre arme spada de care vorbea Isaia!

Visam la o beţie, la un delir al dreptăţii. Ce însemnătate avea dacă am fi meritat sau nu lo-

viturile ! Plesnească bicele ! Şuiere vergile ! Zboare pietrele ! Loviturile, durerea lor, îl făceau să se prosterneze pentru o clipă lîngă noi pe un frate, cu ochii închişi, îmbrăţişîndu-şi genunchiul : frate într-atît de-adevărat dintr-o dată, într-atît de apropiat ! Făceau să se iveaască alături de noi o soră, cu gura lipită de încheietura mîinii, goală parcă, deschizîndu-ni-se, strălucind de lacrimi ca o fecioară de ceară. Dar iată că loviturile cădeau asupră-ne. Înjuram, blestemam. Alteori, o senzaţie de abandon, de întristare ne strîngea inima. Curînd, totul se potolea. Ne aflam aşezaţi undeva pe pămînt. Înălţam privirile. Niciciînd lumina zilei nu ni se păruse într-atît de strălucitoare.

DE LA O VREME, UNA DIN FETE ÎȘI luase obiceiul să ne repeadă pumnul în coastă de cum izbucnea vreo luptă sau numai vreo ceartă între noi. Rămîneam țintuiți locului de uimire ca și de strășnicia durerii. O piatră nu ne-ar fi durut mai rău. De unde venea tăria loviturii ? Trăgînd folos de pe urma uluielii noastre, fata fugea, fără ca nouă să ne treacă prin gînd s-o urmărim. Durerea era atît de ascuțită, atît de pătrunzătoare, încît simțeam nevoia să ne uităm grabnic dacă nu dăduse sîngele. Ceilalți ne ajutau să ne descheiem mult cămașa. Cineva alerga să ude o batistă. În vremea asta, într-unul din făgașele dintre coaste, pielea ni se învinețea și se umfla puțin. Deasupra, puteai vedea zvîcnetul inimii. Și asta atrăgea dintr-o dată atenția tuturor. Se aplecau cu toții să vadă mai bine. O fată își punea cu grijă vîrful arătătorului pe locul care zvîcnea. Nimeni nu se mai gîndea la lovitura primită și nu se mai întreba ce anume o putuse face atît de năprasnică.

Curiozitatea asistenței ne molipsea și pe noi. Cu bărbia vîrîtă în piept, priveam cum ne bate inima de parcă ar fi fost a altuia. În ciuda durerii ce cuprinsese toată partea aceea a pieptului, își urma bătăile regulat, oferind imaginea pleni-

tudinii și a seninătății, ceea ce ne punea avantajos în relief stoicismul. Dar cineva făcea remarca, nu neîndreptățită, că inima părea a-și îndesi bătăile. Ceea ce însufleţea iarăși interesul asistenţei, amenințat să slăbească. Eram cercetați despre cauza acestei schimbări de ritm. În ce încurcătură ne aflam mărturisind că nu știm ! Începeam să ne simțim prost. Cum să-ți stăpînești bătăile propriei tale inimi ? În jurul nostru, unii și începuseră să rîdă. Toată compasiunea trezită de lovitura pe care-o primisem pierise într-o clipă. Cadența din ce în ce mai accelerată a acestui organ ai fi zis că dezvăluie altora gîndurile, dorințele, temerile, remușcările tăinuite cu grijă de noi pînă atunci. Senzația că se putea citi înlăuntrul nostru ca într-o carte ne mărea și mai mult stingherealа, ne îndesea bătăile. Din victime deveneam vinovați, îndreptățind cu fiece secundă ce se scurgea pedeapsa la care fata ne supusese. După ce stătuse la oarecare distanță, aceasta se apropiase de grup, ca și cum ar fi simțit de departe schimbarea în atitudinea celor prezenți care o făcea să fie atît de repede iertată. O vedeam în fața noastră în clipa cînd, cu ochii în jos, înlăturînd privitorii cu coatele, ne încheiam la cămașă. Fata ne privea fără pic de căință dar și fără cea mai mică urmă de sfidare. Întorcea capul și rămînea mută cînd, cu umilință aproape, o întrebam cu ce lovise.

Numai de cîteva zile se arăta atît de sigură de ea. Înainte trecea printre fetele care se speriau cel mai ușor. În tot felul ei de a fi anumite semne arătau acum că nu mai era aceeași. Privirea ei n-o mai ocolea deloc pe-a noastră. Vorbea

mai puțin și pe un ton mai retezat. Se îmbrăca în culori închise. Nu mai rîdea defel. Dar mai cu seamă în ochi i se putea vedea metamorfoza. Zăream în ei o sclipire neagră pe care n-o remarcasem pînă atunci. Poate că nu fusesem atenți, ce-i drept. Și ochii păreau să i se fi mărit și erau încercuiți de cearcăne. Într-un cuvînt, fata asta încetase să mai semene cu suratele ei, față de care arăta încă și mai multă răceală decît față de noi.

N-aveam să descoperim decît ceva mai tîrziu ce ținea ascuns în pumn cînd, după multe provocări și zădăreli, o sileam să se bată. Cu toate că-i purtam pică pentru violența loviturilor pe care ni le dădea cîteodată, îi căutam tot mai des tovărășia. Privirea liniștită, curajul, laconismul ei — toate ne impresionau. Deși nu le-am fi admirat tot pe atît dacă n-am fi ghicit că erau dobîndite cu prețul unui mare efort și constituiau o adevărată faptă de vitejie, un echilibru a cărui fragilitate nu ne scăpa. Fata, ieșită prin propria-i voință din cercul tovarășelor ei, părea să-și fi aflat o stare asemănătoare celei ale noastre, fără a-și găsi, pe cît ne dădeam seama, mulțumirea și tihna. La drept vorbind nu s-ar fi putut spune că se masculiniza. Rămînea la hotarul celor două sexe, își lua aere de băiat, dovedea în lupte o agresivitate aproape virilă, dar restul timpului părea a pluti într-o anume nehotărîre care o osîndea la singurătate. Își scurtase cozile. Dar ceafa continua să-i fie la fel de gingașă.

Cînd se așeza alături de noi, țesătura fustei, în care se afla desigur un buzunar a cărui deschi-

zătură n-o zăream, lăsa uneori să se bănuie un obiect îndeajuns de lung, cilindric și puțin curbat. Nu ne mai puteam desprinde privirile de la el. Văzînd încotro se ațintesc, fata își încrucișa mîinile în poală, ca să ascundă forma corpului straniu care ne atrăgea atenția. Cu toate că din fire nu eram prea rușinoși, și pe deasupra indiscreți la culme, șovăiam s-o întrebăm pe fată despre obiectul pe care fusta ei îl ascundea — destul de prost dealtminteri. Ne dădea nouă prin minte că ieșindul răzbătînd prin fustă venea de la arma de care fata se slujea ca să ne lovească. Dar preferam să nu aflăm pe loc din ce anume se alcătuia arma, de teamă ca la vederea ei amintirea loviturilor primite să nu devină încă și mai neîndurătoare. Conturul obiectului (dar era oare vorba numai de-un simplu obiect?) nu vestea, într-adevăr, nimic bun, nici pe deplin cinstit, nici foarte curat. N-aveam oare să descoperim că atingîndu-ne, ne însemnase cu un soi de pecete respingătoare? În același timp, ne era teamă să nu descoperim vreo înclinare nesănătoasă, poate chiar respingătoare, la fata aceea la care ne plăcea la urma urmei și înfățișarea ei nevinovată, și culoarea ochilor.

Nerăbdătoare să scape cercetării noastre, ea se scula și se îndepărta, potrivindu-și cutele fustei. Uneori se întorcea și, ca și cînd noi am fi crescut dintr-o dată și-am fi devenit fioroși, se înspăimînta, începea să fugă. Așa se face că într-o seară s-a împiedicat de-o piatră și s-a lungit la pămînt. Dintr-o singură mișcare, fără să ne fi înțeles, ne-am aruncat asupra ei. Era prea multă vreme de cînd corpul acela, obiectul pe care-l

vedeam conturîndu-se prin țesătura fustei ne punea închipuirea la încercare. Cruntul adevăr era preferabil ipotezelor de tot felul pe care nu încetam să le facem și care ne duceau binișor la nerozie, la tîmpenie. A fost de ajuns să ridicăm fusta fetei ca să descoperim că obiectul se afla între două cute, într-un buzunar a cărui deschizătură era ascunsă de un cordon de piele vopsită. A trebuit să-l facem să lunece pînă sus, ca să poată ieși afară. Obiectul acela care ne intriga atîta nu era decît un corn. Un corn de boulean sau de tăuraș, așa părea la cea dintîi cercetare.

Era lucru obișnuit să dai peste coarne asemănătoare prin islaze: animalele le pierdeau cîteodată cînd se băteau, sau izbindu-se de vreun copac în goana lor oarbă. Mai găseai și prin șuri, căci mulți țărani retezau, din precauție, coarnele boilor de povară. La fel făceau și măcelarii, după ce omorau vita și o jupuiau. Cornul ăsta nu avea, în partea dinspre rădăcină, acea tăietură netedă făcută de ferăstrău, dar nici nu aflai la el ascuțișul vinei cornoase, după care se recunosc coarnele smulse. Iată de ce nu puteam ghici deloc de unde venea.

Greu pentru fată fusese, desigur, să găsească un corn de ajuns de scurt ca să nu iasă decît cu cîțiva centimetri din pumn. Era vorba de-un corn aproape drept, a cărui curbură, foarte ușoară, umplea de minune pumnul de cum îți strîngeai degetele peste el. Rotunjimea din vîrf îngăduia să izbești dar nu să-l rănești pe adversarul atacat. Ai fi zis că-i capătul degetului gros, fără ascuțișul unghiei. Forma pe care o avea la vîrf ca și coloritul de-un alb-sidefiu îl făceau

să se confunde de minune cu mîna ce-l ţinea, mai cu seamă cînd era vorba de-o mînă de fată.

De cînd îi luasem cornul din buzunar, prietena noastră se arăta cît se poate de descumpănită şi de stingherită. Dintr-o dată, îi pierise curajul. Cu lacrimi în ochi, ne implora să-i dăm înapoi obiectul. I-am răspuns că-l ţinem la noi atîta vreme cît nu ne mărturiseşte de unde-l are, toată povestea lui, şi pînă cînd nu ne va fi spus de ce ţine atît de mult la el. Ghicisem noi că pentru ea cornul întruchipa o armă mai presus de toate celelalte, poate chiar mai mult decît o armă. În viaţa de toate zilele obiectele dure nu lipseau. Ca să dai loviturilor mai multă tărie, n-aveai decît, trecînd peste cinste, să-ţi înarmezi pumnul cu un capăt de cracă, o bucată de fier, o cheie ori coada unui briceag închis. Faptul că fata alesese un corn da de bănuit că pentru ceea ce avea de gînd jinduia la sprijinul unei forţe oarecum magice. Oricine ştia că rănile pricinuite de loviturile de corn, şi de care nu erau cruţaţi ţăranii crescători de tauri, numeroşi prin ţinut, se vindecau greu, dacă nu cumva se întîmpla ca din asta să li se tragă chiar moartea. Te pîndea tetanosul. Cînd primejdia lui trecea, se ivea aceea a cangrenei.

Se vedea cît de colo că un corn nu era o materie inertă, minerală, aşa cum aspectul lui te-ar fi putut îndreptăţi sau bănui. Sub învelişul de onix, mai păstra încă, multă vreme după ce fusese smuls sau pilit, vine fibroase care aveau elasticitatea unui ţesut organic. O anume jilăveală, o anume sudoare le îmbibau, le dăruiau moliciune,

iar cînd le dădeai foc se topeau, răspîndind un fum tare acru. Dovada că era vorba de-o substanță vie mai era dată și de utilizarea ca îngrășămînt a pulberii de corn, pe care fabricanții de piepteni și de nasturi o scoteau din deșeuri.

O dată dovedită puterea de contaminare a coarnelor, era limpede că ea avea să fie mai mare sau mai mică după firea, starea, temperamentul dobitoacelor cărora aparțineau sau aparținuseră. De necurățenia asta a coarnelor puțin ne păsa în clipa aceea, de vreme ce loviturile date de fată nu ne pricinuiseră niciodînd nici cea mai mică rană. Dar dacă fata se slujise tocmai de acel obiect, o făcuse, după toate aparențele, pentru că îi atribuia alte virtuți, pe care noi nu le puteam bănui.

Își dădea ea bine seama, de la o vreme, că natura neobișnuită a armei ce-o purtase asupră-i ne putea îndreptăți să facem cele mai rele presupuneri. Era și motivul pentru care începea acum să răspundă, nu fără încurcătură și tristețe, la întrebările noastre. Ne-a dezvăluit că avea un nume cornul ei: Manoum. Era numele unui tăuraș din turma tatălui ei. Cu cîteva luni în urmă, își rupsese un picior și trebuiseră să-l sacrifice. Fata simțise o mare durere. Botezase ea însăși animalul, atunci cînd, într-un moment de bună dispoziție, tatăl i-l dăruise. Îl ajutase pe Manoum să facă primii pași, în afara staulului, ținîndu-l de-un pripon, și alergase după el pe islaz în neștire. Ea îl țesăla, ea îl spăla și-l pieptăna, plăcîndu-i să-i netezească la nesfîrșit perii de pe frunte care, la viței, se înșurubează ca într-un soi de vîrtej. Dragostea cu care animalul răspundea la alintările fetei devenise încetul cu încetul îndeajuns de pu-

ternică pentru a înăbuși instinctele speciei. Nici că era taur mai blînd ca el. Între timp creștea și ar fi sfîrșit desigur (lucru firesc, văzut adesea la semenii săi) prin a-și redobîndi agresivitatea, nedespărțită de forța virilă. Fata era sfătuită să fie cît se poate de prevăzătoare cînd se afla lîngă el. Ai ei o îmbrăcau în culori închise : rochii cenușii ori negre, flanele bătrînicioase. Dragostea de tauri te face să porți doliu aproape. Tatăl prietenei noastre era la rîndu-i din ce în ce mai îngrijorat. Își blestema generozitatea de-o clipă. O surprinsese pe fată într-o zi zădărîndu-l cu glasul ei într-un ungher al ocolului, iar animalul dovedise pentru prima dată că știe să pufăie și să sufle ca oricare altul. Ceva mai tîrziu, cînd Manoum își rupsese piciorul (n-aveau să știe niciodată în ce chip anume), familia nu-și ascunsese ușurarea, cu toate că moartea taurului însemna o pagubă. Nimeni nu voise s-o asculte pe fată care se ruga înlăcrimată să cheme veterinarul. Venise măcelarul în locul lui. Fata căpătase de la el un corn de-al animalului, spart cu ciocanul de abator. Prietena noastră stătuse atunci mai bine de-o săptămînă fără să vorbească cu cineva. Ai ei îi spuneau să poarte culori mai aprinse, să-și pună rochii de vară, pentru că se făcuse cald. Ea nu răspundea.

Din clipa aceea, începuse să deprindă un fel de-a fi băiețesc sau, dacă nu, măcar să dovedească o anume răceală — un curaj care, chiar dacă n-o făceau să împărtășească pe de-a-ntregul, o apropiau de sexul nostru. Descoperearm acum de ce loviturile date cu cornul lui Manoum aveau mult mai multă putere decît brațul ei slab de fată. Era vorba de forța aceea aprigă, masivă, caracteristică

bovinelor. Tăria durerii ce-o simțeam ne uimea, ne lăsa cu răsuflarea tăiată, fără glas, cu sîngele oprit în loc. Recunoșteam într-asta privilegiul dobitoacelor. Zgîrietura unei labe de pisică, chiar cînd nu era dată cu toată puterea, putea să-ți sfîșie carnea pînă la os. Ca să obții aceeași rană în tot atît de puțin timp, ar fi fost nevoie de vîrful unui brici și de toată forța unui om. Colțul unui cîine care părea să muște în gol, aproape în joacă, îți străpungea degetul dintr-o parte într-alta. Cuțitul cel mai ascuțit al unui măcelar n-ar fi putut avea un efect asemănător decît dacă i-ai fi imprimat o mișcare extrem de violentă. Cine altcineva decît o viespe ți-ar fi putut înfige în piele un ac de-aceeași mărime cu însăși insecta ?

Animalele dețineau puteri a căror taină n-aveam s-o descoperim vreodată. Taurul își concentra toată forța în coarne care, deși rotunjite la vîrf, aveau puterea de străpungere a unei spade. Spadă grosolană, înăuntrul căreia se deschidea o mînă gata să sfîșie, să strivească totul în calea ei, să molipsească fundul plăgilor pe care le făcea, să vîre înăuntru tetanosul, cangrena, infecția care flutura nelipsit în jurul coarnelor, ca panglicile unei banderile, și să aducă, în afară de suferința așteptată, o uriașă durere caracteristică numai cornului. Atunci cînd nu străpungea carnea, cornul continua să-și păstreze aceleași virtuți. Durerea părea să prelungească în trup vinele, dîrele vinețiu ce colorează sau punctează marmura pînă în ultimele ei străfunduri. Îți inventa tendoane, nervi care cu o clipă înainte nu existaseră ; îți încingea pîntecul, șalele, urca în umăr, se așeza

ca o pasăre la ea pe prăjină şi-ţi ameninţa ochii cu ciocul ori de cîte ori întorceai capul spre ea.

Fata înţelesese limpede toate astea. Dar poate că n-ar fi recurs la arma aceea dacă cornul ar fi fost al oricărui alt animal. Ne uitam la corn şi-l pipăiam. Cît de neted şi de desăvîrşit era! Unghia nu dădea nici de cel mai neînsemnat zgrunţure, plesnitură ori tăietură. Părea a căpăta, pe unele locuri, transparenţa opalului. Nori alburii, încremeniţi, se îngrămădeau pe locul acela, între dîre cafenii sau albăstrii, abia vizibile. Cer tulbure, mare lăptoasă pe care continua să plutească sufletul taurilor tineri după ce mor, al unor veşnici tineri tauri, înotînd într-un ocean de azur, de fum şi de bărbăţie.

Rămînea oare pe pămînt destulă putere de pe urma lor pentru ca împrumutînd-o, prima venită să ne poată egala, să ne poată întrece? Ne-ar fi plăcut să ne putem încredinţa pînă la capăt. Tocmai de asta şi hotărîsem să-i înapoiem fetei cornul. I-am jurat că n-o să dezvăluim nimănui existenţa lui. Ca răsplată pentru discreţia noastră, ea n-avea să ne mai lovească niciodată, sau cel puţin niciodată cu ajutorul cornului. Fata se îndepărtase fără să răspundă. Mergea încet, cu capul plecat. La un moment dat s-a oprit şi şi-a desfăcut braţul într-un gest larg. Am înţeles că aruncase cornul cît putuse mai departe, pe cîmp. Şi deodată, ne-am simţit cuprinşi de remuşcare şi de tristeţe.

CHEIA ! CHEIA ! DAR LA CINE SE AFLA cheia ? Întrebarea zbura din gură în gură. Fetele, ca totdeauna pradă agitației mai mult decît noi, erau încîntate de-atîta grabă, alergau în toate părțile, se învîrteau, fără să fie de vreun folos. Cineva aducea în cele din urmă cheia. Numaidecît ne și repezeam cîțiva pentru a încerca să i-o smulgem din mînă. În timpul ăsta, fata stătea culcată pe spate, în iarbă, cu batista vîrîtă sub nas. Ținea ochii pe jumătate închiși și-și întinsese picioarele. Brațul stîng odihnea pe pîntece : profita de împrejurare ca să se înconjoare de demnitatea celor aflați pe moarte.

Fără să știm dacă lucrul acesta trebuia pus pe socoteala blîndeții climei, care, într-anumite anotimpuri slăbea vinele, sau pe aceea a anemiei ce însoțește uneori pubertatea, fapt e că celor din grupul nostru le curgea din ce în ce mai des sînge din nas. Brutalitatea jocurilor noastre îndreptățea, ce-i drept, sîngerările. Fetele erau încă și mai predispuse decît noi unor asemenea accidente. După cum se arătau și mai răbdătoare decît noi. Ai fi zis că sîngele le punea în valoare. Sîngele care începea din nimica toată să li se prelingă din nări — nu era oare o aluzie la anumite fenomene de nemărturisit care însemnau pentru tovarășele noastre sfîrșitul copilăriei ?

Îşi dădeau bine seama în ce măsură noi eram fascinaţi de el. Dar dacă, în timp ce sîngerau, fetele păreau a se mîndri cu superioritatea, cu avansul lor asupra noastră — avans despre care noi nu puteam arăta, din păcate în chip decent, că era iluzoriu — nu înseamnă că izbuteau să-şi ascundă propria lor uimire. Din clipă în clipă, în timp ce aştepta cheia pe care noi ne certam, fata îşi lua batista de la nas şi se uita cu ochii largi deschişi cum petele se lăţesc. Era un sînge oarecum diferit de-al nostru, ceva mai deschis la culoare, o nuanţă ceva mai plăcută ochiului. Deşi se prea poate ca strălucirea să nu-i fi venit decît de la albeaţa batistei.

Albeaţă care se îngusta încetul cu încetul, sfîrşea prin a dispare cu totul. Petecul de pînză era acum îndeajuns de îmbibat pentru ca fata, fără să-şi dea seama, să se mînjească de propriul ei sînge. Îşi întindea pe buze, pe bărbie, pe vîrful nasului şi pe partea de jos a obrazului ca un soi de vopsea, care şi începuse să fie ceva mai închisă la culoare decît pata de pe batistă. La acest machiaj se adăuga umbra ierburilor ce brăzdau faţa fetei. Sfîrşeau prin a-i face chipul de nerecunoscut. Creadă alţii basmul care spune că hemoragia face feţele livide! Descopeream că un fel de întunecime se grăbea să se înstăpînească pe locul de unde sîngele se scurgea. Tot sîngerînd, fata ar fi ajuns tot atît de pămîntie ca un ciumat.

Era şi timpul să recurgem la virtuţile cheii. O întorceam pe fată cu burta în jos, fără ca ea să se împotrivească. Ne aşezam pe vine lîngă capul ei şi, cu mîneca suflecată pînă la cot, ne afundam mîna, cea în care ţineam cheia, în răscroiala

rochiei. Desigur, fata ar fi putut să se ridice în şezut, ca să uşureze scoborîtul cheii, dar ştia, la fel ca noi, că poziţia verticală favorizează hemoragia. Pe deasupra, hainele erau atît de strîmte pe ea — creşteam ca din apă — încît alunecarea cheii ar fi fost numaidecît împiedicată.

Mîna ni se rătăcea de mai multe ori în rufărie, apoi dintr-o dată dădea de piele. La atingerea cheii reci, fata îşi înălţa repede omoplaţii, aducîndu-i unul lîngă celălalt. Simţeam strînsoarea lor tot mai mult, pînă în clipa cînd, forţînd trecerea, aşezam dintr-o dată cheia undeva, foarte adînc, acolo unde talia începea să se subţieze. În locul acela spinarea, căreia îi simţisem sub falangele noastre toate vertebrele, alcătuia o scobitură ceva mai adîncă, între doi muşchi prelungi. La rîndu-le, aceştia reacţionau datorită atingerii cu metalul, crispîndu-se, încercînd să se apropie unul de celălalt şi făcînd ca scobitura mijlocului să se adîncească şi mai mult.

În acelaşi timp, braţul nostru gol simţea pe toată lungimea lui, adică începînd de la ceafa fetei şi pînă la şalele ei, aceeaşi moliciune şi aceeaşi crispare de parcă trupul acela, în loc să respingă prezenţa străină ar fi voit s-o ducă cu sine tot mai afund, s-o întemniţeze, s-o resoarbă. Si-atunci, pentru o clipă, se întîmpla ca pîntecele şi tot bazinul fetei să se sugă atît de tare, încît elasticul chilotului ei, pe care degetele noastre îl atingeau şi care ceva mai înainte era strîns, devenea larg. Mai încolo, începea delta osoasă a osului sacru, iar sub mîna noastră barată de cheia rece începea să se întindă o piele mai pufoasă şi mai caldă decît în altă parte. Duceam cheia ceva

mai sus şi o lăsam din mînă. Apoi ne retrăgeam braţul. Totul nu ţinea decît cinci sau şase secunde.

Fata îşi înălţase capul şi-şi privea batista însîngerată. Poate că nu încetase s-o privească nici chiar atunci cînd corpul i se mişca, unduia şi se contracta sub degetele noastre. Acum, cînd faţa i se afla din nou în plină lumină, mîzgăleala roşie ce-o acoperea pe jumătate îi dădea un aer copilăresc. Nasul părea dat cu cîrmîz. Buzele erau aproape negre. Zgrunţuri de sînge închegat încercuiau orificiul nărilor. Hemoragia încetase.

Dîndu-şi capul puţin pe spate, fata trăgea aerul cu sorbituri mici, ca să poată reţine în nas sîngele care începuse să se coaguleze. În acelaşi timp îşi mişca şalele şi fundul : cheia trebuie s-o fi stingherit. Noi ne pregăteam să purcedem la căutarea ei, dar fata se şi ridicase. Îşi ciupea hainele în dreptul taliei, ca să le desprindă de pe trup, se răsucea puţin, îşi vîra mîna între picioare, pe deasupra fustei, ca să elibereze cheia aflată acolo în chiloţi şi, o clipă mai tîrziu, o ridica de la picioare, unde căzuse. Alerga să se spele pe faţă la rîu, sau la vreo fîntînă din apropiere.

Cheia tot rece era. Unul dintre noi (căci singură întîmplarea potrivea alegerea păzitorului ei) o punea la el în buzunar, nu fără a o fi legănat uneori un timp în soare, cu aerul că nu se gîndeşte la nimic. Nimeni nu ştia să spună cu precizie de unde venea cheia. Unora dintre noi li se părea că-şi amintesc cum, de foarte multă vreme, ne-o dăduse un băiat în momentul cînd trebuise să părăsească satul, ca să intre la colegiu. Băiatul spunea că o găsise sau c-o furase : nu mai ştiam. Alţii ziceau c-am fi găsit-o noi în scor-

bura unui copac. Alții, în sfîrșit, împăcau cele două variante, susținînd că primul deținător al cheii ar fi pus-o pentru noi înăuntrul copacului, înainte de a pleca.

Cheia rămăsese multă vreme fără întrebuințare și nu apăruse, scoasă la iveală din cine știe ce ascunzătoare, decît atunci cînd începuse să ne curgă sînge din nas. Să strecori o cheie pe spinarea celui sau celei care dintr-o dată, alături de tine, își dădea capul pe spate ca la o chemare venită din ceruri și-și ținea nările cu degetele în curînd năclăite — constituia remediul cel mai sigur și mai rapid.

Cheia noastră era cu ceva mai mare decît cele ce se găsesc de obicei prin locuințe. Dar nu într-atît încît s-aducă cu o cheie de hambar. Ai fi putut crede că venea de la ușa vreunei crame sau a vreunei magazii, dacă fiorițurile numeroase ale florii și ale verigii n-ar fi deosebit-o de cheile folosite la țară. Ținînd seama de mărimea ei, nu putea veni decît de la vreuna din casele acelea vechi, prevăzute cu uși grele de stejar împodobite cu fier, pe scurt, dintr-un loc istoric, legendar, sau cel puțin de la vreun lăcaș sfînt.

Părea, la urma urmei, destul de veche, căci în ciuda podoabelor, trăda un meșteșug elementar: coada n-o avea găurită. Cheile de felul ăsta erau numite *benarde* [1], denumire care, dată și cheii noastre, căpăta o sonoritate oarecum vulgară, după gustul nostru. Cu toate că de multă vreme nu mai slujea decît în scopuri terapeutice și nu mai avusese prilejul să se lustruiască prin învîrtirea în

[1] De la alterarea numelui propriu *Bernard*.

interiorul vreunei broaşte, era încă destul de lucioasă. Sub patina sa, metalul lăsa să se întrevadă aspectul unui obiect suflat cu argint, ceea ce înteţea în mintea noastră ideea de frig legată de vederea cheii.

Răceala cheii noastre era de natură misterioasă. Pusă la soare sau ţinută în mînă, nu dispărea decît după scurgerea cîtorva minute, pe cînd o bucată de granit sau de marmură n-ar fi avut nevoie de-atîta timp ca să se încălzească. Vedeam într-asta o virtute tot atît de stranie ca şi aceea a mercurului de a nu putea fi prins, a platinei care, în înaltul paratrăsnetelor, strălucea ca tăişul unei săbii pe vreme de furtună, a antimoniului, despre care nu ştiam nimic dar al cărui nume evoca alchimia.

Pe deasupra, răceala cheii nu semăna cu nici o alta. Te ducea cu gîndul la un fluid, se răspîndea cu repeziciune şi-ţi pătrundea într-o clipă în străfundurile cărnii : o adevărată cataplasmă de îngheţ. Ştiam că dacă o aplicai pe stomac, cheia putea opri digestia în aceeaşi clipă, putea provoca leşinul. În schimb, răceala cheii uşura durerile de cap. Ne lungeam, cu cheia pe frunte. Iar din cînd în cînd, ca să ne amuzăm, o luam şi, ţinînd-o ca pe o lornietă, ne lipeam veriga de ochi. Cercul ei de gheaţă făcea să ne dea lacrimile. Cerul întreg se tulbura.

Deseori, fără a mai aştepta să ne curgă sînge din nas, dădeam drumul cheii pe sub haine, pe spinare, ca să avem şi noi senzaţia care le făcea pe fete să se cambreze atît de frumos. Băgasem de seamă că mai ales în clipa cînd cheia ajungea la şale, atunci stîrnea o mişcare nervoasă în dreptul

bazinului. Dar poate, în timpul acestor experienţe, ne complăceam numai, în parte, să reacţionăm aşa. Cu întîrziere şi de la distanţă, răspundeam astfel spasmului care înfiorase trupul fetei sub mîna noastră. Undevă, în afara oricărui loc, în afara timpului, mişcarea noastră se îngemăna cu a ei. Ca şi cum, într-un anume fel, am fi prins, mult după ce viorile vor fi fost încetat, ritmul unui dans. Era adevărat, gîndul că atinsesem spatele şi mijlocul fetei ne obseda. Ne făcea să regretăm faptul că nişte franjuri vii nu înconjoară toate obiectele întîlnite în viaţa de toate zilele. Ne-ar fi plăcut să dăm peste căldura unei mîini — a unei mîini măcar ! — sub fiece cheie pe care o învîrteam, încît uneori, cînd dam să împingem o uşă în întuneric, degetul ne rătăcea o clipă jur împrejurul broaştei, ca şi cum uşa ce se înălţa în faţa noastră s-ar fi putut preface ca prin minune într-o fiinţă, o fată ceva mai trupeşă, purtînd pe pîntec o cutie a milosteniilor, din fier.

Printre numeroasele ei întrebuinţări, cheia putea sluji şi drept armă. Era destul de lungă pentru ca, ţinută în pumn, capătul să răzbată afară. Dincolo de floare, se termina printr-un vîrf care, deşi rotunjit, putea izbi coastele unui adversar sau să-i deschidă cu uşurinţă un centimetru de piele păroasă. Dar, cel mai adesea, loialitatea ne împiedica să dăm cheii o asemenea întrebuinţare. Ar fi fost cu atît mai urît cu cît cheia nu aparţinea de drept nimănui, şi fiecare dintre noi, atunci cînd ajungea la el, nu era decît custode pentru o vreme.

La urma urmei, printre toate obiectele de care ne slujeam, cheii nu-i acordam cîtuşi de puţin o

importanță exagerată. Se întîmpla ca unul din noi s-o uite la el acasă, în vreun colț, timp de săptămîni întregi. Dacă începea să-i curgă cuiva sînge din nas pe cînd nu ne aflam în sat, eram de-a dreptul neajutorați. Îi strecuram noi pe spate o piatră netedă, dar totdeauna fără nici un folos. Din fericire, sîngele înceta de la sine, în cele din urmă. Slăbiciunea resimțită de cel sau de cea peste care dăduse necazul ar fi fost însă mai ușoară, dacă am fi avut cheia la îndemînă. Fata, atunci cînd era vorba de-o fată, cu fața mînjită de sînge, se sprijinea de umărul nostru ca să se poată întoarce în sat. Mergea pînă-ntr-acolo încît se prefăcea că i se împleticesc picioarele. Îi eram recunoscători. Vederea sîngelui ne înduioșa, făcea să ni se mărească ochii și ne schimba glasul vreme de cel puțin două ore.

Tocmai în clipele acelea, cînd deplîngeam faptul că nu păstram cheia mereu asupra noastră, atunci începeam iar să ne întrebăm de unde venea. Punînd amănunțit laolaltă tot ceea ce știam, ajunsesem la convingerea că cheia fusese furată de către acela care cu doi sau trei ani mai înainte ne-o lăsase moștenire pe cînd pleca din sat. De unde s-o fi luat? Unii dintre noi susțineau că văzuseră chei asemănătoare atîrnînd în cui în sacristie. Voiau să sugereze prin asta că și cheia noastră se potrivea poate la portița subteranei care începea de sub biserică și unde nimeni, de veacuri întregi, nu găsise cu cale să mai calce. Dar eram sătui de vise de felul ăsta.

Am fi dorit ca și cheia noastră să fie cheia vreuneia din magaziile acelea mari, cu mai multe etaje, proprietatea unora dintre negustorii din

sat, și adăpostind înăuntru o mulțime de chițimii, de galerii și unghere pline cu tot felul de mărfuri. Și-am mai fi vrut să ne poată deschide în taină grădina veșnic închisă a unui soi de casă arătoasă aflată la marginea satului, acolo unde cît e ziulica de mare se auzea bîzîitul fierăstraielor. Auzeai rîsete de femei în spatele zidurilor pe deasupra cărora răzbăteau în afară crengile smochinilor. Una dintre femeile de-acolo se arăta uneori la fereastră. Era îmbrăcată într-un capot de culoare deschisă și fuma un chiștoc de la o țigară de foi. Apoi, chiar dacă ne aflam în toiul zilei, trăgea obloanele, vorbind cu un bărbat ce nu se vedea și care tușea în spatele ei.

Unii dintre noi se apucaseră să ia în taină tiparul de la broaștele din sat. Oamenii, dimineața, erau intrigați cînd găseau miez de pîine întărit astupînd gaura cheii. Se gîndeau să-i înștiințeze pe jandarmi. La ce bun să ne mai fi expus în continuare unor asemenea neînțelegeri și riscuri? Știam doar prea bine că cheia noastră nu se potrivea în broasca nici unei case din sat. Înfățișarea ei arăta îndeajuns că ținea de trecut sau că venea din locuri unde se desfășura o viață foarte deosebită de cea care se scurgea zi de zi sub ochii noștri.

Pe măsură ce încercam să ni le închipuim, locurile acestea pierdeau orice asemănare cu cele pe care experiența noastră sau cele aflate din cărți îngăduiau minții să le imagineze. Cheia ne deschidea în față cînd sala tainică a unui castel medieval ascuns sub o îngrămădire de ruine, cînd poarta vreunei sihăstrii pierdute pe creștetul unei

coline și pitită sub vegetația multiseculară ce-o tăinuise pînă atunci privirilor.

Visări deșarte. Bunurile pe care cheia ne-ar fi îngăduit să le dobîndim nu erau de soiul acestora. Le bănuiam existența dar fără a izbuti să le dăm o înfățișare, să le definim cu precizie. Printre bunurile cele adevărate se număra mai întîi un alt fel de tăcere. Care aurea totul, aerul, lucrurile din preajmă. Din pricina acestei transmutații, a acestei metamorfoze, gîndurile noastre deveneau mai alese, și un sentiment înăbușit pînă atunci de invidie ne făcea să pornim, cu brațele deschise, în întîmpinarea tuturor făpturilor care treceau, a tuturor animalelor și arborilor. Era de-ajuns să pătrunzi, mulțumită cheii, în locul acela ce căpăta acum contururi mai precise și aducea oarecum cu un imens tabernacol, pentru ca tăcerea miraculoasă să pună stăpînire pe noi, îngăduindu-ne apoi să vedem izvodind cu fiece pas al nostru faima atît de așteptată a lumii.

Deținem în sfîrșit *cheia*. Pătrunsesem în sfîrșit în Sfînta Sfintelor, locul unde viața se transfigurează, unde sufletul se înalță. Și ne lăsam în voia tăcerii regăsite a harului, cînd, în mijlocul acelor revărsări de aur, se ivea, venind către noi asemeni unui înger pogorît din bolți, o fată căreia nu-i zăream încă decît chipul, un chip luminat de zîmbet, al cărui înțeles nu ne era lămurit dintru început, un chip întunecat de umbre dar pe care ochii străluceau iar gura stătea întredeschisă, un chip deznădăjduitor, minunat, abia mîzgălit de sînge.

FETELE MAI PURTAU COZI ATUNCI CÎND începeau să-şi lucreze trusoul. Acesta cuprindea o mare cantitate de rufărie de pat, croită din bucăţi mari de indian şi care trebuia apoi tivită, brodată. Să scoţi firele ca să faci *găurele* cerea o deosebită concentrare a privirii. Ceasuri în şir fetele nu-şi ridicau ochii de pe lucru. Aşezaţi la oarecare depărtare de ele, noi le priveam.

Nu pentru că lucrul lor ne-ar fi fascinat. Dimpotrivă, sufeream din pricina răbdării cu care lucrau. Eram uluiţi doar pentru că pe faţa lor se citea atîta linişte. Mişcau încoace şi-ncolo oghialele acelea de nuntă fără a se simţi cu nimic mai stingherite decît dacă ar fi fost vorba de un coviltir ori de-un sac. Uneori, ca să dea de acul rămas înfipt undeva, ridicau pînza, o întindeau neted în faţa ochilor sau, lipindu-şi-o de corp, se înfăşurau în ea din creştet pînă-n tălpi cu o mulţumire vădită. Ai fi zis că sînt nişte moarte.

La drept vorbind, atunci cînd ne miram de purtarea tovarăşelor noastre, nu ne imaginam împerecherile viitoare evocate de cearşaf — gînd la care fetele ar fi trebuit să încerce teamă şi tulburare. Ci eram mai cu seamă fascinaţi de prezenţa bărbatului, invizibilă încă, pe care cearşaful o conţinea sau, cel puţin, o sugera, întocmai

ca învelișul gol al unei crisalide. Cu trusoul lor ce nu se mai isprăvea, fetele se alăturau familiei Parcelor, femeile acelea de toate vîrstele care, de cum era timpul bun, se așezau în fața caselor cu un lucru în mînă.

Multe din ele tricotau din lînă bleu, roz sau albă lucrușoare pentru copiii ce-aveau să se nască. Micșorau cu plăcere dimensiunile hăinuțelor, își arătau cu un aer triumfător botoșei în care o nucă abia dacă ar fi încăput, pieptărașe nu mai mari decît palma, bonete cît oul, bavețele ca de broască. De-ți venea să crezi că nu visau decît homunculi. Dar toate astea, la urma urmei, ar fi avut prea puțină importanță dacă, prin lucrurile cusute de ele, n-ar fi impus și-o anumită formă ființei ce-avea să vină, dacă nu i-ar fi fixat dimensiunile, conturul tiparului în care n-ar fi avut încotro și s-ar fi văzut silită să se cuibărească.

De fapt, chiar dacă dimensiunile hăinuțelor ar fi fost altele, tulburarea noastră ar fi rămas aceeași. Era pricinuită de prezența fără trup cu care copilul — semănînd atunci cu un călător tocmai sosit și căruia nu-i vezi decît bagajele — se și pomenea dintr-o dată înzestrat. Nu era acolo dar puteai să-i vezi și să-i atingi lucrurile, țoalele, *lenjurile*, care-l zămisleau pe de-a-ntregul, uriaș sau pitic, orăcăind și roșu, roșul acela strălucitor al oricărui făt.

Tot așa stăteau lucrurile și cu viitorii soți ai tovarășelor noastre. Îi vedeam, fără a aștepta să capete un chip, un nume, nedeslușiți, plutind în mirosul de scrobeală al cearșafului, feminizați oarecum din pricina goliciunii, virili, desigur, dar ca

urmare a unei fatalităţi mai curînd triste, ce-i punea laolaltă cu fantomele pitice din hăinuţe.

Tatăl meu drept soţ mi-a dat,
Doamne, ce om ! Ce omuleţ !
Tatăl meu drept soţ mi-a dat,
Doamne, ce mai bărbat !
S-a pierdut în coşcogeamite crivat !
Doamne, ce om ! Ce omuleţ !

Uneori, trecînd pe dinaintea caselor, le auzeam pe nevestele tinere cîntînd cîntecul ăsta, în timp ce dezmierdau un prunc şi erau bucuroase din cale-afară. Ultimele cuvinte ale refrenului („*Ce omuleţ !*") urcau într-o notă ascuţită de să-ţi strepezească dinţii. Dar asta nu era nimic pe lîngă senzaţia insuportabilă pe care ne-o dădea sfîrşitul cîntecului

Pisica drept şoarece l-a luat,
Doamne, ce om ! Ce omuleţ !
Pisica drept şoarece l-a luat...

În clipa aceea veselia celei care cînta, departe de-a slăbi, creştea, ajungînd de neîndurat. Dădea lesne de înţeles că femeia era complice cu pisica, sau că luase pentru scurtă vreme, ca să-şi atingă ţinta, înfăţişarea acesteia. De asta, din pricina acestui cîntec groaznic, bărbatul pe care cearşaful îl evoca ni se părea a fi cînd minuscul de tot, cînd avînd înălţimea unui adult, căci din cînd în cînd căpătam iarăşi conştiinţa realităţii. Vedeam în el cînd o victimă hărăzită a fi devorată în adîncul unui pat, într-o învălmăşeală de pînză

ţeapănă, cînd un rival — faldurile pînzei pe care fetele o brodau conturîndu-i de pe acum şi multiplicîndu-i la nesfîrşit organul viril.

În acest timp, fetele se foloseau la tot pasul de foarfecele care le atîrna la brîu, prins de-un lănţişor. Plăcerea ce-o aveau să se slujească de el sfîrşea prin a le înrudi cu femeia perversă a cărei imagine cîntecul despre soţul mititel o întipărise în noi. Erau foarfeci de brodeză, foarte fini. Reprezentau cîteodată un cap de barză. Fetele nu se foloseau decît de vîrf, părţile de pînză ce trebuiau tăiate fiind îndeobşte strîns încercuite între fioriturile unui desen tras cu creion albastru pe cearşaf. Înarmate cu foarfecele, brodezele te duceau cu gîndul la o pasăre carnivoră care, cu ciocul vertical, îşi inspectează prada. În mijlocul tăcerii de după-amiază, auzeai de foarte departe clănţănitul mărunt al ciocurilor de oţel ce se încrucişau în grosimea pînzei de bumbac ori de in.

Stăpînirea foarfecelor le dădea fetelor un sentiment adînc al puterii. Le îndreptau spre noi, cu vîrful înainte, cînd spusele sau atitudinea noastră le displăceau. Nu ne era cine ştie ce frică: ştiam prea bine că n-ar fi îndrăznit niciodată să recurgă de-adevărat la o asemenea armă. Totuşi, din prudenţă, ne dădeam înapoi cu un pas. Dar continuam să fim atraşi de obiectul strălucitor îndreptat spre noi, în semn de ameninţare. Foarfecele nu-şi dobîndeau adevărata strălucire şi nu se încărcau de o anume electricitate subtilă decît în mîna tovarăşelor noastre. Se răsuceau încoace şi-n-colo, de nu le mai puteai distinge forma, prinzînd uneori în ele sticlirea razelor de soare. Curînd, pă-

reau a face parte din mîna care le ținea, prelungind-o cu niște unghii neînchipuit de lungi, ca la prințesele chinezoaice văzute de noi prin cărți, pe un fond roșu de miniu. Cînd foarfecele rămîneau o clipă fără întrebuințare, spînzurînd la capătul lănțișorului și ajungînd pînă la gleznele celei care broda, inima ne dădea ghes să le atingem. Lăsîndu-ni-le pentru scurt timp, fata rupea ața cu dinții. Dacă înălțam capul, zăream, ca într-o străfulgerare, buzele lăsîndu-i-se peste canini. Cu privirea aspră, fata privea țintă la ceva dinaintea ei.

Uneori îi ceream unei fete să ne întărească nasturele de la gulerul cămășii de care, la nevoie, am fi tras pe ascuns pînă l-am fi rupt. Fata nu refuza niciodată. Era mîndră să-și arate îndemînarea, să facă pe mama, pe nevasta. Ne poruncea numai să ne așezăm în fața ei în genunchi, ca să nu fie nevoită să se scoale de pe scaun. Simțeam falangele de la mîna ei stîngă apăsîndu-ne mărul lui Adam, în timp ce acul intra și ieșea din pînză, pătrunzînd și ieșind din găurile nasturelui. La intervale regulate, venea drept spre gîtul nostru, dar strîmtimea împunsăturilor făcute pînă atunci îl domolea și vedeam încordîndu-se de efort, aproape de bărbia noastră, degetele fetei care-l împungea. Dacă firele ce se încrucișau în pînză n-ar mai fi opus rezistență, vîrful lui ar fi venit fără doar și poate să ni se înfigă în gîtlej.

Mîna stîngă a fetei, sprijinită de gîtul nostru, ne apăsa laringele să ne înăbușe. Îi simțeam acum mirosul, amestecat cu mirosul cearșafului. În realitate, nu era într-atît un miros cît un fel de boare blîndă, ca atunci cînd din pricina unei mișcări, propria-ne îmbrăcăminte se umflă și primim ve-

nindu-ne prin deschizătura de la guler o adiere a propriului nostru trup. În ciuda amenințării acului simțeam născîndu-se în noi o plăcere care, deși nu era încă dintre cele mai vii, ne dădea măcar o revanșă. Tot ceea ce cearșafurile și cusăturile sugeraseră puțin mai înainte înceta acum de-a mai presupune absența noastră. Ni se părea că începem a fi admiși în universul acela nupțial unde dragostea era însoțită de un miros aducînd a rufe călcate.

Cearșaful pe care fata îl lăsase deoparte ca să ne întărească nasturele stătea îngrămădit la ea în poală, atîrnîndu-i pînă la picioare. Părea astfel mai mare, adultă, dar în același timp îi dădea ca un fel de majestate, făcînd-o tot atît de inaccesibilă ca și Fecioarele din poze, drapate în jocul de falduri al imenselor lor veșminte albastre. Asociația asta de idei precum și poziția în care noi înșine ne aflam dădeau fericirii noastre un gust ciudat. Între timp, după ce străpunsese în sfîrșit pînza, acul desena o curbă ce-l făcea să ne atingă aproape gîtul, apoi urca să mai împungă încă o dată. De pe față pe spate, de pe spate iar pe față, înfășurat de trei ori, lat la sfîrșit : fata nu-și cruța nici ața, nici osteneala. Cosea nasturele atît de strîns, că abia izbuteam apoi să-l trecem prin butonieră. De aceea, după ce isprăvea și tăia ața cu foarfecele în formă de cioc de barză, fata ținea să ne încheie ea însăși la guler. Cu bărbia ridicată, din nou aproape gîtuiți, îi auzeam unghiile zgîriind pînza. În sfîrșit, ne împingea încolo : totul se terminase de data asta.

Ne ridicam gîfîind, cu sîngele bătînd în urechi. Niciodată nu ne strînsese ceva atît de tare la gît.

Pesemne că fata, cusîndu-l, mutase nasturele mai încolo. Dar poate că fusese de-ajuns să-i scurteze numai piciorul, care, lung înainte, făcea gulerul mai larg. Împunsăturile, îngrămădindu-se unele peste altele, alcătuiseră la mijlocul nasturelui un fel de inimă de ață, bombată, amintind de gămălia părăluțelor de primăvară, flori ce se ivesc cam prea degrabă și care n-au încă petalele crescute cînd ies. Urmînd moliciunii pe care o încercasem o clipă mai înainte, pe cînd stăteam îngenuncheați lîngă fată iar mîna ei se sprijinea de gîtul nostru, ușoara strangulare la care eram supuși apărea, dacă nu ca o pedeapsă, cel puțin ca o întoarcere la asprime, la austeritate. Imaginea părăluțelor ne amintea ea însăși acest lucru.

Se întîmpla adesea, prin martie, ca după zile însorite, pe care le luam drept începutul primăverii, să ne cufundăm iarăși în frig și-n întuneric. Cu toate că nu mai era vorba de iarnă. Ci de-un anotimp silit, care-i împrumuta toate semnele, fără a avea însă și francheţea și limpezimea ei. Nu mai geruia. În loc de a-și aduce prinosul — fie și nemilos — frigul și vremea mohorîtă izvorau din absența a ceea ce venise apoi dispăruse. Florile, ieșite brusc într-un imbold de încredere provocat în natură de cele dintîi raze ale soarelui, se îmbățoșau ca și cum, rușinate de-o goliciune pe care posomorala cerului și asprimea aerului o dădeau dintr-o dată pe față, ar fi voit să se resoarbă.

Rigiditatea aceea aducea cît de colo a virtute. O dare înapoi, o căință aproape întrezăreai la floarea înțepenită, ale cărei petale, destul de măricele, începeau să se învinețească. Aceeași imobilitate, aceeași rușine ne țintuia și pe noi cu gîtul

strîns groaznic, la oarecare depărtare de fete. Continuam să ne uităm la cearşafurile pe care le brodau. Numai că nu ne mai trezeau în minte nici o imagine. Cu sentimentul că ne răscumpărăm vina, ne sileam să ne interesăm de cusăturile executate mai departe sub ochii noştri. Le întrebam pe fete, le cercetam asupra denumirii cutărei împunsături, cutărei tăieturi de care pînă atunci puţin ne păsa.

Vocabularul brodezelor venea de-a dreptul de la maici, de la care deprinseseră rudimentele acestei arte, şi oricît de misterios ar fi fost, nu era deloc cu două înţelesuri. Nu vorbeau decît de găurele, de festoane, de dantelă cu ochiuri largi, iar dacă broderia zisă *culcată* ne putea stîrni anumite gînduri, cu atît mai mult cu cît era vorba de rufărie de pat, altele în schimb ne făceau să cădem într-un soi de spiritualism oarecum melancolic. Exista astfel un fel de broderie numită *la trecut*. În urma nu mai ştiam cărei operaţii — sau cărei combinaţii — aceasta dăduse naştere alteia numită *la trecutul mîntuit*. Desenul motivului făcut în creion albastru de-a lungul marginilor începea ici şi colo să se şteargă din pricina îndelungii mînuiri a cearşafului, iar slăbirea lui se potrivea destul de bine cu evocările acestea ale unui timp săvîrşit, rămas intact undeva, du-te de vezi unde...

Mai băgam de seamă că figurile broderiei păstrau o mare simplitate, o mare modestie, ţinînd de-un univers unde, pe cît se pare, păcatul nu era cunoscut. Nu vedeai decît flori cu patru petale, deschise ca micsandrele, în mijloc semănînd cu fagurele, cu pălăria fără seminţe a florii soarelui, cu floarea de măceş, cu părăluţele, tot atît de firave ca şi cele care, cu puţin mai înainte, ne veni-

seră în minte. Aveau cu toatele la mijloc o bulbucătură alcătuită din firele de ață petrecute unul peste altul și care, dacă o pipăiai, era aproape tot atît de tare ca și floarea unui cui. Pe scurt, nimic din broderiile acestea nu făgăduiau moliciunea și plăcerile trupești. Linioarele care împodobeau, barau *găurelele*, aveau asprimea unei răzători. Văluciturile motivelor păreau a ascunde sub învelișul lor de bumbac mercerizat un fir de metal, iar festoanele cele noi, în ciuda rotunjimii lor, puteau să muște tot așa de bine ca și dinții unui fierăstrău.

Ajungeam să credem că, departe de-a îngădui toate desfătările, căsătoria presupunea o anumită disciplină, nenumărate interdicții și că, săvîrșită înlăuntrul acestor cearșafuri scrobite și-al broderiilor țepene, actul cărnii se reducea la o îndatorire. Și șugubeți, mergeam pînă acolo încît să ne închipuim perechea culcată într-un pat, creștetul bărbatului și-al fetei (al indiferent căreia dintre fetele noastre) răzbătînd din cearșaful ce le-ajungea pînă-n bărbie. Festoanele de pe margine le amenințau gîtlejul, silindu-i la cea mai deplină imobilitate. Jur împrejuru-le, miile de floricele ale broderiei (unele vîrîte dedesubt, împreună cu partea de cearșaf care se petrecea pe sub saltea și aflînd în aceste adîncimi o adevărată viață vegetală) deveneau flori din cele pe care le pui la căpătîiul morților. Ce deșertăciune ! Și cum mai rîdeam acum de ciuda și de tulburarea resimțite puțin mai înainte, la vederea acestor oghialuri de nuntă !

Continuam să le privim pe fete, pe care cearșafurile le mascau, ascunzîndu-le partea de jos a

corpului. Sîrguința lor arăta limpede că ele cele dintîi știau că plăcerea nu există — cel puțin în felul în care noi o înțelegeam — și că întregul mister al căsătoriei se putea reduce la tainele ținînd de dulapul cu rufărie, de trusouri. Oamenii spuneau : asta-i viața. Avea să vină clipa cînd și noi, la rîndu-ne, vom spune : asta-i viața. Cosînd cuminte, fetele păreau de pe acum a spune : asta-i viața. Vieții — ele nu-i aduceau decît festoane. Mii de festoane. O adevărată patimă. Ar fi festonat pămîntul întreg.

Chiar și atunci cînd indianul lipsea (trebuia să aștepți iarmaroacele și banii pe recoltă), fetele păstrau asupra lor foarfecele. În timp ce ne plimbam, își treceau timpul tăind în festoane frunzele copacilor, petalele florilor, pînă și aripile gîzelor, cînd se-ntîmpla să prindă unele mai mari : libelule ori calul-popii. Și priveau cu pizmă aripile neted conturate ale rîndunelelor ce săgetau prin aer, pe cele ale liliecilor, șeara, urechile cîinilor-lup, creasta prost tăiată a cocoșilor, pînă și pielea atîrnînd de la gîtul bovinelor. Apoi, mereu cu aerul că sînt frustrate, întorceau capul de la rufele inaccesibile, fluturînd departe prin curtea fermelor, se așezau pe iarbă și începeau să taie în toate părțile.

La înălțimea asta nu se afla plantă cu frunze îndeajuns de mari ca să i se poată face pe margine un șir întreg de festoane. Încît fetele se mărgineau să le reteze vîrful și să le rotunjească dintr-o singură mișcare pe cele aflate în fața lor. Cu neîntrecută îndemînare. Cu o mișcare ușoară a mîinii (foarfecele era atît de bine ținut între degetul mare și arătător încît abia de-l vedeai), suprimau tot ce se înălța ceva mai sus, luînd formă

ascuțită, mai mult ori mai puțin palmată, dințată ori zdrențuită. Cu răbdare și sîrg, pacificau lumea, instaurau egalitatea, retezîndu-i creștetele, substituind miilor de limbi ale plantelor, miilor de suflete ale ierbii, lobul desăvîrșit, semicircomferința pe care nimic n-o mai poate mușca și care, la rîndu-i, nu aduce pe lume nici un dinte. Impuneau astfel, puțin cîte puțin, imaginea unei vieți lipsite de unghiuri unde doar fericite și calme ovoide s-ar fi suprapus, s-ar fi încălecat, în tăcerea sferelor și a astrilor învîrtindu-se primprejur : pajiști pline de trifoi, de lăptuci, de conifere japoneze și populate de veverițe cu urechi rotunde, lande presărate cu pietricele avînd marginile rotunjite iar pe cer, nori, nori...

Și viața noastră în toate astea ? Viața noastră ? Sfîrșisem prin a înțelege : rotunjită și ea, curățată de ascuțișuri, de zgrunțurișuri, netedă, toată numai bucle. Ne cuprindea ameteala. În lumea tocită pe care fetele o creau astfel și care avea să înghită lumea noastră, nici un punct de sprijin nu se afla. Ne înecam în neutralitate, în insignifianță. Dorințele noastre erau trimise din nou la locul de unde izvorîseră prin însuși jocul acestor curbe fals mîngîietoare. Totul se furișa : în loc de urzică și de gura-leului, întinși cît vezi cu ochii, lobii verzi ai lăptucilor ; în loc de țepii ciulinilor, o lunișoară ; în locul frunzei de viță, frunza de nufăr ; pe cer, cumuluși și un soare șters. Iar nouă, soților mititei, nu ne rămînea decît să alergăm și să sărim printre lăptuci și cicoare !

Iată așadar ce ne pregăteau fetele, cu cearșafurile lor brodate, cu foarfecele, cu uitătura lor pie-

zișă, cu părul ce le-ascundea fața atunci cînd, îngenuncheate, tăiau, tăiau! Uneori ne pierdeam răbdarea și le insultam. Dar lor nu le păsa cîtuși de puțin. Se întorceau spre noi și, rîzînd, ne scoteau limba. O limbă așa cum e limba cînd o arăți la doctor: lată, netedă și cu desăvîrșire rotundă la vîrf.

LA TOT CE NE EXCLUDEA, LA TĂCEREA lumii, la aceea a fetelor închise în tainele lor și aplecate asupra lucrului de mînă, noi încercam să răspundem prin noduri. În viața celor de pe la noi nodurile erau de mare însemnătate. Neîncetat trebuia să legi ceva de altceva, să priponești odgonul de parîmă, să închingi. În fiece clipă realitatea înconjurătoare amenința să se disloce, s-o ia razna, să se năruie, să se nimicească împrăștiindu-se, eliberîndu-se. Și-atunci legam sarcinile de fîn, snopii de grîu, butașii de viță și lăstarii copacilor ; legam dobitoacele, calul, cîinele, coțofana domesticită ; legam bărcile de țărm și țîncii la ei în leagăn.

Pentru asta, existau întîi de toate lanțurile, sîrma, funia. Apoi paiele, rafia, răchita, crengile de dîrmoz, pe care le muiam înainte, ca să se îndoaie mai bine. De la un capăt la altul al anului, strîngeam o uriașă recoltă de șpagate. Dădeai de ele peste tot, în case, în șură, dinaintea bisericii, pe sub picioarele oamenilor, de-a lungul drumurilor. Lumea întreagă părea hărăzită capturării, îmblînzirii. Luat prin surprindere de-o ocazie, de-o întîmplare, te aplecai și găseai totdeauna pe jos ceva din care să înjghebi un laț, să domolești într-o clipă frenezia prăzilor, să legi fedeleș fugarul, să

faci să-i dispară din ochi lumina aceea neliniștitoare a libertății, care i se și oglindea în privire.

Dar ca s-avem cu ce lega, nu ne lăsam pe seama întîmplării. Preferam să ne procurăm pe nimica toată sforile căzute pe jos la frînghier. Lucra de unul singur într-o grădină lungă și îngustă care sfîrșea cu o magazie. Deasupra straturilor de flori și de legume, o mulțime de frînghii întinse se răsuceau asupra lor înșile și vibrau cu un bîzîit de bondar. Cînd materialul întrebuințat era strălucitor și cînd soarele lumina grădina, ți se părea că vezi de departe jgheaburi mici de apă ridicate în cer, ca în miraje, deasupra plantelor pe care-ar fi trebuit să le ude. Te mai duceai cu gîndul și la urzeala unei tapițerii, pe care frunzele de varză și de crizantemă ar fi alcătuit motivele. Domeniu straniu. Frînghierul nu era niciodată acolo cînd îi vorbeai. Se și afla la capătul grădinii unde-și lega frînghiile. Abia ne duceam la el, că se și întorcea, grăbit, la magazie ca să inverseze frînghiile. Făcea întruna naveta de-a lungul frînghiilor care se îngroșau. Pe măsură ce li se adăuga o nouă răsucitură, vedeai cum își schimbă culoarea și cum aleargă spre tine ca un lichid întunecat într-un tub.

Cu tot umbletul lui încoace și-ncolo, frînghierul izbutise să ne învețe știința nodurilor. Nici nu le mai număram, într-atît de multe le erau felurile. Reținusem fără greutate numele celor mai de seamă, împrumutate de la regnul animal și care ne stîrneau imaginația. Exista de pildă nodul labă-de-cîine, nodul țiparului, al vacii, al ghearei (și dublul nod al ghearei), nodul cioc-de-pasăre, fund-de-porc, gura-lupului, cap-de-ciocîrlie. Fuseseră botezate așa de către marinari, mari inventatori de

noduri. Sentimentele de nostalgie pe care oamenii aceştia ai mării trebuie să le fi încercat faţă de animalele de pe uscat îi făceau să vadă în noduri capul sau o parte oarecare a animalului. Cît despre noi, noi n-o descopeream decît cu cazmă. Pe deasupra, nodurile aduceau în reproducerile acestea ceva cam prea strîns, desigur, ceva oarecum crispat: or, nimeni n-ar fi putut nega că gura lupului sau capul de ciocîrlie reconstituite de frînghia de cînepă sau de iută nu aparţineau unui univers cu mult mai scrîşnit decît al nostru.

Dar n-avea nici o importanţă: ce noduri! Gordiene. Unghiile ţi se sfărîmau de ele. Unele (mai erau nodul de înnăditurâ, nodul închingat la scaun, nodul în laţ, cu nume cîntat, ca în jocurile de numărătoare ale copiilor)[1] îţi dădeau o impresie de înşelătorie la fel de puternică de parc-ai fi fost sub puterea unui vrăjitor. Aşa de pildă credeai că urmăreşti cu degetul şi din privire un capăt de frînghie ca să poţi descoperi taina buclelor pe care le alcătuia în interiorul nodului, şi te trezeai dintr-o dată că trecuseşi, fără să-ţi dai seama, la capătul celălalt, care nu întîrzia să te aducă din nou la punctul de pornire, în adîncul gurii-lupului, al fundului de porc, într-un cuvînt, în cea mai mare încîlceală.

Frînghierul, om dăruit cu răbdare, ne învăţase să facem corect vreo şase noduri. Nu ne mai rămînea decît să dobîndim obişnuinţa şi repeziciunea execuţiei. Exersam aşezaţi de-a dreptul pe jos, la doi paşi de fetele care-şi lucrau trusoul. Ca să ne dăm seama de progresele obţinute, număram

[1] În fr. *noeud d'ajust, d'agui, de laguis.*

cu glas scăzut numărul de secunde trebuitoare pentru rostul unui nod. Cinci, şase ! Apucam cele două capete ale funiei şi ridicam nodul în dreptul feţei. Ivindu-se la început, preţ de o clipă, sub forma mai multor rotocoale de funie amestecate între ele, nodul se strîngea dintr-o dată, se strîmba şi, dus de vibraţia funiei, se răsucea şi dansa un moment dinaintea ochilor, ca bobina unui diabolo. O luam de la capăt, neobosit. Uneori vecinul ne împrumuta unul din degetele lui sau încheietura mîinii, pentru că era bine să învăţăm a face repede noduri pe ceva viu. Trei, patru, cinci ! Băiatul scotea un strigăt uşor, ca totul să pară adevărat. Neliniştite un pic, fetele îşi ridicau ochii de pe lucru. Cui erau hărăzite oare toate laţurile, toate piedicile, toate strangulările astea ? Nimănui, vezi bine ! Doar vîntului, tăcerii, luminii din desprimăvărarea timpurie...

Astea se petreceau de obicei în anume momente din timpul iernii sau, şi mai des încă, în perioadele acelea îndoielnice care vestesc iarna sau care o prelungesc. Se înstăpînea atunci o asemenea nemişcare a lumii, încît te apuca deznădejdea la gîndul că n-o să se mai isprăvească niciodată. În celelalte anotimpuri, în plină strălucire a primăverii, în revărsarea bogăţiei de peste vară, în timp ce toamna îşi dezlănţuia culorile şi chiar în timpul asprimii lui decembrie, aveam sentimentul că nu sîntem decît nişte figuranţi, purtaţi de natură în desfăşurarea ei, oarecum ca nişte călători ce-ar prisosi într-un vehicol. Ne pomeneam atunci că sîntem scutiţi în parte de-a ne mai asuma propria noastră existenţă, de vreme ce lumea înconjurătoare lua această grijă asupră-i, impunîndu-ne lo-

cul ce ni se cuvenea într-un colţ al uriaşului tablou, statornicindu-ne poftele, dorinţele, poruncindu-ne faptele.

Şi iată că vreme de mai multe zile în şir, în noiembrie, februarie sau la începutul lui martie, urmînd un calendar mereu altul în fiece an, lumea se eschiva, lăsîndu-ne dintr-o dată nouă înşine. Norii întunecau cerul. Ne învîrteam pe pajişti ori prin pieţele cu pămîntul bătucit de căderea atîtor averse. Nimic nu se isca, nici un eveniment care să ne răscolească simţămintele, să ne făgăduiască rolul de martori ; nici o îmboldire, în afara celei ce venea dinspre partea cea mai nelămurită şi mai ascunsă a fiinţei noastre. Aşteptam scurgerea ceasurilor. La capătul unei atît de îndelungate tăceri, sosea în cele din urmă noaptea. A doua zi, pe pămîntul spălat de ploaie, lîngă copacii desfrunziţi ori în casele jilave ca o arcă, totul era luat de la capăt.

Fetele coseau. Un, doi, trei, patru ! Patru secunde ! Desigur că nimeni, niciodată, nu izbutise să facă în atît de puţin timp un nod de legătură. Ne luam unii pe alţii drept martori, în vreme ce ne strîngeam grijulii funiile. Aveam funii de mai multe feluri, de cînepă, de in, ca şi din fibre obişnuite, şi de toate grosimile. Într-atît ne bucşeau buzunarele, încît uneori trebuia să le facem scul şi să le atîrnăm la cingătoare, pe sub haină. Renunţasem de multă vreme la lasou, care ţinea de jocurile copilăriei şi alcătuiau un harnaşament prea bătător la ochi. Dealtminteri, nici nu era nevoie să ne echipăm în mod special pentru capturi. Totul se petrecea, de data asta, între noi.

Cu toate că ghiciseră pesemne ce-aveam de gînd, fetele continuau să se plimbe alături de noi pe cîmp. Nu era nici o greutate să înşfăcăm pe una din ele şi s-o imobilizăm. Tovarăşele ei, prea curioase, desigur, de ceea ce avea să urmeze, nu făceau nici un pas, nici un gest ca s-o elibereze. Cît ai clipi, cu ajutorul unui nod labă-de-cîine sau al unuia gheară-dublă legam fata de încheieturile mîinilor, cu braţele aduse la spate. Nu uitam niciodată să-i strigăm în ureche procedeul pe care-l folosisem, chiar dacă nodul, înjghebat în grabă, sau mai curînd ratat, nu merita să fie denumit astfel. Pricepusem că referinţa aceea la animale o impresiona şi mai mult pe fată, silind-o la imobilitate. Se gîndea că dacă se foieşte şi-şi freacă legăturile făcea în aşa fel ca gura-lupului, ţiparul ori fundul-porcului să i se lipească şi mai strîns de piele. Profitînd de docilitatea victimei, adăugam la funie tot felul de noduri. Încît alcătuiau un adevărat ciorchine deasupra încheieturilor fetei, puse cruciş, în vreme ce palmele începeau să i se albească.

Fata îşi ţinea plînsul şi dădea în noi, nu prea convins, cu piciorul. Atunci, după ce-o duceam lîngă vreun copac, hotăram să-i legăm şi gleznele. Simţeam sub degete cum pielea lunecă pe oasele rotunde. Petreceam repede funia (nod gheară-dublă ori nod închingat, ca să variem) şi înfăşuram şi cealaltă gleznă. Cu de la sine putere, fata apropiase piciorul : cu picioarele apropiate şi legate se simţea liniştită. O lipeam de trunchiul copacului cu ajutorul funiei ce-i încingea de mai multe ori pieptul. Era nevoie de mai puţine legături decît crezusem. Încă de la începutul operaţiei, fata se

chircise întruna, se strînsese în ea însăşi ca să se facă mai micuţă, ca şi cum nădăjduia să ne scape prin resorbţie şi să se strecoare în afara rotocoalelor funiei ca prin hornul vetrei. Abia dacă mai vieţuia, părînd incrustată în scoarţa copacului. Cum pentru moment esenţialul era săvîrşit, noi, băieţii, ne acordam oarecare răgaz.

În timpul acestei pauze, iarna, sau primăvara cea calpă, ce-i semăna atît de mult, se făcea iar simţită în jurul nostru, dintr-o dată. Era o lumină alburie, neuniform răspîndită, fără un sălaş anume, ci rătăcitoare, ivindu-se ici şi colo în spatele corpurilor opace din preajmă. Conturul trunchiurilor, linia caselor în depărtare şi a stîncilor, cufundate o clipă mai înainte în cenuşiu, se îngemănau în acea pîlpîire palidă care înconjoară obiectele prea îndelung privite. Nimb stingîndu-se neîncetat şi neîncetat înteţindu-se. De data asta nu efectele privirii noastre fixe erau de vină. Ci fenomenul părea mai curînd legat de răbufnirile acelea de spaimă care ne urcau în piept cînd şi cînd şi ale căror apariţii regulate coincideau cu zvîcnirea aceasta înluminată a lumii.

Fata era cu desăvîrşire la cheremul nostru şi iată că nu mai ştiam ce să facem cu ea. Pasivitatea, muţenia ei ne îngăduia cea mai mare libertate, întreţinînd întruna în noi înşine o anume excitare. Dar era vorba de-o excitare în care nu ne mai regăseam. Căci ne trăgea în altă vîrstă, era puerilă şi se dovedea pecetluită de-o nevinovăţie căreia de mai mulţi ani încoace nu-i mai simţisem gustul. Din clipa cînd o legasem, fata devenise pentru noi un fel de păpuşă, de figurină desăvîrşită, de mecanism imitînd viaţa. Faptul

că se afla pe mîna noastră o lipsea de adevărul ei. Ne purtam față de ea ca un copil ce se învîrte în jurul jucăriei noi la care a visat o mulțime dar a cărei bruscă realitate îl descumpănește, imaginea jucăriei închipuite de el mai păstrînd încă, pentru cîteva clipe în minte, mai mult prestigiu și, oricum, mai multă docilitate.

Cu gesturi de arierați, urmăream cu degetul marginea vestei de lînă a fetei ; întîrziam puțin ca să mîngîiem unul din nasturii aflați acolo ; apoi, plini de îndrăzneală, ajungeam cu mîna pînă la față. Aici, arătătorul nostru — un pic murdar — aluneca de-a lungul buzelor, le ridica, așa cum faci cu animalele la care vrei să le vezi dinții, pînă în clipa cînd, fără să se miște, nici să spună vreun cuvînt, fata ne scuipa drept în față. Dar nu conta. Ne ștergeam cu dosul mînecii și ne grăbeam să atingem ochii, și apăsam încetișor cu degetul la colțurile globului ; simțeam asprimea genelor. Nu rezistam nici ispitei de-a pipăi lobul urechii, găurit așa cum se cuvine, să ne bucurăm de mlădierea lui și să-l răsucim pînă cînd se făcea roșu. Apoi tot cu arătătorul, urmăream un timp răsuciturile pavilionului care, fără voia noastră aproape, ne ducea degetul în scobitura pîlniei.

Fata începea atunci să dea din cap ca un cal cînd își pierde răbdarea. Ne silea astfel să isprăvim cu pipăitul. Ne miram de lipsa ei de bunăvoință : gesturile noastre nu aveau nimic impur. Nu trezeau în noi nici un alt sentiment decît surpriza, surpriza de-a descoperi că fata era într-atît de isprăvită, de întreagă, și că răspundea atît de credincios așteptărilor noastre. Avea să ne îngăduie a ne corija visele. Plimbîndu-ne degetul pe față și

pe trupul ei, nu făceam altceva decît să le arătăm drumul de urmat, un drum ceva mai nimerit. Deşi viitoarele noastre visări n-aveau să aibă întocmai drept obiect, ştiam asta, fata pe care o ţineam legată de copac. Ci mai curînd replica ei, o soră geamănă, abstractă, mai docilă, mai maleabilă, pentru cîtăva vreme încă, şi pizmaş închisă în lăuntrul cel mai adînc al fiinţei noastre.

În ciuda întîietăţii pe care o dădeam fetei imaginare, am fi dorit bucuros s-o însufleţim un pic pe cea de faţă. Legată de trunchi, ţeapănă, făcea pe sfînta şi martira şi sfîrşea prin a ne da impresia că eram cît pe ce să ne arătăm necuviincioşi cu Ioana d'Arc în persoană. Încetasem să mai punem mîna pe ea, încercam acum s-o facem să vorbească, să-i smulgem o mărturisire care s-o apropie puţintel de noi barem, de vreme ce pierdusem nădejdea s-o mai vedem confundîndu-se vreodată cu sora ei nebunatecă ce trăia noaptea în gîndurile noastre. I-am fi răsplătit răspunsurile eliberînd-o din strînsoarea legăturilor.

Ce voiam să aflăm de la ea? Tainele ei, desigur, dar, de cum deschideam gura, ne simţeam în mare încurcătură. Aveam sentimentul că ne trădăm. Întrebările noastre arătau că purtam în noi anume taine îndeajuns de grele pentru a putea nădăjdui că tovarăşele noastre aveau şi ele taine asemănătoare. De la cercetarea inchizitorială pe care cu o clipă mai înainte voiam s-o începem, treceam dintr-o dată fără voia noastră la mărturisire şi la solicitarea cea mai umilă. Ceea ce le ceream noi fetelor, se înţelege de la sine, era să ia asupră-le o parte din povara ce ne-apăsa pe noi. Dacă vreuna din ele ar fi dat numai de înţeles că

încerca dorințe tot atît de puternice ca ale noastre și se lăsa pradă unor gînduri la fel de smintite ca și noi, ne-am fi simțit ușurați.

Ne-ar fi plăcut, altminteri, ca dorințele și visele acestea, deși la fel de smintite și la fel de vinovate, să fie pe de-a-ntregul deosebite de cele știute nouă. Eram curioși să cunoaștem și alte chinuri de iad, dacă cumva se cuvine a numi iad universul tainic în care ne cufundam fără încetare ziua, seara, noaptea. Ne-ar fi plăcut ca fata să ascundă în ea închipuirile cele mai neobișnuite ale păcatului, sau măcar ale libertății, căci încă de pe atunci nu mai vedeam nici un fel de deosebire între cei doi termeni. Oarecum ca în ședințele de exorcizare despre care ne vorbea preotul, am fi putut foarte bine vedea cum din gura fetei legate ies broaște zburătoare, bășici de sticlă irizată cu spiriduși în ele, păsări cîrîind ca ciorile, valuri de panglici și, de asemeni, zugrăveli de pictori, cu copaci, cu zări albăstrii, cu pajiști lucitoare în cuprinsul cărora, bărbați și femei goi păreau a pregăti o serbare.

Am fi aflat astfel că fetele, cum nu se puteau împărtăși din același univers ca și noi, aveau, la rîndu-le, domeniul lor tainic și că dacă nu le puteam întîlni pe tărîmul acesta, tot așa după cum ele nu puteau fi alături de noi pe tărîmul nostru, rămîneam totuși legați de ele printr-o solidaritate de străini aflați într-o țară depărtată. Nici unii, nici ceilalți nu eram de pe-aici. Și ne închipuiam îndeajuns de bine dragostea ca fiind vorbirea a doi surghiuniți de neamuri deosebite care nu se înțeleg, dar care totuși se înțeleg cu mult mai bine decît îi pot înțelege băștinașii din preajma lor.

Fata legată părea a nu auzi întrebările noastre și privea neîncetat în aer, în dreapta și-n stînga, ca și cum, din ochi, ar fi urmărit niște păsări. Cum cu vorba nu ajungeam la nimic, am fi fost bucuroși, în disperare de cauză, să-i ridicăm fusta. Dar ne lipsea curajul. Era spus ca nimic să nu izbutească. Și-atunci o dezlegam pe ostatecă. De cum se vedea liberă, fata începea să-și lingă încheieturile, înjurîndu-ne. Noi tăceam mîlc și ne strîngeam funiile cu sîrguința tristă a unor marinari naufragiați.

Atunci se-ntîmpla ca, uitîndu-le pe fete, să urzim un complot împotriva unuia dintre noi. Cînd noi eram victima, ne pomeneam legați la rîndu-ne de trunchiul unui copac. Rezistența pe care o opuneam ne costa nenumărate lovituri, de pe urma cărora simțeam o durere aprinsă. Stîrnea și mînia celorlalți, care găseau cu cale să se răzbune, umilindu-ne. Era amintit întreg pomelnicul maniilor și-al apucăturilor noastre urîte, iar calomnia se afla la loc de cinste. Ni se pusese un căluș în gură, ca să nu putem răspunde. Fete țopăiau prin fața noastră. Atunci ne înălțam privirea spre cer, printre crengile despuiate. Cît de simplu era totul, și cît de bine înțelegeam acum impasibilitatea fetei care ne iritase o clipă mai înainte! Iarna avea o atît de frumoasă lumină solitară, o atît de frumoasă lumină de durere acceptată și învinsă, o atît de frumoasă lumină de orgoliu!

Strînsoarea legăturilor ne susținea. Întretăierile funiei la încheieturi și la glezne ne zăgăzuiau mișcările, ne imobilizau, dar în același timp parcă ne-ar fi îngăduit să ne sprijinim pe ele. Zadarnic ne săpau dîre adînci în carne, elasticitatea lor era

cea care ne cruța. Ai fi zis că părțile legate din trupul nostru făceau acum parte din coarda unui arc. Cu cît durerea creștea, cu atît se încorda înlăuntrul corpului nostru funia aceea care, pornită din locul unde ne zdrelea pielea, întindea de la creștet la tălpi un tendon suplimentar, un nerv important. Niciciînd trupul nostru nu se înălțase într-o asemenea atitudine de afirmare. Mîinile le aveam duse la spate și legate, umerii lăsați în jos, pe cînd pieptul ni se umfla parcă sfidător. Mîinile ascunse așa cum erau, picioarele strînse ca un fus dădeau tărie prezenței, existenței noastre chiar, ca și cum gesturile de pînă atunci ne-ar fi împrăștiat. Și totuși, niciodată nu mai fusesem atît de la cheremul altuia ca atunci. N-am fi putut nici într-un fel să parăm loviturile ce-ar fi țintit fața, pîntecul: țintă descoperită, lipsită de cea mai mică apărare! Cum se face atunci că în același timp ne simțeam invulnerabili — și nu atît țintă cît scut?

A doua zi, frînghierul ne învăța rostul altor noduri, încă și mai meșteșugite. Apoi iarna — sau numai păcăleala aceea de iarnă — trecea. De cum venea vara, ne dădeam seama că le uitasem pe toate.

CU FIECARE LUNĂ, HAINELE NOASTRE se făceau tot mai strîmte şi mai scurte. Ai noştri nu ne dădeau altele decît atunci cînd cele de pe noi nu mai erau bune de nimic. Zgîrcenia sau sărăcia purtau doar în parte vina. Se vedea cît de colo că le plăcea să scoată în evidenţă caraghioslîcul vîrstei noastre de adolescenţi. Mînecile ne strîngeau la subsuori, silindu-ne să ţinem mîinile ţepene, puţin depărtate de corp, ca prostănacul din comedii. Gulerul ne gîtuia într-atît, că eram mereu roşii la faţă iar urechile, aprins colorate, ne zvîcneau întruna. Se şi făcea simţită starea aceea de apoplexie, vestitoarea mărturisirii... Ne înfăţişam celorlalţi stăpîniţi, ostatecii unei cămăşi de forţă care ne îngrădea gesturile, făcîndu-le neterminate şi stîngace. Semănau, se vedea limpede, cu mişcările unui vinovat care schiţează gestul apărării dar care în aceeaşi clipă îşi dă seama de zădărnicia lui. Culme a urîţeniei, ne crescuseră şi nişte mîini ciudate.

Manşetele hainelor, urcînd tot mai în sus spre cot, ca urmare a faptului că noi creşteam, lăsau să se vadă degete, palme, articulaţii de falange ale căror proporţii şi înfăţişare neobişnuită ne făcea rău, uluindu-ne parcă. Tot atît de dezgolite ca şi cînd ne-am fi scos dintr-o dată mănuşile pe o

zi de ninsoare, mîinile noastre ni se păreau nu atît necunoscute sau străine, ci mai exterioare ca odinioară, mai mărite, mai impudice, și însuflețite aproape de o voință de animal.

Impresia asta se întețea și amenința să se prefacă într-o senzație alarmantă în clipa cînd ne priveam una din mîini odihnindu-se pe genunchi, pusă pe masă, sau pe parapetul din piatră al vreunui pod. Aducea atunci cu o viețuitoare molatecă, grăbită să-și reia somnul sau să se prefacă adormită de îndată ce mișcarea la care o supusesem ar fi luat sfîrșit. Degetele, pe parapetul podului, se opriseră chiar în dreptul perniței rotunde de mușchi, poate mai puțin întîmplător decît am fi putut crede la prima vedere. Așa lua naștere în mintea noastră imaginea insectei care se poticnește de vreo buruiană și rămîne ore întregi nemișcată în fața ei, la zenitul fascinației. Mișcări furișe ne străbăteau totuși mîna uneori, ca și cum ar fi visat. Ne feream cu strășnicie s-o pornim pe firul visului ei, cum am fi putut face, cu prețul unei oarecare încordări. Știam prea bine că se adăpa la cele mai întunecate sorginte din noi.

Într-adevăr, nu ne mai iubeam mîinile. Întinau cu vulgaritate toate actele noastre. Dacă ne făceam degetele pumn, degetul gros, rămas mobil, se lăsa numaidecît în jos, ca atunci cînd astupi la loc o sticlă ori cînd îți umpli pipa gest care mărturisea josnicie, pecetluia posesiunea sordidă. Restul timpului mîinile ne atîrnau pe lîngă trup, mai curînd moarte, aducînd cu ceva neînsuflețit ce-ar fi spînzurat la capătul brațelor țepene. Uneori, impresia aceea curioasă că avem mîini ce fuseseră de curînd jumulite... Inerția, paloarea lor sporeau

semnele de vinovăție care se adunau împotrivă-ne. Golite, reduse la neputință, păreau a figura într-un tablou de vînătoare sau aminteau de pedeapsa aceea infamă de pe vremuri numită *expunere* [1]. Părinții nu ne dădeau voie să stăm cu mîinile în buzunare, ținută necuviincioasă și care predispunea la cocoașă. Dacă le țineam la spate, eram poftiți să arătăm ce ascundem, ori eram certați pentru aerul nostru sfidător.

Și totuși, în fața fetelor nu ne era rușine de mîinile noastre. Le puneam alături și le comparam cu ale lor, care creșteau și se schimbau și ele. Nu găseam niciodată nici cea mai mică asemănare cu mîinile noastre. Nu pentru că mîinile tovarășelor noastre ar fi putut trece nebăgate în seamă, s-ar fi putut contopi în armonia mișcărilor și a luminei zilei. De la o vreme, mîinile lor ne săreau în ochi și ne păreau la fel de stranii ca ale noastre, dar se întîmpla ca, pînă și pentru noi, metamorfoza lor să nu aibă înfățișarea aceea puțintel dezordonată care pecetluia urmările propriei noastre creșteri. În timp ce mîinile noastre se dezgoleau pe măsură ce creșteam, se urîțeau, blagoslovite de toate mărturisirile, mîinile fetelor se întorceau în legendă, în istorie, căpătînd o anume blîndețe aproape monahală. Degetele lor năzuiau să se subțieze ca niște fuse, iar creții care însemnau locul falangelor dispăreau, ca pe mîinile statuilor de fildeș. Acestea le împrumutau și forma lor încremenită ce evoca nu atît repausul, cît gestul întrerupt

---

[1] *L'exposition publique* — pedeapsă accesorie (pe lîngă detenție și muncă silnică) și care consta în expunerea condamnatului timp de o oră, în văzul lumii, în piața publică.

de surpriza, uitarea, visul în clipa cînd lăsai să cadă o petală, o batistă parfumată sau numai cîteva fire de sare ori de tămîie.

Cu o pricepere pe care le-o pizmuiam, fetele își făureau din mîini o nouă inocență, cea pe care vîrsta le-o cerea. Pentru asta era de-ajuns să le țină în dreptul mijlocului, deschise, cu palmele îndreptate în jos, cu degetele puțin îndoite și așezate în așa fel ca degetul mic să se înalțe puțin deasupra celorlalte, întruchipînd, după un cod universal recunoscut, un semn de exclamație. Exclamație înăbușită, se înțelege de la sine, deoarece emoția nu se cuvenea să întreacă limitele decenței. Ca să fie sigure că nu-și arată niște sentimente ce li s-ar fi putut reproșa drept crime, fetele obișnuiau de la o vreme să-și ia un aer de dezgust și să exprime în orice clipă o groază politicoasă.

Începeau să poarte inele și ne zgîriau uneori cu piatra lor pe față, în jocurile noastre. Colțurile pietricelelor rubinii sau de ametist care împodobeau giuvaerurile astea nu aveau oare puterea, ca zahărul candel ori carbonul, să lase în carne urme de neșters? Culoarea roșie sau violetă a pietrei, scînteierea ei, păreau a transmite rănii o dogoare ce-ar fi întîrziat vindecarea. Pe deasupra, însăși natura obiectului care ne pricinuia rana evoca o scarificație rituală, asemănătoare cu sacrificiile aztece despre care se vorbea în cărți și care se făceau cu ajutorul unui cuțit din feldspat sau din iaspis. De pe urma practicilor acestora pline de cruzime nu te însănătoșeai, desigur, prea ușor.

Dar, la urma urmei, nu ne-ar fi displăcut să rămînem cu semnul acela pe față sau pe frunte. Ne-ar fi legat în chip tainic de fata care-l făcuse,

Rubinul sau ametistul inelului i-ar fi amintit neîncetat de sîngele nostru. Nu totdeauna aveam la dispoziție, pentru a trezi amintirea noastră altora, elemente de legătură de-o asemenea strălucire și noblețe. Visele acestea ne ajutau să uităm un pic de mîinile noastre. Uneori fetele ne lăsau să punem mîna pe inelele lor. Nu ne făcea cine știe ce plăcere. Altfel stăteau lucrurile iarna, cînd fetele purtau mănuși fără degete și cînd își uitau pentru o clipă mîna pe genunchii noștri.

Își țineau la început palmele ridicate, sprijinite în încheietura mîinii, acolo unde se văd vinele. Ca ieșite din cinci canale madreporice și fără a părea împinse afară din sălașul lor din pricina lungimii, cele cinci degete se mișcau într-un spațiu unduios, ca picioarele pagurului-schivnic. Cînd le atingeai, aveau tendința să se retragă, să intre în refugiul lor dar, în aceeași clipă, liniștite aproape, se mulțumeau doar să bată puțin în retragere și, ca să-și dea oarecare cumpănire — sau timp de cugetare — prospectau, într-un soi de molcomă tatonare, buza aceea abstractă, buza mănușilor.

Pe locul unde se opreau, zăreai ochiuri fugite din împletitură și care se destrămau. Înăuntru, sub lîna albastră, roșie ori neagră ghiceam cum palma se întinde în voie în căldura, în noaptea ei. Cum să nu fi avut degetele poftă să se întoarcă la ea? Palma era oarecum pîntecele mîinii, cuibul atîtor taine. Dar ispita zilei dădea ghes degetelor să iasă din buzunarul-mumă apoi din cele cinci canale tricotate. Se burzuluiau, un pic împotriva propriei lor dorințe, pipăiau aerul, pipăiau cele dintîi lucruri întîlnite: propriile noastre degete ori coapsa

noastră, cu grabnice repulsii de melc cărora de fiecare dată le urma o prospectare ceva mai îndrăzneață.

În afara mănușilor, degetele nu erau reci, deși văzîndu-le că se avîntă atît de timid și că nu se dezdoaie decît cu teamă, ai fi putut crede că simțeau muștcătura celui mai cumplit ger. Erau calde de întreagă acea căldură a palmei, de întreagă căldura nopții din care, sub mănușă, se înfruptau. Acum, cucerite aproape, se alungeau, nu se mai zgîrceau decît pentru a se întinde mai bine pe urmă, apăsîndu-ne uneori coapsa sau mîna. Aveau să crească la nesfîrșit în afara mănușii și, asemeni razelor de lumină, de cum închideam ochii, s-ar fi prelungit în chip fantastic dincolo de jumătatea aceea de mînă de lînă, dincolo de mîna aceea decapitată.

Dar fetele nu întîrziau să-și vină în simțiri. Își retrăgeau grabnic mîna, imobilizînd-o în dreptul mijlocului, cu degetele un pic în aer, ca atunci cînd ai fost cît pe ce să te frigi sau așa cum face în poze eroina povestirii cînd vreun pod se prăbușește în fața ei, în clipa cînd dă să pășească pe el.. Alteori, cu privirea pierdută, cu gîndurile departe de noi, își răsuceau inelul cu sîrg, de parcă și-ar fi înșurubat un deget. Așa se scurgeau zilele. În hainele din ce în ce mai strîmte și din ce în ce mai scurte, noi, băieții, continuam să atragem atenția asupra mîinilor noastre. Desigur, nimeni nu făcea cu glas tare observații despre ele, dar privirile pe care le atrăgeau asupră-le nu ne puteau înșela.

Trecînd prin fața cuptorului de la brutărie, îl auzeam pe brutar cum izbește aluatul cu palma

la nesfîrşit, cu patimă. Plesnitura se auzea pînă în stradă. Cînd era noapte, totul alcătuia o pată întinsă de lumină. În timpul zilei, îi vedeam pe ţărani plesnind zdravăn cu palma grumazul animalelor sau al unui vecin. Spălătoresele, la rîu, recurgeau adesea la mîna lor în loc de mai, iar ecourile sprinţare ale loviturilor răsunau pînă departe, pe sub plopi. Frumoasă simplitate a vieţii ! Înţelegere adîncă între fiinţe şi lucruri ! Era imaginea unei lumi în care fiecare îşi petrecea timpul *să bată palma*, să încheie un tîrg, să pecetluiască înţelegerea cu tot ceea ce-l înconjura şi care se lumina la apropierea lui, părînd a zîmbi în buna înţelegere a zilei. Cît despre noi, nimic asemănător. Dar acum ne felicitam pentru asta. Ştiam că aveam să cădem la înţelegere cu realităţi mult mai puţin iluzorii decît realităţile acestea cotidiene. Ştiam că singurătatea noastră atingea din toate părţile împărăţia adîncurilor şi a nopţii.

Descoperisem dovada că aşa stau lucrurile din întîmplare. Nu fusese nevoie decît de un simplu gest, aşa cum faci atîtea cînd îţi pierzi vremea în zilele ploioase. Pămîntul desfundat dădea la iveală stratul de argilă roşie care răzbea deasupra în mai multe locuri din sat. Unul dintre noi luase de jos un pumn de lut ca să modeleze nici el nu ştia bine ce, apoi îl aruncase, după ce-l frămîntase un timp. Văzîndu-şi mîna dreaptă plină de noroiul acela argilos, şi-o pusese pe zidul alb al unei case din apropiere. Atunci, ca şi cum o oglindă ar fi răsfrînt chipul unui străin în locul chipului nostru, zidul reprodusese în chiar aceeaşi clipă o mînă cu totul alta decît cea care se aşe-

zase pe el. Ni se părea ca mîna de culoarea lutului era mai mare decît mîna unui băiat de vîrsta noastră şi chiar decît mîna multora dintre oamenii mari. Grosimea degetelor, buricele lor butucănoase, lăţimea părţii de jos a palmei care, asemenea unui vapor ce-ar atinge fundul, apăsase mai tare peretele, totul te ducea cu gîndul la o mînă de negru. De ce de negru? N-am fi ştiut să spunem, deşi imaginea asta ni se impunea cu tărie. Dealtminteri, nici nu putea fi vorba în cazul de faţă de un negru în felul celor despre care vorbesc cărţile. Cel mult dacă semăna cu ei în privinţa faptului că era tot atît de îndesat şi că simţea aceeaşi amorţeală a mîinilor, a buzelor şi a urechilor. Amorţeala ni se părea a fi urmarea sentimentului de excludere, de tăcere pe care, ca şi noi, fiinţa asta o purta în ea sub chipul unei stinghereli într-atît de mari, încît sîngele îi încetinise în vine.

Din ziua aceea, fiecare din noi, aflat singur sau în grup, începuse să-şi pună încolo şi-ncoace pecetea mîinilor. Era de ajuns să se dea pe palme cu noroi, cu funingine, cu zeama unor bobiţe zdrobite, ori cu var, ca să imprime pe ziduri proclamaţia propriei existenţe şi a drepturilor al căror deţinător simţea în mod nedesluşit că este. Astfel, prin noi, un întreg popor clandestin îşi afirma prezenţa în sat, îşi înmulţea avertismentele. Pentru a semăna încă şi mai multă îngrijorare în cugetul oamenilor, căutam locurile mai puţin umblate, un pămînt afînat: malurile rîului, ogoarele de curînd arate, rigolele de pe marginea drumului — pentru a ne putea incrusta în

chiar scoarța pămîntului scobitura palmei. Datorită acestor semne, o tăcere grea punea stăpînire puțin cîte puțin pe sat și pe locurile din vecinătate. O întreagă mulțime de orbi, cu mîini mînjite, le bîntuiau, nevăzuți, dar sprijinindu-se de toate zidurile, de toți copacii și ajungînd pînă acolo încît să meargă într-o singură mînă. Nicicînd fațadele caselor, lovite de o mînă neagră sau roșie și cît se poate de lățită din pricina împroșcăturilor, nu păruseră atît de șterse. Pe copacii din piețe, o mînă muiată în var stins și pecetluindu-le trunchiurile drept la mijloc părea să-i încremenească uluindu-i, așa cum rămîne cineva după ce-a primit o lovitură în stomac. Zidurile bisericii se zugrăveau cu mîinile Fatmei așezate de-a-ndăratelea, cu degetele în jos, puțintel amețite, ca după trecerea unei armate sarazine. Cu prețul unei acrobații complicate, unul dintre noi izbutise să pună o mînă și în partea de dedesubt a acoperișului sub care se ținea piața.

Localnicii nu păreau cîtuși de puțin tulburați de această invazie tăcută. Pe cît se pare, nici nu vedeau urmele mîinilor : proporțiile acestora le îngăduiau să le atribuie semenilor lor sau lor înșile și nu vedeau într-asta decît ceva foarte obișnuit. Printr-o ciudată inversare a lucrurilor, noi eram cei cuprinși de îngrijorare. Deoarece se dovedea că pecețiile semănate mai peste tot căpătau, de îndată ce mîna noastră se așeza pe o suprafață oarecare, o viață a lor. Creșteau sau se micșorau pînă la a dispare cu totul, din pricini ce ne rămîneau necunoscute.

Oricare ar fi fost substanța colorantă folosită : noroi, var stins, zeamă de mure, cretă de

croitor sfărîmată, cărbune, funingine, rugină — anumite urme de mînă se lăţeau neîntîrziat, ca o pată pe-o sugativă. Porozitatea zidului, a pietrei, a stîlpului sau a scoarţei copacului putea oare ea singură să explice fenomenul? Iată de ce eram cît se poate de tulburaţi. Cu atît mai tulburaţi cu cît alte urme de mîini, dimpotrivă, pierdeau un deget, apoi două, apoi trei, aşa cum li se întîmplă leproşilor. Îndeobşte, degetul gros rezista pînă la urmă, dar uneori capătul lui se separa de restul mîinii şi pornea la voia întîmplării, în gol. Alteori palma se găurea alcătuind un rotund desăvîrşit, ca forma piciorului într-un ciorap. Curînd se ştergea de tot, şi nu rămîneau deasupra decît urmele degetelor, care nu mai semănau a nimic, ori te făceau să le asemeni cu un pieptene. Şi de astă dată puteam pune amputările amintite pe seama materiei pe care se aşezase mîna: scoarţa copacului şi tencuiala zidului se desprind; rafalele de ploaie dizolvau în parte substanţele folosite pentru pecetluire. Rămîneam totuşi visători.

Iar dacă, uneori, eram convinşi de aspectul supranatural al acestor metamorfoze, ne feream să le interpretăm pripit. Nu vedeam în ele profeţii despre lungimea vieţii ori sănătatea fiecăruia dintre noi. Ci ne gîndeam mai curînd că urmele astea întruchipau portretele unei fiinţe adevărate care se ascundea în noi. Soarta acesteia nu era supusă legilor obişnuite, se împlinea în afara morţii ori a peripeţiilor neînsemnate ale existenţei. Cînd urma mîinii se contura cu limpezime şi năzuia să se mărească pe zid ori pe

trunchiul copacului, aveam sentimentul că pătrundem desăvîrșit de bine răsfrîngerea celei de-a doua ființe — sau poate dintîi. Dar ar fi fost arbitrar să n-o descoperim și în urmele cele mai puțin trainice. Primele ne asimilau unei făpturi mari, oarecum africane, de care se lega gîndul unei virilități excesive, a nopții, a plinătății vegetale, a căldurii. Privind țintă desenul mîinii noastre, chiar pe timp de ger aspru ori de ploaie, ni se întîmpla să simțim în juru-ne un miros de mosc aproape insuportabil. Mîna aceasta mai era, o știam, gata să ucidă, adesea chiar năclăită puțin și îngreuiată de ceea ce rămăsese pe ea. Dar nu ne întorceam ochii pentru atîta.

Alteori, mîna care se măcina, se bortelea și pierea aproape tot atît de repede ca și mîna așezată pe un geam rece și care-și lasă acolo pentru o clipă urma aburită, mîna aceasta dispărută ne dădea un sentiment de neputință și de eșec dar, în același timp, ne liniștea. Dincolo de pata lată a degetelor noroite, a căror urmă se șterse cu totul, albeața zidului căpătase albeața zorilor, lumina iertării și-a nevinovăției. Gustam dinainte fericirea propriei noastre disoluții. Ne închipuiam oferind, în locul mîinilor noastre, un soi de transparență, plimbînd prin lume un trup fără de greutate, un suflet și o inimă scăldată în tăcere... Într-un cuvînt, negru sau înger, nu ne mînjisem mîinile decît pentru a descoperi în cele din urmă lecțiile de catehism ale diocezei.

Pentru a putea influența moralul populației, ne ascundeam acțiunea față de fete, care n-ar fi pu-

tut păstra secretul. Ca și ceilalți oameni din sat, nici ele nu dădeau atenție urmelor de mîini ce se puteau vedea în tot locul. Trebuise să ne mirăm noi de numărul lor mare și să ne prefacem a fi impresionați. Dinspre partea lor, fie că ghiciseră adevărul, fie că imaginația nu le era înclinată spre supranatural, se arătau prea puțin mișcate. Printre ele, se găsea totdeauna una care să aleagă urma cea mai deslușită, cea mai întinsă, cea care sugera mai multă brutalitate, sau, și mai rău încă, să-și pună mîna ei cît mai bine deasupra. Se mira de mărimea spațiului pe care nu-l putea cuprinde. Nici urmă de spaimă în glas, ci numai admirație. Cît de puternic trebuie să fie omul care lăsase o asemenea urmă pe zid! Cît de mare trebuie să fi fost! Cît de frumos! Vedea cît sîntem de stingheriți, fără a-și da poate seama de ce. De aceea stăruia, își plimba încolo și-ncoace mîna, frecînd grăbit înăuntrul urmei. Se întîmpla ca funinginea sau lutul din care era alcătuită urma să se ia pe mîna fetei, cînd în sfîrșit o dezlipea de pe zid. Atunci rîdea și nu scăpa prilejul să-și atingă mîna de mîna cea uriașă, iar degetele să li se întrepătrundă.

Nici nu era nevoie de atît ca să mărturisim fetelor că noi eram cei care lăsasem asemenea urme. Dar neroadele de ele nu voiau să ne dea crezare, sau, cel puțin, așa spuneau. Ce puteam face? Fapt e că atunci cînd ședeam alături nu-și mai lăsau deloc mîna pe genunchii noștri. Rămîneau cu privirea ațintită îndărătnic în gol, ori se duceau la mîinile zugrăvite pe ziduri, își lipeau degetele și palmele de ele, frecîndu-le la nesfîr-

şit. Începeam să credem că ştiau foarte bine cine lăsase urmele acelea. Dar nu încăpea nici o îndoială, îşi dăduseră seama că propriile noastre urme ne depăşeau, dădeau imaginea fiinţei ce nu devenisem încă şi n-aveam poate niciodată să devenim. Într-un cuvînt, fetele aleseseră să ne înşele cu celălalt care dormea în noi, care-şi aştepta acolo maturizarea sau eşecul şi care pentru moment nu exista decît conturat de gesturile şi faptele noastre.

Nimic mai nemilos decît alegerea pe care-o săvîrşeau astfel în noi. Fetele aduceau propriile lor rafinamente urmelor noastre. Îşi umpleau mîna de funinginea, creta, lutul sau rugina urmelor şi o puneau de cît mai multe ori împrejurul mîinii de negru, ştearsă puţin de atîta frecuş. Toate mîinile astea de fată, mai micuţe, puse ici, colo, la dreapta, la stînga, sus, jos, făceau să te gîndeşti la un stol de păsări sau la nişte petale ce şi-ar lua zborul în jurul unei flori. Erau din ce în ce mai şterse căci stratul de funingine, cretă, lut sau rugină care acoperea mîna vie scădea de fiecare dată cînd mîna lăsa urme. Ştergerea urmelor pe marginea constelaţiei ce-o alcătuiau sfîrşea prin a da o notă puţin melancolică. Ai fi zis că zidurile, sub efectul împrăştierii tuturor acestor mîini din ce în ce mai nedesluşite, dispăreau şi ele, trase în toate părţile, diluîndu-se într-un crepuscul de chirpici, de var, de tencuială roşiatică.

Era prea mult. Am luat hotărîrea, ca să punem iar ordine în viaţă, să ştergem toate urmele de mîini rămase pe ziduri, pe stîlpi sau pe trunchiu-

rile copacilor. Trebuia să operăm pe ascuns și cît se poate de repede. Era noapte. Ne rupeam unghiile și ne zdreleam mîinile. Mîinile acelea de neiertat !... În focul trebii, auzeam cum ne pîrîie veșmintele pe la încheieturi. Scăpat de vrajă, celălalt, negrul, izbucnea în șalele, în umerii, în nenumărate alte locuri ale trupului-nostru.

TRĂIAM ÎNCONJURAŢI DE CÎINI. NIMeni nu le-ar fi putut şti numărul. Se înmulţeau nestingherit. Cei mai mulţi erau ai oamenilor din sat sau din împrejurimi, dar unii din ei, veniţi de mai departe sau rămaşi de pripas din pricina morţii stăpînilor, ajunseseră vagabonzi şi trăiau din parazitism. Continuau să aibă zgărzile la gît şi nu se deosebeau de ceilalţi, la fel de costelivi ca şi ei. Prin părţile noastre, cîinii, oricare le-ar fi fost rangul, nu primeau decît foarte puţină hrană. Crescute în promiscuitate şi lipsuri, rasele se corciseră curînd. Uniformitatea nu întîrziase să se iveas că de pe urma acestei încrucişări. Aşa apăruse şi se impusese o specie canină nouă, care întrunea trăsăturile dulăului cu cele ale cîinelui obişnuit şi ale copoiului, fără ca dozajul să difere prea mult de la un animal la altul. Încît vedeai o singură culoare de blană la toţi ogarii aceia numeroşi : un galben-murdar, pătat cîteodată, cum e blana hienei. Pe scurt, trăiam înconjuraţi de cel mai prost soi de cîini.

Ai fi zis că urîţenia, starea lor jalnică îi scutea de orice instinct al reţinerii : nu făceau decît să se încalece întruna, să se împerecheze cu o frenezie, ce-i drept, oarecum tristă, în timp ce ochii lor albi-albăstrui se uitau pieziş. Dormeau în praf, se băteau pe gunoaie, dădeau neobosit tîr-

coale abatoarelor unde, pe sub poartă, sîngele se închega în rigole. Priveliştile acestea sfîrşeau prin a aduce cu împlinirea vrerii Celui-de-Sus. De ce în jurul nostru atîţia cîini de soiul ăsta ? În fiece clipă, animalele ne dădeau pildă de cea mai infamă josnicie, ca şi cum am fi avut nevoie de această aducere-aminte în gîndurile şi faptele noastre. Uneori, cîinii, fără voia lor, arătau că într-adevăr sînt executanţii unei puteri supranaturale, grijulie faţă de iniţierea noastră. Credinţa le slăbea. Împerechindu-se, se domoleau, se gîndeau vădit la altceva — sau la nimic — şi, ca nişte mecanisme, fără tragere de inimă, gîfîiau cu limba scoasă, porniţi la asaltul unei plăceri pentru care nu nutreau nici un fel de poftă adevărată. Demonstraţia îşi pierdea din clipa aceea înţelesul dintîi, nefăcînd altceva decît să înmulţească în juru-ne imaginea unui păcat întru făptuirea căruia păcătosul apărea nu atît întreprinzător cît aservit şi docil.

Sfîrşeam prin a ne simţi oarecum năpădiţi de atîtea dobitoace. Ne împiedicam de ele, şi totdeauna atunci cînd se dedau plăcerilor. Drumurile lor se încrucişau întruna cu ale noastre. Lătratul lor ne ţinea treji, noaptea. Duhoarea le-o simţeam peste tot. Erau zile cînd aveam impresia că ne aflăm în mijlocul unui mare cort, al unei iurte mongole făcute din piei de cîine. Mirosul ăsta ni se lua pe mîini şi molipsea lumea întreagă. Îl recunoşteam în frunzele platanului, în coaja castanelor, în frînghii, în fierul de curînd călit de fierar, în lutul verzui ce putea fi zărit pe marginea şanţurilor.

Se întîmpla ca un cîine să ne muşte — nu atît de rău ce era, cît din greşeală. Cîinii erau atît de numeroşi, încît trăiau laolaltă cu noi, amestecîndu-se gesturilor, glasurilor noastre. Vreunul din ei, născut de-atîta post ori de împerecheri, vedea în toate o ameninţare şi aşa, la întîmplare, îşi înfigea colţii în pulpele noastre. Agăţat de picior, cu capul pe jumătate întors, cu ochii bulbucaţi dar goi de orice expresie, se lăsa tîrît pe cele patru labe în timp ce noi fugeam şi cînd, în cele din urmă, îi trăgeam un picior, se îndepărta, surprins, privindu-ne cu umilinţă.

De cum apăream cu rana, alarma se pornea. Cei vîrstnici îşi aminteau cum fuseseră siliţi să înăbuşe între două saltele oameni atinşi de turbare. Vaccin nu se găsea decît la oraş, dar înainte de-a întreprinde asemenea călătorie se cuvenea să verifici dacă e utilă. Un om pornea în căutarea cîinelui, pe care-l ştiam după nume, ca pe toţi semenii săi, chiar şi-atunci cînd erau vagabonzi. Nu era greu să-l prinzi : între accesele lor de furie se arătau prietenoşi. Îi punea botniţă, îi lega o zgardă şi-l priponea de-un ţăruş, ca să-l poată urmări în voie. Cîinele trebuia să bea, pentru a face dovadă că nu e turbat. De aceea era dezlegat la bot şi se punea lîngă el un blid cu apă, sau două, sau chiar trei, ca ispita să sporească.

Fie că era atins de boala cea temută, fie că era numai demoralizat de felul în care omul se purtase cu el, de loviturile primite, de funia care-l gîtuia aproape, cîinele nu bea. Se uita pieziş la răsfrîngerea luminii îndoielnice în blidele în care uneori se înecase vreun muscoi şi-i era lehamite. Atunci, se aşeza, îşi punea botul pe labele dina-

inte și scotea un suspin ce-i dezgolea spinarea costelivă. La oarecare depărtare, oamenii, care nu-l slăbeau din ochi de cum venise, clătinau din cap : aerul abătut al animalului nu prevestea nimic bun.

În acest timp rănitul, cu rana acoperită de petale de crin puse la dospit în rachiu, se odihnea la el în odaie, cu o carte în mînă. Abia dacă se gîndea la turbare. Tocmai păşise într-o lume în care totul, pînă şi moartea, căpăta blîndeţe, n-avea nimic strident. Uneori, de la fereastră, putea zări cîinele legat. Funia prea groasă ce-l ţinea din scurt lîngă ţăruş, cu nodul legat sub bot, evoca pregătirile de spînzurătoare. Rănitul nu se întrista, nici nu se bucura la gîndul supliciului ce-l aştepta pe animal. Se mărginea să se înfrupte din tihna clipei prezente, din tăcerea a ceea ce nu se mai putea îndrepta şi care domnea de cînd se domolise durerea muşcăturii şi de cînd toată lumea din casă nu mai vorbea decît cu glas scăzut.

Înştiinţaţi de accident, dacă nu fusesem noi înşine de faţă, ne grăbeam să-i facem o vizită bolnavului. Eram pe deplin conştienţi de pericolul la care muşcătura cîinelui îl expunea şi adoptam o ţinută pe măsura gravităţii evenimentului. Soseam încetişor, doi cîte doi, şi abia dacă vorbeam, în şoaptă. La vederea cîinelui legat făceam un ocol mare, fără a scăpa însă de sub fascinaţia pe care animalul o exercita asupră-ne. Nu băuse. Oamenii ne dădeau a înţelege printr-un clătinat din cap în clipa cînd intram în casă.

Calmul, purtarea firească a bolnavului ne mira. Făcea să sară în ochi întreg ridicolul atitudinii noastre, punîndu-ne în situaţia să regretăm tris-

teţea resimţită o clipă mai înainte. Dar ciuda ne trecea repede. Ne aminteam că rana nu dura decît de cîteva ore. Cum să-şi fi produs efectul? Trebuia fără doar şi poate ca turbarea să aibă timpul să pătrundă de-a binelea în corp. Şi-apoi, nu era bine să ne încredem în prima impresie bolnavul vorbea cu mult mai mult ca de obicei; ochii lui aveau un licăr ciudat uneori; îşi freca genunchiul fără nici un motiv, cu un gest automat... Nici vorbă, curînd avea să fie cuprins de un prim acces.

Prevăzînd această clipă, fetele care ne întovărăşeau stăteau aproape de uşă, gata să fugă. Doi ori trei dintre noi îşi luaseră bețe, pe care se prefăceau că le folosesc ca bastoane şi care le-ar fi îngăduit, odată clipa sosită, să-l ţină la respect pe furios. Tot ce ni se spusese despre turbare îndreptăţea prevederile acestea. Cel cuprins de turbare uneori se răsucea în convulsii, curgîndu-i bale şi rostind blesteme (nu izbuteam prea bine să distingem turbarea de posesiunea demoniacă), alteori spărgea totul în jur, îşi sfîşia hainele şi se arunca asupra celor de faţă ca să-i muşte, chiar şi atunci cînd era vorba de rudele cele mai apropiate ori de prietenii cei mai dragi. Ajungea, mai spuneau oamenii, să se cațere pînă şi pe pereţi şi să scrijelească şi piatra, adînc. Un asemenea spectacol merita să fie văzut cel puţin o dată în viaţă.

Teama ar fi învins poate curiozitatea din noi dacă, din clipa cînd ne aflam în odaie, nu ne-am fi molipsit unul de la altul. La gîndul dezlănţuirii acelor fapte de violenţă la care aveam să asistăm, la gîndul furiei canibalice, mai cu seamă, de care camaradul nostru avea să fie cuprins, simţeam o

surescitare destul de vie. Aşa cum în clipa cînd auzi vorbindu-se de păduchi te scarpini, tot aşa simţeam şi noi pofta să muşcăm — de cînd gîndul turbării ne umbla prin minte. Ne uitam la rănit cu ardoare contenită, ca şi cum am fi aşteptat să ne dea semnalul şi pilda să ne năpustim. Privirile noastre înflăcărate începeau să-l stinghereasc㠄 oarecum. O fată, cu ochii strălucitori, cu gura întredeschisă, îşi plimba degetul fără încetare încolo şi-ncoace pe ascuţişul dinţilor. Alţii se mulţumeau să-şi ţină încleştate maxilarele, a căror articulaţie se vedea zvîcnind sub obraji. Unii dintre noi, ştiind că simpla rostire a cuvîntului „apă" putea provoca o criză celui atins de hidrofobie, începură să vorbească, fără nici o legătură şi fără a-l slăbi din ochi pe bolnav, de felul cum funcţionau pompele, de rîul ce-avea, din pricina ploii, apele crescute, de inundaţii, de fluxul şi refluxul mării, pe care n-o văzuseră niciodată.

Dezorientat de purtarea noastră ca şi de cuvintele acestea, rănitul îşi pierdea tot mai mult cumpătul şi zîmbea în stînga şi-n dreapta, disperat, ca să trezească în rîndurile asistenţei un alt zîmbet şi să cîştige de partea lui măcar una din feţele ce-l înconjurau. Degeaba. Nerăbdarea nu mai lăsa loc în noi nici unui alt sentiment. Băiatul se rotea încetişor în jurul lui însuşi, la fel de rătăcit ca într-un vis urît. Încerca să vorbească dar poveştile cu inundaţii la care se întorceau întruna vizitatorii îl zăpăceau într-atît, încît tăcea, după ce abia scosese cîteva silabe. Noi le interpretam pe loc incoerenţa trădau izbucnirea iminentă a crizei. Şi începeam să ne

ţirim unul în altul. Abia ne stăpîneam să nu izbim cu piciorul în podea sau să batem din palme ţinînd ritmul ca pentru dans, ca să putem înlesni revărsarea turbării, explozia nebuniei.

Nebunia, transa, turbarea aceea — o chemam din toată inima. De cîte ori nu-i pizmuiserăm pe posedaţii de care ne vorbeau preoţii! Dar nu găturile lor cu diavolul ni se păreau de-un folos nemaipomenit. Să vorbeşti spontan ebraica, sau chineza, să vezi chiar şi prin pereţi, să zbori şi să te ţii cu spinarea lipită de tavan — era puţin lucru pe lîngă furiile, paroxismele violenţei în care cea mai mică tentativă de exorcizare îi arunca pe posedaţi. Să poţi fi cuprins, fie şi numai o singură dată, chiar dacă după aceea va fi trebuit să mori, de furia aceasta fără nume, supraomenească, devastatoare! Numai ea i-ar fi putut îngheţa de spaimă, în jurul nostru, pe cei ce ne ţineau plecaţi sub autoritatea lor. Numai ea ar fi putut să ne despovăreze de greutatea ce ne apăsa de-atîta vreme. Numai ea ne-ar fi putut face să luăm cu asalt ordinea, realităţile terestre care ne împresurau, obiectele ce ne întemniţau. Numai ea ne-ar fi putut aduce adevărata libertate, cea care, după cum presimţeam, nu era clădită decît din nestatornicie, sminteală, delir. Numai ea ne-ar fi putut ajuta să străpungem vălul zilei, să pătrundem pe tărîmul celei de-a doua lumi, lumea nopţii, unde n-avea să mai fie moarte şi unde toate adevărurile ar fi înflorit.

Rănitul începuse să se învîrtă în cerc din ce în ce mai repede, şchiopătînd, în odaia unde, numeroşi cum eram, împuţinam locul. Ai fi zis că voia să seape de privirile noastre. Nici nu mai

putea să-şi stăpînească spasmele crispate ale mîinilor. Rătăcirea i se citea în privire. De data asta nu mai era nici o îndoială, criza izbucnea. Începeam să ne dăm îndărăt, îmbrîncindu-ne, către uşă. Dar un strigăt răsuna în ogradă : „Cîinele bea !" Rămîneam ţintuiţi locului o clipă, apoi dădeam năvală la fereastră. Cîinele bea, într-adevăr. Îi fusese dezlegată funia de la gît. Dădea din coadă de mulţumit ce era.

Ah ! Cît de mohorîtă era viaţa ! Nimic altceva decît înserarea, vîntul înfiorînd puţin copacii desfrunziţi, un cîine care bea dintr-un blid iar acum, după ce-a băut, bea dintr-o rigolă, apoi se va duce numaidecît să bea din rîu, ca să arate limpede că nimic pe lume nu-i place mai mult decît apa... Şi lipăitul ăsta pe care, cu slugărnicie, se străduieşte a-l face cît mai zgomotos cu putinţă va fi totul pentru ziua de azi. Nimic altceva. Va fi totul şi pentru ziua de mîine, şi pentru toate zilele ce-aveau să vină. Mîine, cîinele o să bea din nou, o să bea întruna. Va fi devenit simbolul scurgerii zilelor asemănătoare toate unele cu altele, al lipsei lor de gust, amibă uriaşă, rege al fîntînilor...

Şi totuşi se vedea limpede că toţi cîinii aceia galbeni nu aşteptau decît turbarea. I se şi supuseseră, dinainte. Spinarea lor împungînd din pricina flămînzelii şi crenelată ca solzii unui dragon se îndoia în adevăratul înţeles al cuvîntului, ondulînd cu acea mişcare pe care un animal o imprimă spinării în clipa cînd se strecoară prin uşa întredeschisă sau printr-o ieşire prevăzută cu obstacole. Turbarea nu era o boală, un accident, un blestem ce se abătea dintr-o dată, un nor că-

lător ce se năpustea asupră-ți: ci mai curînd, în miile și miile de pereți suprapuși ai zilei, o crăpătură îngustă pe dinaintea căreia puteai trece luni întregi fără să ai poftă — sau pur și simplu posibilitatea — să pătrunzi în ea. Cîinii însă, dacă își răsuceau atît de vădit trupul, asta arăta îndeajuns că nu era departe clipa cînd, după ce rătăciseră îndelung prin viață, după ce rătăciseră îndelung prin zilele acelea alburii în care înfuleci, dormi, te împerechezi (și totdeauna fără voia ta, în nădejdea că aștepți ceva mai bun), aveau să se strecoare prin portița de ieșire. Încă de pe acum, cu spinarea lor unduind, se obișnuiau a fi pe măsura ei, așa cum în mintea noastră ne obișnuiam puțin cîte puțin, fără să știm, cu clipa mîntuirii care de-atîta amar de vreme ne chema acolo sus și de la care ne întorceam privirea.

Dar cu turbarea totul se petrecea cu mult mai aprig decît cu mîntuirea. Un foc rece. Foc totuși, dovadă groaza de apă pe care o arătau cei atinși de turbare. Turbarea îți înnoda toți nervii; sufletul țîșnea din ei cu putere, așa cum apa țîșnește dintr-o rufă udă, stoarsă cu violență. Turbarea te făcea să străbați într-un salt uriaș un spațiu în care te metamorfozai: bot de rechin, mîini pline de gheare. Turbarea făcea să te simți una cu gura cea mare, plină toată de dinți triunghiulari, ca intrarea infernului din misterele medievale, și atît de mare înlăuntrul fiecăruia dintre noi, că tot restul ființei noastre nu mai era decît o firavă margine, un îngust franjure omenesc jur împrejurul unui puț fără fund.

Dar iată că pe o față un cîine a mușcat-o de coapsă. Știa, desigur, că noi am aflat numaidecît.

Ne aştepta într-o magazie care fusese staul, în fundul curţii lor, şi pe care ieslea o despărţea de restul încăperii. Cum rana n-o durea şi nu-i amorţise piciorul, prietena noastră preferase să ne primească într-un loc unde ne strîngeam de obicei şi unde nimeni altul străin de grupul nostru nu putea afla ce spuneam. Şi-a ridicat fusta ca să ne arate pansamentul ce acoperea muşcătura. Pe cîine îl văzusem de cum venisem, legat într-un colţ al ogrăzii, dinaintea unui blid plin cu apă. Mîrîise cînd trecusem pe lîngă el. Avea ochii umflaţi. Îşi dezgolise dinţii spre noi, şi-i zărisem botul negru şi strălucind de bale. Simţeam ca o umbră abătîndu-se asupra noastră.

Chipul fetei, atunci cînd am pătruns în magazie, ne întărise în impresia penibilă din clipa cînd văzusem cîinele legat. Paloarea feţei ei ieşea şi mai mult în evidenţă în semiobscuritatea dinăuntru. Ceea ce nu ne-ar fi alarmat într-atît dacă n-ar fi fost şi fixitatea privirii. Şi totuşi fata îşi dădea osteneala să zîmbească. Ne amintea, cu o voce abia tremurătoare, de muşcătura unuia dintre noi, cu cîteva zile mai înainte, zicînd că, aşa cum îi făceam acum ei o vizită, tot aşa îi făcusem cu toţii în grup şi celuilalt. Fiecare la rîndul lui. Parcă o vedeam pe fată în mijlocul nostru, în odaie. Ţinea gura întredeschisă şi-şi plimba degetul neobosit încoace şi-ncolo pe vîrfurile dinţilor. În ziua aceea, ochii ei erau la fel de strălucitori ca şi-acum.

Fata încetă dintr-o dată să vorbească şi, cu fusta ridicată, rămase o clipă aplecată deasupra pansamentului de la coapsă. Înainte ca noi să putem schiţa cel mai mic gest ca s-o oprim, smulse pansamentul cu o mişcare bruscă, aruncîndu-l de-

parte de ea. Nouă ni se tăiase răsuflarea. Dar tot ne-am apropiat, ca să privim rana. Nu părea deloc a fi adîncă şi nu mai sîngera nici un pic : semn rău. Cunoşteam pericolul rănilor uscate ; eram într-atît de obişnuiţi să ne sugem rănile, că nici un gust nu ne era mai familiar decît acela al propriului nostru sînge. Cauza principală a îngrijorării noastre era numai accesul de sminteală al fetei, ce-o făcuse să-şi dezlege rana. Vedeam într-asta cel dintîi efect al turbării care, dintr-o clipă într-alta, avea să ne cuprindă prietena şi să-i insufle cele mai groaznice manifestări.

Descopeream că, celelalte dăţi cînd fusesem în vizită la băieţi sau fete muşcate de cîini, ne dădusem osteneala să ne înşelăm noi înşine ; ne scormonisem mintea ca să vedem cele dintîi semne de turbare în nişte gesturi şi purtări care erau cum nu se poate mai firesti. Ne întreţineam singuri excitarea ne amuzam cu o iluzie asupra căreia ştiam prea bine că vălul avea să se destrame în cele din urmă. Pe cînd acum totul era altfel. Cu puţin mai înainte, cînd aflasem că pe fată a muşcat-o un cîine, fusesem, nici vorbă, cuprinşi de înfrigurarea aceea obişnuită în asemenea împrejurări. Aveam poate să asistăm la o turbare adevărată, dezlănţuită, strălucitoare. Şi cu gîndul ăsta, pornisem la drum. Apoi, destul de repede, ceva trecuse peste noi ca o umbră. Cîinele cel galben, priponit, mîrîise înfundat la trecerea noastră. Fata, cu ochii măriţi, îşi sumesese fusta şi-şi smulsese legătura ! Nu ! Nu era cu putinţă ! Turbarea nu se afla acolo, dinaintea noastră. Groaza ne strîngea inima. Ne venise dintr-o dată pofta să fugim. Dar nevoia de-a ne dovedi nouă înşine că prietena

noastră nu era atinsă de răul groaznic ne mai făcea să zăbovim pe-acolo.

Fata mușcată de cîine stătea așezată pe un butuc, oarecum abătută. Părul îi cădea ca o perdea ascunzîndu-i fața. Pe genunchi, mîinile păreau a-i tremura. Ne străduiam să vorbim despre lucrurile cele mai obișnuite, cele mai liniștitoare, vrednice a împăca orice făptură vie cu lumea : despre întîiele părăluțe care se iveau ici și colo, despre apropierea duminicii, despre dragostele vinovate ale nevestei fierarului... Fata nu răspundea. Începuse să clatine din cap. Păru-i negru bătea aerul de parcă ar fi fost coada unui cal. Începuse a lăsa să-i scape un fel de geamăt răgușit. Atunci, unul după altul, fără să spunem un cuvînt, ne strecurasem de partea cealaltă a ieslei, apoi trăsesem zăvorul la ușa care despărțea fostul staul de magazie. Fata nu-și dăduse seama de retragerea noastră. Acum o priveam prin barele de lemn de deasupra ieslei, de care ne agățam atît de tare, atît de înfrigurați, încît ne părea că nu vom mai fi niciodată în stare să le dăm drumul.

Pe urmă, totul s-a petrecut foarte repede. Fata se ridicase în picioare. Rămase nemișcată cîtăva vreme, întorcîndu-și capul cu cea mai mare încetineală într-o parte și-n cealaltă, ca și cum ar fi tras cu urechea spre niște glasuri pe care le auzea șușotind în tăcere. Apoi un strigăt îi sfîșiase pieptul. Era într-atît de prelung modulat încît, auzindu-l, fiecare din noi începuse să zgîlțîie spasmodic barele de lemn pe care le ținea în mîini cu toată puterea. Deodată, fata și-a dat drumul să cadă la pămînt. Se rostogolea pe jos, ridicînd nori de praf de pe pămîntul bătătorit. În masa aceea

care se răsucea asupra ei însăşi de la un capăt la altul al magaziei, nu mai desluşeam diferitele părţi ale unui trup. Doar chica, albită de praf, se mai putea distinge, părînd a se înfoia nemăsurat de mult în întuneric. Unul dintre noi izbutise să deschidă uşa magaziei : ne năpusteam afară strigînd după ajutor.

Oamenii dăduseră fuga. Se auzeau acum nişte urlete de moarte răzbătînd din fostul staul. Puţin mai tîrziu, trei oameni muşcaţi şi zgîriaţi pînă la sînge izbutiseră să scoată dinăuntru o fiinţă de nerecunoscut, aproape goală, şi pradă încă unor mişcări furibunde... Fata n-avea să-şi revină în simţiri decît după două săptămîni, şi tot atunci să afle că animalul băuse.

CUM PRIETENA NOASTRĂ MAI AVEA UNEORI purtări ciudate şi părea a sta prost cu nervii, doctorul îi recomandase să facă băi reci în fiece zi. Pentru asta, era de-ajuns ca bolnava să se ducă la rîu, care trecea nu departe de casa părintească.

Nici că se afla pe lume un rîu mai molcom ca al nostru. De cum pornea vîntul să sufle împotriva apei, undele-i păreau a urca spre izvor. Ne aducea îndărăt şi neobosit tot ce-i încredinţasem, ca un ciine căruia-i arunci o ramură, dar într-un răgaz mai mare. Leşurile dobitoacelor înecate nu treceau de hotarele comunei decît după scurgerea unei săptămîni încheiate. Edecuri de tot soiul ne năduşeau zile în şir. Nemişcarea aceasta aproape deplină a rîului nostru ca şi adîncimea lui mică îngăduiau în schimb apei să se încălzească la cele dintîi raze ale soarelui. În zilele de vară, răcoarea ei faţă de aerul din jur abia dacă se simţea. Peşti morţi de asfixie se confundau cu frunzele argintii căzute din sălcii şi dănţuiau la nesfîrşit în rotocoale venind dinspre femeile care spălau rufe.

Apa avea culoarea verde opacă şi căpăta strălucire doar cînd lumina o lovea într-un anume fel. În scobitura meandrelor desenate de albia rîului, curentul grămădea pietriş, pe care se depunea scursoarea lăsată de alge. În timpul lunilor sece-

toase, apa îl dădea la iveală retrăgîndu-se. Aşa se formau ici şi colo plaje înguste, pardosite cu prundiş, acoperite de o crustă verzuie, şi pe care plopii îşi aruncau umbra. La cea mai uşoară pală de vînt, frunzişul lor şoptea şi scînteia în soare. Şi ne făcea să ne gîndim la ape curgătoare, pe cînd stăteam cufundaţi pînă la gît pe firul curentului. Rîul nostru nu aparţinea aceluiaşi element ca unda zvîcnitoare şi limpede-a rîurilor. Se închidea asupra lui însuşi în culoarea, întunecimea, taina lui, ca şi un trup. Era cea de pe urmă apă căreia trebuia să-i ceri virtuţi tămăduitoare. Dar doctorul nu pricepuse.

N-o puteam lăsa pe prietena noastră să se scalde de una singură: cum avea minţile rătăcite, te puteai aştepta la orice. Pe deasupra, nici nu ştia să înoate. Şi nici părinţii ei. Osteniseră repede să tot privească la ea tremurînd cum se bălăcea pe lîngă mal şi ajunseseră să creadă că izbutita curei prescrise fiicei lor depindea de ajutorul nostru. În fiece dimineaţă, ne-o încredinţau pe tînăra bolnavă. Cum aveau atîtea treburi pe cap, nu ne mai însoţeau şi ei. Cu toate că ştiau că o fată singură înconjurată de patru ori cinci băieţi putea să scandalizeze lumea. De-aceea, ca să fie scutiţi de reproşuri, păstrau taina scaldelor noastre, punîndu-ne şi pe noi să jurăm că n-aveam să suflăm nici un cuvînt, nimănui.

Ne scăldam devreme de tot, dimineaţa: aproape de cu zori. La ceasul cînd ceaţa verii se îngrămădeşte deasupra apelor. Cum făcea navigatul greoi iar pescuitul zadarnic, nu întîlneai pe nimeni pe rîu ori pe maluri. În afară de asta, mai alesesem pentru scaldă şi-un loc destul de departe de

sat, acolo unde malul, plin de tufişuri, era greu de străbătut. Îndreptîndu-ne spre rîu, şterpeleam de prin livezi pere cu carnea rece de răcoarea dimineţii. Prietena noastră muşca din ele cu toată gura, ca şi noi. De cînd nu se simţea bine, cel mai adesea nu ne răspundea decît prin da şi prin nu. Era cam distantă, asta era boala ei. Noi nu prea credeam în ea.

Cînd ajungeam la rîu, fata îşi dădea rochia peste cap. Purta un costum de baie din bumbac, cumpărat desigur la preţ ieftin, pentru cura pe care-o făcea. Era de culoare verde, ca verdele cu care vopseşti băncile. Ochiurile se răreau pe sîni, lăsînd să se vadă cercul brun care înconjoară gurguiul. Prost croit, făcea, dimpotrivă, creţuri pe şolduri. Dar ceaţa dădea prea puţină realitate amănuntelor de acest fel, ca să ne îndoim pînă şi de faptul că le-am fi putut visa. Prietena noastră înainta ea cea dintîi spre apă şi, după ce făcea trei paşi, pierea în boarea grămădită pe unde. O urmam în grabă. Şi dintr-o dată, era acolo, cît se poate de-aproape de noi, zîmbind ca printr-un geam aburit. Nu-i mai vedeam deslușit conturul trupului. Dar tot zăream două pete micuţe şi-ntunecate în dreptul pieptului, simetrice ca primii doi nasturi ai unei mantale.

Apa ne şi cuprinsese gleznele : o apă călduţă, pentru moment la fel de nedeslușită ca apa aburindă de pe fundul unui vas. Îndeajuns de greoaie totuşi : alcătuia pe piele un tiv străveziu, asemănător cu marginea paharului din care bei. Nu îndrăzneam să mişcăm de teama de-a nu-l strica. Dar fata începuse să se îndepărteze. O urmam.

Înainta prin ceață și apă cu mersul acela legănat al femeilor care străbat ograda aruncînd la păsări boabe din șorțul cu care sînt încinse. Se oprea cînd apa îi ajungea la subsuorile năpădite de păr. Ne grăbeam s-o pornim înot în jurul ei, exagerînd miracolul înotam ca să arătăm că știm să zburăm.

Se întîmpla ca una din mîinile noastre să atingă ușor spatele, pîntecele sau șoldul fetei. Ni se părea atunci că e tare și mai rece decît apa. Îi strigam să se miște. Timid, își începea abluțiunile. Separa fuioarele apei, pînă atunci încîlcite : astea pentru brațe, ăsta pentru ceafă și spinare, cestălalt pentru piept. Le vedeam cît se poate de deslușit ieșindu-i din mîini și prelingîndu-se de-a lungul trupului. Ai fi zis că pe urmă rămîneau acolo, împrejurul ei, la fața apei, împletite ca niște cozi. În fiece clipă le lua iarăși în pumni, dîndu-le drumul de sus, de pe umeri, cînd la dreapta, cînd la stînga. Acum, cînd începuse să se miște, scoțînd apă din căușul mîinilor, îndoindu-se din șale, prefăcîndu-se că înoată, însufleța apa, o recrea sub mii de chipuri diferite. Nu mai putea fi vorba de o masă lichidă omogenă, ci de o îngemănare de corpuri distincte, încă fugarnice.

Stăteam destul de-aproape prin preajma fetei, căci ceața ne oprea să ne-ndepărtăm de ea, altfel am fi pierdut-o din ochi. Așa se face că fiece plesnitură a palmelor ei în apă ne atingea și pe noi, simțind rotocoalele undelor cînd mai tare, cînd mai domol. Senzația nu ținea decît o fracțiune de secundă ; pulsație interceptată de o inimă. Asta se petrecea mai cu seamă în dreptul pîntecelui. Dar apa nu aducea numai valurile, numai răscolirea

aceea în adînc. Se distribuia și în volume. Cînd fata făcea un pas, de pildă, apa dintre coapsele ei se revărsa săgetînd spre noi, ca un pește căruia i-ai fi putut aproape desena conturul, ne izbea, luneca pe lîngă noi, apoi pierea. Fugind din mîinile fetei sau din alt loc al trupului ei, ne atingea uneori coapsele, părînd la fel de unduioasă, la fel de greoaie și vîscoasă ca și conținutul unui ou crud.

Apoi fata se răsucea dintr-o dată în jurul ei și zdruncina pe o rază întinsă nenumărate volane, poale și panglici de apă, urmînd toate oarecum cu întîrziere mișcarea, ca fusta prea bogată a unei femei ce-ar valsa. Eram pentru o clipă asaltați, învăluiți. În sfîrșit, apa se potolea din nou. Ceea ce aducea atunci apa dinspre fată spre noi era de o mare gingășie. Ca și cum trupul ei ar fi oprit micile băsicuțe de aer, minusculele perle argintii ce se văd agățate de ierburile acvatice și care, una după alta, vin să plesnească deasupra, tot astfel simțeam și noi de la distanță înălțîndu-se din el mici pocnete aproape imperceptibile. Numai atît cît să dezvăluie noua viață pe care trupul acela o dobîndise. Fata se obișnuise cu apa. Diferitele părți ale făpturii ei își aflaseră în unde deplina plenitudine, lăsîndu-se cuprinse de somnul jivinelor marine.

În fața-ne lumina zilei creștea, dînd strălucire ceții. Aceasta prefăcea zgomotele, adunîndu-le laolaltă, împiedicîndu-le să se răspîndească, dîndu-le întreaga tărie pe însuși locul unde izbucneau. Un mare tunet de apă, o cataractă, însoțea pe înotătorul care se ridica în picioare. Apa ce se scurgea din păr răsuna la nesfîrșit ca țîrîitul picăturilor

în adîncul unei grote. Dintr-o dată, în vreme ce priveam spre locul unde ceața se lumina tot mai mult, în nădejdea că vom zări prin ea discul soarelui, tresăream, ca la o atingere: fata începuse să se miște. Continua să se miște, dar desigur că în adînc, fără ca noi să putem vedea. Uneori, ne apuca pofta să-i răspundem. Mișcîndu-ne brațele în rîu, de data asta fără să înotăm, ne resfiram degetele și simțeam țîșnind printre ele vine de apă, tot cam de-aceeași grosime cu ele, zece degete de apă care aveau să ne prelungească mîna pînă la față, pînă la inima ei goală și înecată.

Dar nu! Păreau numaidecît a se pierde, a se mistui în dimineața aceea fără orizont, sub oglinda aburindă a apei. Dar iată că fata începea să ne privească întrebător, ca și cum am fi atins-o sau strigat-o. Apoi își întorcea privirea și-și mîngîia umerii. Părul de pe piele înjgheba dimpreună cu apa o rețea și, în îngrăditura asta, porii, alcătuirea epidermei se zăreau la fel de limpede ca sub o lupă. Apa adăuga trupului fetei un spor de goliciune. Ceva mai mult chiar decît goliciune: ni se părea că din pricina fetei rîul avea să devină sărat. Ne puneam iar pe înot; fata începea și ea să se miște. Apa ei trecea peste noi în chip de valuri, de vălătuci, ne lovea peste gură, ne orbea, făcîndu-ne să vedem, printre genele ude, transparența cascadelor.

Aveam oare să știm vreodată dacă fata era nebună? Uneori ne provoca să bem o înghițitură de apă din rîu. Își cufunda fața, pe care părul, plutind aproape deasupra, o închidea puțin cîte puțin într-o plasă. Făceam și noi ca ea. O simțeam

aproape de tot, mai aproape ca oricînd în apa tulbure care înlătura distanța, punea între fată și noi continuitatea aceleiași adăpători, aceleiași orbiri și asfixii. Noi nu beam. Desigur că nici ea. Dar în clipa cînd se ridica, îi plăcea să lase să i se scurgă îndelung apa din gură. Buzele ei umflate și șiroind de apă tremurau un pic.

Venea apoi clipa cînd noi doream s-o-nvățăm să-noate. În picioare, îi arătam ce trebuie să facă și-i spuneam să facă și ea la fel. Zăpăceala, stîngăcia ei ne scoteau din fire. Veneam atunci în spatele ei, ca să putem da mîinilor mișcările cuvenite. Cu gura atingîndu-i părul ud, ce răspîndea un miros oarecum acru, cu pîntecele atingîndu-i șoldurile, strîngeam între mîinile noastre antebrațele fetei și descompuneam timpii *brasse*-ului, numărînd cu glas tare. Noi împreună cu fata nu mai alcătuiam decît un singur trup. Molatecă și supusă la început, părea acum că marchează ea însăși ritmul pe care i-l impusesem. Poate că nu-și răsucea îndeajuns brațele, după ce le întindea înainte, încît să poată întoarce spre exterior palmele... Nouă nu ne mai păsa. De mult nu mai număram. Deschideam ochii. Fără să ne fi dat seama, simulacrul înotului făcuse loc imaginii unei lupte nedeslușite.

Ca și cum ar fi dat la o parte furioasă aerul sau vreun obstacol din fața ei, fata încerca să fugă. Pesemne că era nebună. La cîțiva pași, în ceață, matca rîului se făcea adîncă. Ne străduiam să țintuim locului brațele care făceau mișcări haotice. O strîngeam în brațe pe fată de s-o sufocăm, ca s-o putem împiedica să înainteze. Picioarele noastre stîrneau nămolul. Urcînd deasupra, ne încer-

cuia într-o corolă alburie, care se lărgea încetişor. Simţeam că puterile fetei slăbesc. Dar un spasm puternic ne zgîlţîia. Slăbeam strînsoarea. Ne îndepărtam fără un cuvînt şi ne duceam să înotăm hăt, departe, trăgînd după noi dîra unei răni de peşte în apa verde.

Uneori ne apropiam îndeajuns de malul celălalt ca să zărim prin ceaţa ce se destrăma plopii începînd a fi scăldaţi în lumină. Deasupra crestelor lor, se ivea pe alocuri albastrul cerului, către care se înălţa în fugă ceaţa colorată de soare, asemănătoare unui fum galben. Apoi trunchiurile copacilor ieşeau şi ele din norul ce le-nvăluia. Printr-o spărtură în cer, o rază de soare, la fel de singuratică, la fel de precisă ca fascicolul unui far, strălucea dintr-o dată în mijlocul pajiştilor. Atunci, începea retragerea. Ceaţa se refugia către coline, dar şi spre stînga şi spre dreapta, se înălţa şi se dizolva, dînd la iveală ici şi colo arbori fructiferi cu frunzele înnegrite de rouă, garduri vii, lanuri, ferme albe.

Acum rîul se vedea dintr-amîndouă părţile pînă la cot care, şi în amonte, şi în aval, ni-l ascundea privirilor. Pe unele locuri, părea că fumegă. Peşti se repezeau să hăpăie gîze, îngreuiate încă de roua nopţii şi făcînd să alerge pînă la noi zbîrcituri concentrice, pînă la malul din faţă, pînă la fata pe care unul dintre noi, la rîndu-i, încerca s-o înveţe înotul. Stătea în spatele ei ca să-i îndrume braţele. O şi vedeam cum dă din ele prin aer. Şi din nou simţeam, de parcă apa mi le-ar fi adus, fărîmiţate în mii de valuri, în mii de curente micuţe care ajungeau la noi datorită rîului — forma, volumul, prezenţa vie a acelui trup.

Fata făcea una cu rîul. Apa avea aceeași parte ca și ea în plăcerea noastră. Dar și lumina și tăcerea care însoțeau retragerea cetii și domnia verii. Nici un fel de despărțire nu se putea face. Împlinirea, fericirea noastră nu putea fi, în clipa aceea, desprinsă de copaci, de pajiștile însorite, de culoarea cerului. Dețineam cheia unei lumi unanime de care nimic, ni se părea, nu ne mai putea despărți pe viitor. Lume tainică, dincolo de aparențe. Dar fără fata aceea, aceea și nu alta, am fi descoperit-o oare ?

Dintr-o dată, descîlcite din amintirile ultimilor doi ani, între care se ascunseseră, diferitele ei înfățișări veneau să se suprapună celei pe care o avea atunci, în rîu. Așa cum în mijlocul zilei visul de peste noapte ne vine în minte, începeam și noi *s-o recunoaștem* pe fata aceea. Recunoșteam în ea pe tovarășa jocurilor și a plăcerilor dintr-o a doua viață în care, fără știrea noastră, ea ne făcuse să pășim, urmînd-o. Recunoșteam în ea pe inițiatoarea, purtătoarea de torță care de-atîtea ori luminase dinainte-ne trecerea spre o lume de dincolo de fiece zi, tărîm ascuns îndărătul obișnuitelor realități.

Ea era aceea care stătea alături de noi în barca eșuată ; ea mîngîia ramurile vreunui copac deasupra creștetelor noastre ; ea cea care, atunci cînd îi răsuceam o mînă, gemea cum nici o altă fată nu știa să geamă ; își adîncea cel mai bine șoldurile atunci cînd sîngera din nas iar noi îi strecuram o cheie pe spinare ; ea, cea pe care o legam cel mai des de copac ; ea își freca cel mai mult mîna înăuntrul urmelor lăsate de mîinile noastre pe zi-

duri ; ea, în sfîrșit, cea împreună cu care am fi coborît în peșterile de foc și alături de care ne-ar fi plăcut să vieţuim în adîncul rîului.

Soarele isprăvise cu izgonitul ceții. Trebuia să ne întoarcem. O ajutam pe fată să păşească pe mal. Ea ne zîmbea. Unde, oare, avea să ne mai ducă ?

Lector: OLGA ZAICIK
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

*

Tiraj 14.880. Bun de tipar: 25.06.1974. Coli tipar: 6,625.

*

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/368 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București
Republica Socialistă România